

hbl, stx

PH 801.S4

Eastern Cheremis manual:

3 9153 00629704 0

PH/801/S4

Digitized by the Internet Archive
in 2012 with funding from
LYRASIS Members and Sloan Foundation

<http://archive.org/details/eastern00sebe>

6555-2
118

An
Eastern
Cheremis
Manual

PHONOLOGY • GRAMMAR
TEXTS • GLOSSARY

By THOMAS A. SEBEOK and
FRANCES J. INGEMANN

INDIANA
UNIVERSITY
PUBLICATIONS

Volume 5 of the
URALIC AND ALTAIC SERIES

This monograph is Volume 9 of a series with the overall title, *Studies in Cheremis*. Volumes previously published are: 1, by Thomas A. Sebeok and others, *Folklore*, Indiana University Publications, Folklore Series, No. 6, 1952; 2, by Sebeok and Frances J. Ingemann, *The Supernatural*, Viking Fund Publications in Anthropology, No. 22, 1956; 3, by Sebeok and Alo Raun, *The First Cheremis Grammar (1775)*, The Newberry Library, 1956; 4, by Eeva K. Minn, *Derivation*, Publication Two of the Indiana University Research Center in Anthropology, Folklore, and Linguistics, and Indiana University Publications, Slavic and East European Series, No. 1, 1956; 5, by Sebeok, *The Cheremis*, Human Relations Area Files, Inc., 1955; 6, by Sebeok and Paul G. Brewster, *Games*, Indiana University Publications, Folklore Series, No. 11, 1958; 7, by Bruno Nettl, *Cheremis Musical Styles*, Indiana University Publications, Folklore Series, No. 14, 1960; and 8, by Sebeok and V. J. Zeps, *Concordance and Thesaurus of Cheremis Poetic Language*, Janua Linguarum Series Maior, No. 8, 1961.

AN EASTERN CHEREMIS MANUAL

AMERICAN COUNCIL OF LEARNED SOCIETIES

Research and Studies in Uralic
and Altaic Languages

Project Nos. 6 and 31

AN EASTERN CHEREMIS MANUAL

by

Thomas A. Sebeok
(Indiana University)

and

Frances J. Ingemann
(University of Kansas)

This text was developed pursuant to a contract between the United States Office of Education and the American Council of Learned Societies and is published with the permission of the United States Office of Education.

June, 1961

Studies in Cheremis, Vol. 9

An Eastern Cheremis Manual

Phonology • Grammar • Texts •
and Glossary

By

Thomas A. Sebeok and Frances J. Ingemann

INDIANA UNIVERSITY PUBLICATIONS
URALIC AND ALTAIC SERIES, VOL. 5

Published by

Indiana University • Bloomington

Mouton & Co. • The Hague, The Netherlands

1961

INDIANA UNIVERSITY PUBLICATIONS

Graduate School

URALIC AND ALTAIC SERIES

Volume 5

Copyright © 1961 by Indiana University

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm, or any other means without the permission of the publishers

Composed at the

Indiana University Research Center in
Anthropology, Folklore, and Linguistics

All orders from the United States of America and from

Canada should be addressed to the

Editor, Uralic and Altaic Series, Rayl House,
Indiana University, Bloomington, Indiana

Orders from all other countries should be sent to
Mouton & Co., Publishers, The Hague, The Netherlands

Library of Congress Catalog Card Number: 61-64037

Printed in the United States of America

TABLE OF CONTENTS

	Page
INTRODUCTION	1
<u>Selected References</u>	3
PHONOLOGY	5
MORPHOPHONEMIC ALTERNATIONS	10
<u>Vowel Alternations</u>	10
<u>Consonant Alternations</u>	12
<u>Summary of Alternations</u>	13
GRAMMAR	14
<u>Verbs</u>	14
Derivation	15
Inflection	18
Phrases	22
Verbal Nouns	26
Verbal Particle	30
<u>Substantives</u>	31
Derivation	31
Inflection	33
<u>Nouns</u>	33
Case	33
Number	41
Person	41
<u>Pronouns</u>	43
Personal pronouns	43
Reflexive pronoun	44
Other pronouns	44
<u>Locational Substantives</u>	45
<u>Modifiers</u>	46
<u>Numerals</u>	46
<u>Defective Substantives</u>	47
<u>Some Noun Phrases</u>	47

	Page
<u>Particles and Clitics</u>	48
<u>Paradigms</u>	48
<u>Alphabetized List of Derivational Morphs</u>	52
TEXTS	54
1. <u>Informant's responses to pictures</u> (1-9)	54
2. <u>Omens</u> (1-70)	58
3. <u>Riddles</u> (1-5)	63
4. <u>Tales</u> (1-15)	64
1. The white goat	64
2. A hundred wolves	64
3. The imitator	65
4. The blacksmith	65
5. <u>kuze marja urža türedaš kajen</u>	65
6. <u>šör jomak</u>	66
7. <u>ərbezəblakən jomakəšt</u>	66
8. <u>kok čerləblak</u>	67
9. <u>kočaj</u>	67
10. The dream	68
11. The rich man and the poor man	68
12. <u>jomak</u>	68
13. The tailor and the devil	69
14. The foolish man who believes he is dead	70
15. The white czar	71
5. <u>Ceremonies</u> (1-7)	73
1. Christmas	73
2. Easter	73
The memorial feast for the dead	73
<u>kon keče</u>	74
<u>kogəlo čokləmo</u>	74
3. The agricultural ceremony	74
The time of the year	74
The celebration	75
4. <u>küsö pajram</u>	75

	Page
5. <u>ũ arna pajram</u>	75
6. <u>Baptism</u>	76
7. <u>suan</u>	76
A wedding song	77
6. <u>A prayer</u>	77
7. <u>Games (1-3)</u>	78
1. <u>sokær taga</u>	78
2. <u>josten modmaš</u>	78
3. <u>šörgaš opten modmaš</u>	78
8. <u>Miscellaneous prose (1-23)</u>	79
1. The gypsy woman	79
2. Children stolen by gypsies	80
3. The horned hare and the water devil	80
4. <u>obda</u>	81
5. The baby hares	81
6. Autumn	82
7. My older brother	82
8. <u>ojlasømaš</u>	83
9. Caged birds	83
10. <u>šutko</u>	83
11. The cemetery	83
12. <u>kuze sösnaðlak ørčat</u>	83
13. The days of the week	84
14. <u>kuze ørbezøðlak baštar bødøm kue bødøm</u> <u>joktarat</u>	85
15. Seasonal activities	85
Winter	85
Spring	86
Summer	86
Fall	86
16. The homestead	87
17. The house	87
18. The bathhouse	87

	Page
19. Baths	88
20. <u>kudo</u>	88
21. Building a new house	88
22. <u>mardež mešak</u>	89
23. <u>büt abalan puat</u>	89
GLOSSARY	90

AN EASTERN CHEREMIS MANUAL

Errata

Page

- 5 Lines 2-3 from below, for dental voiced fricative, read dental voiced flat fricative.
- 6 Lines 18-19 from below, for dental voiced fricative, read dental voiced grooved fricative.
- 8 Lines 11 and 13 from below, for back read central.
- 8 Lines 22-23 from above, for higher to rounded vowel read higher to lower mid back rounded vowel.
- 13 Add after line 7 from above: (3) /č/ and /t/ alternate in možəč, možət 'perhaps.'
- 17 Line 21 from above, for čot-l-em read čod-l-em.
- 30 Line 8 from below, for -ən ~-ən ~-n, read -ən ~-en ~-n.
- 31 Line 6 from below, for verbs read substantives.
- 36 Line 14 from above, for begin read behind.
- 40 Line 7 from above, for ter-əčən-em read ter-ečən-em.
- 41 Line 13 from above, for šəm read šem.
- 41 At the end of the section on Number, add 'The form -šaməč, used regularly as the plural in other dialects, occurred once in the texts: rodə-šaməč-əm 'relatives (acc).'
- 44 Before təšte, add təške 'to here.'
- 61 Sentence 43, after the word keče insert the word peš.
- 66 Seventh text, second line, the sequence uzak koštəm koštəm should properly read uzak koštəm, koštəm koštəm.
- 66 Seventh text, line 7, last word, last letter should be š instead of s.
- 67 Line 7 from above, terəčənem should be terečənem.
- 70 Line 14 from above, second word, second letter should be ü instead of u.
- 70 Line 7 from below, fourth word, last letter should be a instead of o.
- 74 Text 2.2 second line, last word, third letter should be š for s. In the next line, -kəna should read -gəna.
- 78 Text 2, fourth line from below, next to last word, last letter, should be n instead of m.
- 81 Line 2, from above, the last but one word should be omitted.
- 82 Line 2 from above, for naɣajšəm read naɣajəšəm.
- 82 Text 7, tenth line, last word, the first letter should be ü instead of u.
- 84 Line 15, first word, third letter should read ž instead of z.
- 84 Line 17, the second word kana should read kanalan; also fourth word should read əšo instead of əso.
- 84 Line 18, third word, first letter should read šueš instead of sueš.
- 85 Line 20, there should be a period between the first and second words.
- 88 Line 5, for bütšə read bütšö.
- 90 In alphabet, add d' after d.
- 91 First column, line 5 from below, first word, fourth letter should be š instead of s.
- 94 First column, in proper alphabetical order, add iam to swim.
- 96 First column, in proper alphabetical order, add kana time.
- 96 In proper alphabetical order (after kəlat storehouse, granary), insert kəldem 'to tie, bind.'
- 99 First column, line 11 from top, first word next to last letter should be a instead of e.
- 103 Second column, in proper alphabetical order, add produktu products.

te

che

le

Introduction

Cheremis — or Mari, using the name by which the people call themselves — is a Volga Finnic language belonging to the Uralic language family. It is spoken by over half a million people living in scattered communities in the east central European regions of the Soviet Union, particularly in the Mari and Bashkir Republics (18).

Preparation of this chrestomathy was undertaken when the only previously available collection of Cheremis texts provided with the necessary apparatus for teaching purposes — Wichmann's excellent little book of 1923 (24) — had begun to run out of print. In 1953, however, a second edition was published, identical with the first, except for a short Foreword by Erkki Itkonen, which advises the removal of certain etymological indications and casts doubt upon some others in the earlier edition.

Wichmann's texts represented the two traditionally distinguished major Cheremis dialect areas, namely, Western and Eastern, with examples from two villages each. Some scholars now distinguish a third dialect group, in which the speech of Birsk and Perm Cheremis are classified. Both the bipartite and tripartite dialect classifications were recently surveyed and evaluated by V. J. Zeps (25). Since the informant for the entire present collection was born and raised in Apšat-jal, a Cheremis village located between Birsk and Burayevo, in the Bashkir Autonomous Soviet Socialist Republic, these materials form a natural supplement to Wichmann's. Other samples from the same dialect area published by other investigators include: H. Paasonen's Tscheremissiche Texte (11) and Ost-Tscheremissisches Wörterbuch (12); V. M. Vasil'ev's Marij Muter (23); and G. Karmazin's "Tscheremissische Lieder aus dem Gouv. Ufa, Kreis Birsk" (6). Statements in our phonology and grammar are intended to introduce students to the texts assembled in this volume; many — though not all — details may be generalized for the Eastern Cheremis dialect area as a whole.

Parallel to this Eastern Cheremis Manual, there will also appear a Manual of Literary Mari, which will contain fuller

information concerning this people, the various dialects, and the history of Cheremis studies, as well as a comprehensive bibliography.

Iwan Jewskij, the informant for the present collection, came to the Indiana University campus in the early months of 1952. He worked with us until the summer of 1954. The circumstances and his background are detailed elsewhere (16). In addition to a great deal of miscellaneous ethnographic information and folklore which he imparted to us in Russian (and, later on, in English), he also produced a substantial number of texts in Cheremis, on a large variety of subjects, of which this collection forms merely a sample. Many of the texts were recorded on tape and are deposited in the Archives of the Languages of the World, at Indiana University. The transcription given in this volume represents a style of speech produced at dictation speed, which is, therefore, not only slower but also fuller than normal conversational or narrative style. Phonemes occurring in the more careful style may be reduced or otherwise altered, or altogether omitted, in actual speech. Readers interested in making a systematic comparison of these stylistic variations are referred to the tapes.

Some remarks and acknowledgments are in order regarding the first nine texts. Eliciting with pictures was discussed by Harris and Voegelin (3). The procedure was simply to show the informant certain line drawings and record what he said about them. Figs. 2 and 3 in this volume were illustrations in I. A. Richards, M. H. Ilsley, and C. M. Gibson, French Self-Taught with Pictures (Pocket Books, Inc., N. Y., 1950), and are reproduced with kind permission of the senior author and his publisher. The drawings in Fig. 1 are from a set the original copy of which is available at the above named Archives for consultation.

This is the ninth volume resulting from Indiana University's Cheremis project, which began fourteen years ago with the aim of studying the language and culture of the Cheremis at various stages and from different viewpoints; the previous volumes are listed below (15, 16, 17, 8, 18, 19, 10, 20). Support for the Cheremis project has come from many sources: the U.S. government, several private foundations, and from Indiana University. The research embodied in this book was specifically financed by the U.S. Department of the Air Force, and the Department of Health, Education, and Welfare through a contract with the American Council of Learned Societies. This aid is gratefully acknowledged.

Selected References

1. Beke, Ö. Cseremisiz nyelvtan. Budapest, 1911.
2. Bogorodickij, V. A. "Xarakteristika zvukovoj sistemy marijskogo (čeremisskogo) jazyka," Izvestija AN SSSR 3.251-263 (1944).
3. Harris, Z. S. and C. F. Voegelin. "Eliciting in linguistics," Southwestern Journal of Anthropology 9.59-75 (1953).
4. Ingemann, F. "Morphophonemic alternations in Eastern Cheremis," pp. 13-20, American Studies in Uralic Linguistics (Bloomington, 1960).
5. Itkonen, E. "Über die Betonungsverhältnisse in den finnisch-ugrischen Sprachen," Acta Linguistica 5.21-32 (Budapest, 1955).
6. Karmazin, G. "Tscheremissische Lieder aus dem Gouv. Ufa, Kreis Birsk," in MSFOu 59 (1931).
7. Lewy, E. Tscheremissische Grammatik. Leipzig, 1922.
8. Minn, E. K. Studies in Cheremis, Vol. 4, Derivation. Publications of the Indiana University Research Center in Anthropology, Folklore, and Linguistics 2 (Bloomington, 1956).
9. _____. "The so-called past tenses in Cheremis," pp. 93-120, American Studies in Uralic Linguistics (Bloomington, 1960).
10. Nettl, B. Studies in Cheremis, Vol. 7, Musical Styles. Indiana University Publications, Folklore Series 7 (Bloomington, 1960).
11. Paasonen, H. Tscheremissische Texte. MSFOu 78 (1939).
12. _____. Ost-tscheremissisches Wörterbuch. Lexica Societatis Fenno-Ugricae 11 (Helsinki, 1948).
13. Ristinen, E. "An East Cheremis phonology," pp. 249-288, American Studies in Uralic Linguistics (Bloomington, 1960).
14. Sebeok, T. A. "Sound and meaning in a Cheremis folksong text," pp. 430-9, For Roman Jakobson. Rijswijk, Holland, 1956.

15. Sebeok, T. A. and others. Studies in Cheremis, Vol. 1, Folklore. Indiana University Publications, Folklore Series 6 (Bloomington, 1952).
16. _____ and F. J. Ingemann. Studies in Cheremis, Vol. 2, The Supernatural. Viking Fund Publications in Anthropology 22 (New York, 1956).
17. _____ and A. Raun. Studies in Cheremis, Vol. 3, The First Cheremis Grammar (1775). The Newberry Library, Chicago, 1956.
18. _____. Studies in Cheremis, Vol. 5, The Cheremis. Human Relations Area Files, Inc., New Haven, Conn., 1956.
19. _____ and P. G. Brewster. Studies in Cheremis, Vol. 6, Games. Indiana University Publications, Folklore Series 11 (Bloomington, 1958).
20. _____ and V. J. Zeps, Studies in Cheremis, Vol. 8, Concordance and Thesaurus of Cheremis Poetic Language. Janua Linguarum, Series Maior 8 ('s-Gravenhage, 1961).
21. Serebrennikov, B. A., ed. Marijsko-Russkij Slovar'. Moscow, 1956.
22. _____. Kategorii vremeni i vida v finno-ugorskix jazykax permskoj i volžskoj grupp. Moscow, 1960.
23. Vasil'ev, V. M. (Üpymarij). Marij muter. Moscow, 1926.
24. Wichmann, Y. Tscheremissische Texte. Helsinki, 1923. (2nd ed., 1953).
25. Zeps, V. J. "Phoneme subsystems and correspondences in Cheremis dialects," pp. 347-356, American Studies in Uralic Linguistics (Bloomington, 1960).

Phonology

(See refs. 1, 2, 5, 7, 13, and 14.)

This dialect of Cheremis has twenty-seven phonemes. They are represented here by the symbols /p t k b d g m n ŋ s š č z ž r l ń ḷ j i ü u e ö o a ə/. Russian proper names and loan words may, in addition, contain Russian phonemes, which are not discussed here. The transcription used in this volume does not reflect variations in speech which appear to be due to different rates of speed or to different styles.

The following is a description (in articulatory terms) of the main allophones of each phoneme and their environments:

Phonemes	Allophones		Occurrence and Examples
/p/	[p]	bilabial voiceless unaspirated fortis stop	/pu/ 'tree, wood' /šupšaš/ 'to pull, suck'
/t/	[t]	dental voiceless unaspirated fortis stop	/tə/ 'this' /latkok/ 'twelve'
/k/	[k]	velar voiceless unaspirated fortis stop	/kok/ 'two' /kokla/ 'middle'
/b/	[b]	bilabial voiced lenis stop	after /m/ /kombo/ 'goose'
	[β], [v]	bilabial (usually) or labiodental voiced fricative	elsewhere /bara/ 'then' /jeŋblak/ 'men'
/d/	[d]	dental voiced lenis stop	after nasals /šəndaš/ 'to set, put, plant'
	[D]	dental voiceless lenis stop	before /l/ and nasals /tudlan/ 'to him' /modmaš/ 'game'
	[ð]	dental voiced fricative	elsewhere /čodra/ 'forest' /ludo/ 'duck'

Phonemes	Allophones		Occurrence and Examples
/g/	[g]	velar voiced lenis stop	after /ŋ/ /pušenge/ 'trees'
	[ɣ]	velar voiced fricative	elsewhere /aga/ 'plowing'
/m/	[m]	bilabial nasal continuant	/mari/ 'Cheremis, husband'
/n/	[n]	dental nasal continuant	/nəl/ 'four'
/ŋ/	[ŋ]	velar nasal continuant	/eŋer/ 'river' /jeŋ/ 'person, man'
/s/	[s]	dental voiceless fricative	/sösna 'pig' /tüs/ 'color'
/š/	[š]	alveolar-palatal voiceless fricative	/šikš/ 'smoke'
/č/	[č̣]	alveolar-palatal voiced affricate	after /ń/ /ońčəl/ 'before'
	[č]	alveolar-palatal voiceless affricate	elsewhere /čučaš/ 'to beat'
/z/	[z]	dental voiced fricative	/aza/ 'baby'
/ž/	[ž]	alveolar-palatal voiced fricative	/užaš/ 'to see'
/r/	[ṛ]	palatalized dental-alveolar flap or palatal flap	before /j/ /pörjeŋ/ 'man'
	[r]	dental-alveolar flap	elsewhere /rok/ 'earth, soil' /urža/ 'rye' /sar/ 'yellow'
/l/	[ḷ]	fronted dental-alveolar lateral continuant	between front vowels /lele/ 'heavy, difficult'
	[l]	non-fronted dental-alveolar lateral continuant	elsewhere /lu/ 'ten'
/ń/	[ń]	palatal nasal continuant	/imńe/ 'horse'

Phonemes	Allophones		Occurrence and Examples
/í/	[í]	palatal lateral continuant	/íle/ 'or'
/j/	[j]	high palatal glide with varying spirantal quality	/jol/ 'foot, leg' /saj/ 'good'
/i/	[i ^j], [i̟ ^j], [i:], [i:̟]	high front to central unrounded vowel followed by high palatal glide or prolonged	finally /i/ 'year'
	[i ^j], [i̟ ^j]	high front to central unrounded vowel followed by a high palatal glide	before a vowel /ia/ 'devil'
	[i], [i̟]	high front to central unrounded vowel	elsewhere /pire/ 'wolf'
/ü/	[ü ^j], [ü̟ ^j], [ü:], [ü:̟]	high front to central rounded vowel followed by high palatal glide or prolonged	finally /ü/ 'butter'
	[ü ^j], [ü̟ ^j]	high front to central rounded vowel followed by high palatal glide	before a vowel /küaš/ 'to cook'
	[ü], [ü̟]	high front to central rounded vowel	elsewhere /üp/ 'hair' /kübar/ 'bridge'
/u/	[u:]	high back rounded vowel, prolonged	finally /u/ 'new'
	[u], [u̟]	high to lower back rounded vowel	elsewhere /una/ 'visitor' /pura/ 'beer'
/e/	[ɛ], [i̟], [ə], [ɛ̟]	mid to high, front to central, unrounded reduced vowel or mid front unrounded vowel	finally in polysyllabic words, except when preceding vowel is a back vowel /tele/ 'winter'

Phonemes	Allophones	Occurrence and Examples	
	[ɛ], [e]	lower (usually) to higher mid front unrounded vowel	elsewhere /erken/ 'free, open' /kue/ 'birch'
/ö/	[ö], [ü], [ə̃], [õ]	mid to high, front to central, rounded reduced vowel or mid front rounded vowel	finally in polysyllabic words, except when preceding vowel is a back or unrounded vowel /möŋgö/ 'after'
	[õ]	mid front rounded vowel	elsewhere /örčaš/ 'to increase' /kõ/ 'who'
/o/	[o:], [ɔ:]	higher to lower mid back rounded vowel, prolonged	finally in monosyllabic words /mo/ 'what'
	[o], [u], [ə̃], [o], [ɔ]	higher to lower, mid to high back, rounded reduced vowel or higher to rounded vowel	finally in polysyllabic words /moko/ 'moss'
	[o], [ɔ]	higher to lower mid back rounded vowel	elsewhere /kok/ 'two'
/a/	[æ], [a]	low front to central unrounded vowel	after /o/, /u/, [æ] in preceding syllable, preceding or following /l/, /n/, /j/ /örčaš/ 'to increase' /kaja/ 'goes'
	[a]	low back unrounded vowel	finally elsewhere /pua/ 'he gives'
	[ʌ], [a]	mid to low back unrounded vowel	elsewhere /kalak/ 'spoon'
/ə/	[ə], [ʌ]	mid central to back unrounded vowel	in monosyllabic words /tə/ 'this' /təj/ 'you'
	[ə], [ə̃]	mid central unrounded vowel or mid central unrounded reduced vowel	elsewhere /əzərlaš/ 'to prepare'

On the basis of our limited corpus we assume that stress is not phonemic and, accordingly, do not mark it in the texts. In words with the following vowel configurations two stress patterns are possible:

	Final Vowel	Preceding Vowel	Examples
1	e	i, e, a	<u>píre</u> ~ <u>piré</u> 'wolf' <u>erge</u> ~ <u>ergé</u> 'boy' <u>opsášte</u> ~ <u>opsašté</u> 'in the door'
2	ö	ö, ü	<u>póršö</u> ~ <u>pöršó</u> 'frost' <u>šúró</u> ~ <u>šüró</u> 'soup'
3	o	o, u	<u>kórno</u> ~ <u>kornó</u> 'road' <u>kúkšo</u> ~ <u>kukšó</u> 'dry'
4	ə	i, e, a, ö, ü, o, u	<u>kítšəm</u> ~ <u>kitšém</u> 'his hand (acc.)' <u>škénžəm</u> ~ <u>škenžém</u> 'his own' <u>šlapážəm</u> ~ <u>šlapažém</u> 'his hat (acc.)' <u>pórtəš</u> ~ <u>pörtəš</u> 'into the house' <u>múndər</u> ~ <u>mündár</u> 'far' <u>tólən</u> ~ <u>tolén</u> 'coming' <u>kúržən</u> ~ <u>kuržén</u> 'running'
5	e, ö, o, ə	ə	<u>pügəlmö</u> ~ <u>pügəlmó</u> 'cone' <u>kídəštəže</u> ~ <u>kidəštəžé</u> 'in his hand' <u>téləzən</u> ~ <u>tələzén</u> 'moon's'

In such words, stress may fall on either the final vowel — although a few final morphemes, such as -kən 'if,' never carry stress — or on the nearest preceding "full" vowel. Thus words with vowel configurations 1, 2, 3, or 4 may be stressed on the penult. Words with vowel configuration 5 may be stressed on the nearest preceding /i, e, a, ö, ü, o, u/ or, if none of these occurs within the word, on the first vowel. Which of the two possible stress patterns occurs in the flow of speech would seem to depend on overriding patterns of intonation, rhythm, and the like. Words which do not contain this vowel harmony, are always stressed on the last vowel. Russian loanwords often retain Russian stress patterns.

Morphophonemic Alternations

(See refs. 1, 4, and 7.)

The large majority of allomorphic alternations are conditioned by the phonemic environment or position within the word. These alternants differ only in the phonemes at the morpheme boundaries. Vowel harmony, assimilation, and positional limitations on the occurrence of phonemes are the principal conditioning factors. Although these factors operate primarily within the word, some assimilative alternations also take place at word boundaries in such close-knit constructions as noun phrases, postpositional phrases, and verb phrases; but these are not indicated in our transcription.

VOWEL ALTERNATIONS

Vowel harmony

Some suffixes have alternates ending in /e/, /o/ and /ö/, which are selected according to the nearest preceding vowel within the word. If the preceding vowel is /ə/, the determining vowel is the next preceding vowel unless there is no vowel but /ə/ within the word.

Determining Vowel	Final Vowel	Examples
/i, e, a, ə/	/e/	<u>liže</u> 'let it be' <u>boktenže</u> 'beside it' <u>šužarže</u> 'his sister' <u>təšte</u> 'here' <u>iktəže</u> 'one of them'
/u, o/	/o/	<u>surtšo</u> 'his house' <u>surtəštəžo</u> 'in his house' <u>kolšo</u> 'dead'
/ü, ö/	/ö/	<u>üpšö</u> 'his hair' <u>šöržö</u> 'its milk' <u>tüŋəštö</u> 'at the bottom'

Both stem final and suffix final /e, o, ö/ which are in harmony with preceding vowels are replaced by /ə/ before a suffix: kobašte 'fur, skin,' kobaštə-že 'its fur'; surtəško 'to the house,' surtəškə-žo 'to his house'; körgö 'inside,' körgə-štö 'in the inside.' Unstressed final /a/ in recent Russian loanwords is also replaced by /ə/: botiŋga 'shoe,' botiŋgə-blak 'shoes.' Vowel alternations do not

always occur before -blak, the plural marker. In this and other ways, -blak resembles a stem rather than a suffix.

Vowel-zero alternations

Within a word two vowels rarely occur together except at the border between the first and second syllables. Many morphemes which have one allomorph beginning or ending with a vowel have another allomorph without the vowel, which occurs adjacent to a vowel in the same word or phrase. Which of the two morphemes will be represented by an allomorph without the vowel depends on the quality of the vowels.

- 1) /ə/ (including /ə/ which alternates with /e, o, ö/ in vowel harmony) is replaced by zero adjacent to any other vowel: kornə-žo 'his way,' korn-et 'your way.'
- 2) /e/ is replaced by zero adjacent to /a/: pört-em 'my house,' ača-m 'my father.'
- 3) When both vowels are identical, a single vowel represents both: pört-at 'house (emphatic),' ača-t (or ač-at) 'father (emphatic).'

Other vowel combinations are usually retained: pasu-eš 'in the field.'

These alternations do not occur after all monosyllabic stems ending in a vowel. Although the pronominal stems mo, kö, ku-, tə and tu are followed by suffix allomorphs beginning with a consonant: mo-m 'what (acc.),' other monosyllabic stems ending in a vowel are usually followed by case suffixes beginning with a vowel: pu-əm 'wood (acc).'

Other vowel-zero alternations occur with certain derivational suffixes: mušk-əl-taš 'to wash,' pur-l-aš 'to bite.' Although this and many such alternations take place under specific phonetic conditions, the alternations are best described individually for each morpheme since general statements will not cover all instances.

The third person singular suffix, which has the following allomorphs: -əže, -əžo, -əžö, -əžə-, -əž, -že, -žo, -žö, -žə-, -ž, -še, -šo, -šö, -šə-, differs somewhat in the vowel-zero alternations. (The alternation of final vowels depends on vowel harmony; the alternation of /š/ and /ž/ will be described in the next section.) The allomorphs beginning with /ə/ occur primarily after /š/: joltaš-əže 'his friend.' Those ending with a vowel occur unless the suffix is followed by another vowel: ača-ž-at 'his father

(emphatic)'; or unless /ž/ is preceded by a vowel and followed by a morpheme beginning with a consonant plus a vowel: ača-ž-lan 'for his father,' ača-ž-gaj 'like his father.'

CONSONANT ALTERNATIONS

Tense-lax alternations

Most morphemes having an allomorph beginning with a tense stop /p, t, k/ plus a vowel also have an allomorph beginning with the corresponding lax consonant /b, d, g/. The lax consonant normally occurs after a vowel or a voiced consonant: joltaš-ta 'your (pl.) friend'; üstel-da 'your (pl.) table' ačašt-kaj 'like their father,' mo-gaj 'what kind.' The allomorphs of some derivational suffixes differ in that the tense phoneme may occur after /l, r/: pual-t-em 'I winnow,' nör-t-em 'I make wet,' püsem-d-em 'I sharpen.'

Morphemes having an allomorph ending in /d/ have another allomorph ending in /t/, which occurs word finally, before enclitics and the plural marker -blak, and before suffixes beginning with a tense consonant: kid-əštəže 'in his hand,' kit 'hand.' When a morpheme having alternants ending in /t/ and /d/ comes before morphemes having alternants beginning with a tense and a lax consonant, the allomorphs containing the tense consonants occur: kit-že 'his hand.'

Tense-lax alternations of other final consonants are rare. The negative verb stem ending in /g/ has an alternant ending in /k/, which occurs word finally: og-ət li 'they are not': ok li 'it is not.'

Alternation of /s/ and /z/ takes place in the second person plural imperative, /s/ occurring after tense consonants and /z/ elsewhere: koč-sa 'eat (imp. pl.),' jü-za 'drink (imp. pl.).'

A similar alternation of /š/ and /ž/ occurs in the third person singular suffix. Allomorphs beginning with /š/ occur after tense stops, /z/ and /ž/: surt-šo 'his house,' boz-šo 'his wagon,' puraž-še 'its fodder.' Allomorphs beginning with /ž/ occur after vowels, nasals, and /l, r, j/: ergə-že 'his boy,' burgem-že 'his clothing.'

Other consonant alternations

Other phonetically conditioned alternations are comparatively rare, occurring in the texts in only a few words:

- 1) /n/ is replaced by /ń/ before a suffix beginning with /č/: muno 'egg,' muń-čaš 'to lay (eggs).'
- 2) In some stems /z/ is replaced by /č/ finally and before some consonants: boz-eš 'it falls,' boč-meške 'until falling'; biz-ət, bič 'five.' The final consonant is replaced by /t/ in the following words: bot-temašən 'not to fall,' bit-le 'fifty.'

Consonant clusters

Some consonant clusters are regularly simplified in final position or before consonants:

- 1) /kt/ is replaced by /k/ finally and before suffixes beginning with consonants: lekt-eš 'he goes out,' ogeš lek 'he does not go out.'
- 2) /čk/ is replaced by /č/ finally and before suffixes beginning with a consonant: kočk-eš 'he eats,' koč-maš 'eating.'
- 3) /št/ is replaced by /š/ before /š/: košt-eš 'he walks,' koš-šo 'walker.'
- 4) /ńč/ is replaced by /č/ finally and before consonants: šinč-am 'I sit,' om šič 'I do not sit.'

In casual or rapid speech further assimilation of clusters may take place or a single consonant may replace the cluster: mo-n-nar, monar 'how many'; rož-šo, roš-šo, rošo 'its hole.'

SUMMARY OF ALTERNATIONS

The major types of morphophonemic alternation in Eastern Cheremis are:

- 1) the alternation of /e, o, ö/ in vowel harmony (and the replacement of these vowels internally by /ə/);
- 2) the replacement of a vowel by zero adjacent to another vowel;
- 3) the alternation of /p, t, k, s, š/ with /b, d, g, z, ž/, usually by assimilation to adjacent phonemes.

Other alternations are rare. To simplify citation of morphemes in the grammar, phonemically predictable alternants are often omitted. This is especially true of alternations determined by vowel harmony, which are represented by a single form ending in /ə/. Those morphologically determined are listed in the glossary or discussed in the grammar.

Grammar

(See refs. 1, 7, 8, 9, Ž1, 22, and 24.)

A Cheremis word consists of a base or a compounded base; or of a base (or compounded base) with one or more suffixes attached. Clitics constitute a minor category of morphemes, as set forth below.

Stems consist of bases, of compounded bases, or of bases with one or more derivational suffixes. Stems are classified into verbs, substantives, and particles on the basis of their occurrence with inflectional suffixes: thus verbs may be inflected for tense-mood-aspect and person; substantives may be inflected for case, number, and person; particles are not inflected. Derived stems belong to only one class, but a few monomorphemic stems belong to two: e.g., jür 'rain,' which is both verb and substantive.

VERBS

Verbs may occur with certain derivational suffixes, tense-mood-aspect and person suffixes, and enclitics. On the basis of occurrence with sets of suffix allomorphs, verbs are classified into two types and called am or em verbs, these being the suffixes of the general-indicative first person singular by which verbs are usually cited. A few underived stems are of both types: šinč-e-m 'I sit,' šinč-a-m 'I sit down'; pu 'give' is an em verb with the general-indicative and perfective suffixes, an am verb elsewhere. A derived stem is of only one type, which is determined by the last derivational suffix. A third verb type is the negative verb, for which tense-mood-aspect is indicated by suppletion.

A verb stem may occur without suffixes. An unmarked verb may occur as the second person singular imperative or with the negative verb; in addition, a polysyllabic am stem may occur immediately before a verb, verbal noun, or particle, functioning like a verbal particle in the same position.

am verb stems end in either a vowel or consonant. Some am stems have two alternants, differing only in the final consonant; the distribution of these alternants is determined by the phonemic environment as described in the section on morphophonemics.

All em verbs have three stem allomorphs: a free form ending in /e, o, ö/ in vowel harmony; a long combining form ending in /ə/; and a short combining form without a final vowel. In general,

the long combining form occurs before consonants, and the short before vowels. However, a short stem allomorph ending in a vowel or vowel plus /j, r, l, n/ freely alternates with the long allomorph before a consonant plus vowel. Furthermore, some derivational suffixes occur after the short stem ending in a vowel or when the resulting cluster includes /j, r, l, n/.

There are only a few verb stem alternations not falling into the above classifications. The stem ul 'be' (alternating with əl when unstressed) has an alternant il- before past-personal suffixes; it does not occur with the perfective suffixes. The stem man 'say' also has free variant maj- before the singular and third person plural past-personal suffix.

Derivation

Verb-forming derivational suffixes may be divided into those which occur after verb stems, those which occur after substantive stems, and those which occur after both. Those which occur after both are usually much more frequent after one stem type than after the other. The suffixes may also be classified as to whether they form am or em verbs. The examples given in this and the following sections are intended to be illustrative and not necessarily exhaustive.

The following suffixes form am verbs from both verbs and substantives:

- al: This is one of the most frequent derivational suffixes in Cheremis and occurs primarily after verb stems. It sometimes indicates iterative or momentaneous action. Examples: oňč-al-am 'I look' (oňčem 'I look'), opt-al-am 'I pour' (optem 'I load'), šog-al-am 'I stand up' (šogem 'I stand'), bursed-al-am 'I quarrel' (bursedem 'I quarrel'), tüň-al-am 'I begin' (tüň 'source').
- al-t (am): This combination designates a passive or reflexive action: əšt-al-t-am 'I am made' (əštem 'I make'), čotl-al-t-am 'I am counted' (čotlem 'I count'), todəl-al-t-am 'I break' (todəlam 'I break').
- al-t (em): This combination forms a transitive verb: pu-al-t-em 'I winnow' (puam 'I blow'), šog-al-t-em 'I stand' (šogem 'I stand').
- əl ~ -l: This suffix is similar to -al in both meaning and distribution. -əl occurs after am verb stems ending in a consonant other than /r/; -l occurs elsewhere. Examples: pört-əl-am

'I return' (pörtam 'I turn'), tod-əl-am 'I break' and tod-əl-al-t-am 'I break' (todeštam 'I break'), čonešt-əl-am 'I fly' (čoneštem 'I fly'), mušk-əl-t-am 'I wash myself' (muškam 'to wash').

- ešt: There is only one example in these texts: uš-ešt-ar-em 'I remember' (uš 'reason, understanding').
- ešt~-št~-ešt: -ešt occurs with monosyllabic stems ending a vowel; -št occurs after ə; -əšt occurs elsewhere. This suffix occurs more frequently after verb stems than after nouns and has an iterative or durative meaning. Examples: kü-ešt-am 'I bake, cook' (küam 'I cook'), kol-əšt-am 'I listen' (kolam 'I hear'); jod-əšt-am 'I inquire about, beg' (jodam 'I ask'); kondə-št-ar-em 'I bring' (kondem 'I bring').

The following suffixes form em verbs from both verbs and substantives:

- kt~-əkt: -kt occurs after a vowel, -əkt after a consonant and some monosyllabic stems ending in a vowel. This suffix occurs more frequently after verbs than substantives and has a causative meaning. Examples: či-kt-em 'I clothe' (čiem 'I wear'), əre-kt-em 'I cook' (ərem 'I get hot'), tun-əkt-em 'I teach' (tunemam 'I learn'), ere-kt-em 'I clean' (ere 'clean'), olmə-ktə-l-am 'I repair' (olmo 'place').
- n~-an: -an occurs after l, -n occurs elsewhere. Examples: šal-an-em 'I separate' (šalatem 'I distribute'), čeber-l-an-em 'I become beautiful' (čeber 'beautiful'), sabur-n-em 'I turn' (saburem 'I turn').
- g~-rg: -g occurs after consonants (usually /r/), -rg after vowels. Examples: taza-rg-em 'I become healthy' (taza 'healthy'), čumur-g-em 'I come together' (čumur-t-em 'I bring together').
- t~-d: -d occurs after nasals, -t elsewhere. It occurs more frequently after a verb stem and indicates a causative action. Examples: pur-t-em 'I bring in' (purem 'I enter'), šəl-t-em 'I hide' (šəlam 'I hide'), šol-t-em 'I cook' (šolam 'I cook'), nör-t-em 'I make wet' (nörem 'I become wet'), lüm-d-em 'I name' (lüm 'name').
- tar~-dar~-ar: -dar occurs after nasals, -ar after t, -tar elsewhere. This suffix occurs frequently after verbs indicating a causative action. Examples: pət-ar-em 'I end' (pətem 'I end'), jom-dar-em 'I lose' (jomam 'I get lost'),

keləš-tar-em 'I settle' (kelšem 'I am settled'), ert-ar-em 'I spend (time)' (ertem 'I pass'), jok-tar-em 'I drop' (jogem 'I drop').

The following suffixes form am verbs from substantive stems only:

- aŋ: šuldr-aŋ-am 'I become winged' (šuldər 'wing'), labər-tə-š-aŋ-am 'I become dirty' (labran 'dirty').
- em: This suffix occurs primarily after adjectives, indicating a reflexive action. Examples: kug-em-am 'I become big, grow up' (kugo 'big'), mol-em-am 'I change' (molo 'other'), nočk-em-am 'I become wet' (nočko 'wet'), oš-em-am 'I become white' (oš 'white'). The combination -em-d occurs with many stems: por-em-d-em 'I cure' (poro 'good'), saj-em-d-em 'I improve' (saj 'good'), püs-em-d-em 'I sharpen,' püs-em-də-l-am 'I sharpen' (püsö 'sharp').
- ed~ -et: -et occurs finally and before /t, s, š/, -ed elsewhere. Examples: tür-ed-am 'I cut' (tür 'edge'), leb-ed-am 'I cover' (lebaš 'shed').

The following suffix forms em verbs from substantive stems only:

- l: čot-l-em 'I count' (čot 'amount'), tagan-l-em 'I shoe (a horse)' (tagan 'heel'), tar-l-em 'I hire' (tar 'earnings'), jamdə-l-em 'I prepare' (jamde 'ready'). This suffix also occurs in combinations: čeber-l-an-em 'I become beautiful' (čeber 'beautiful'), jamdə-l-al-t-am 'I am ready' (jamde 'ready'), jamdə-l-kal-em 'I prepare.'

The following suffixes form em verbs from verb stems only:

- at: jör-at-em 'I like' (jörem 'I am suitable'), jül-at-em 'I burn' (jülem 'I burn'), šal-at-em 'I distribute' (šalanem 'I separate').
- ed: pu-ed-em 'I distribute' (puem 'I give'). This suffix also occurs frequently in the combinations -ed-al and -ed-əl: kr-ed-al-am 'I fight' (kərem 'I hit'), burs-ed-al-am 'I quarrel' (burse 'I scold'); šənd-ed-əl-am 'I put' (šəndem 'I put'), čükt-ed-əl-am 'I light' (čüktem 'I light').
- kal: This suffix indicates an iterative action. Example: pastər-kal-em 'I chase' (pastrem 'I chase').

- l: This suffix may suggest reflexive action. kəčkər-l-em 'I shout' (kəčkərem 'I cry out'), sümər-l-em 'I fall' (sümərem 'I fell').

Inflection

Cheremis verbs are inflected for five tense-mood-aspects: general-indicative (usually called present or nonpast), past-personal (called in other grammars prošedšee očevidenoe 'witnessed past,' past imperfect or past I), perfective (called elsewhere prošedšee neočevidnoe 'not witnessed past,' present perfect or past II), desiderative, and imperative. There are three persons, singular and plural. The tense-mood-aspects are distinguished partly by special suffixes and partly by the selection of allomorphs of the person markers. Tense-mood-aspect of the negative verb is indicated by stem suppletion; in the past-personal and desiderative, the suppletive stem is identical with the corresponding tense-mood-aspect suffix except for the occurrence of an initial ə in the desiderative and the plural and third person singular of the past-personal.

a) General-indicative

	<u>am</u> verbs	<u>em</u> verbs	neg. verb
1 sg.	-a-m	-e-m	o-m
2 sg.	-a-t	-e-t	o-t
3 sg.	-eš	-a	o ~ ok ~ og-eš
1 pl.	-ə-na ~ -na	-e-na	o-na
2 pl.	-ə-da ~ -da	-e-da	o-da
3 pl.	-ə-t	-a-t	og-ə-t

After n and l, the suffixes -ə-na and -ə-da alternate in free variation with -na and -da respectively; elsewhere -ə-na and -ə-da occur. In the third person singular, the most frequent negative verb form is ogeš with which the others are partially in complementary distribution and partially in free variation. ogeš occurs with all verb stems except ul 'be,' which occurs only in the combination og-əl (ok + ul). ok and o are in free variation with each other, occurring primarily with the stem li 'be, become' but occasionally with other stems as well. The negative of ul 'be' in the first and second persons plural is onagəl and odagəl respectively.

The general-indicative does not specify time. For the present and future its occurrence is not limited; in the past it does not occur with time expressions meaning past but does continue narration after past time has been established by other verbs with the past-personal or perfective suffixes.

təj saʝ ərbeze ul-a-t
(you good child you-are)
'you are a good child'

təj ofitser li-a-t
(you officer you-become)
'you will become an officer'

jesle magr-e-da-gən bes kana, tendam-at nalən kaj-a
(if if-you-cry another time you-acc! taking goes)
'if you cry again, it will take you away too!'

koštəm koštəm kas marten. məjən kočmem-at šū-eš
(I-walked I-walked evening until. my my-eating! arrives)
'I walked and walked until evening. I became hungry'

lektən-ak o-m kert
(coming-out! I-not can)
'I cannot get out'

b) Past-personal

	<u>am</u> verbs	<u>em</u> verbs	neg. verb
1 sg.	-ə-m ~ -'ə-m	-š-əm	š-əm
2 sg.	-ə-č ~ -'ə-č	-š-əč	š-əč
3 sg.	-e ~ -o ~ -ö ~ -'e ~ -'o ~ -'ö	-š	əš
1 pl.	-na	-š-na	əš-na ~ š-na
2 pl.	-ta ~ -da	-š-ta	əš-ta ~ š-ta
3 pl.	-ə-č ~ -'ə-č	-š-t	əš-t

With am verbs the allomorphs including palatalization occur after l and n, those with a vowel alone elsewhere. The vowels of the third person singular of am verbs occur in accordance with vowel harmony. The two alternants of the first and second person plural of the negative verb occur in free variation.

The past-personal occurs in narration of a past event in which the speaker or hearer was personally involved either as a participant or an observer.

čodraš miə-š-əm
 (to-forest I-went)
 'I went into the forest'

čodraške naŋgajə-š
 (to-forest it-took-away)
 'it took it away to the forest'

təj ojlə-š-əč tudənden?
 (you you-spoke with-him?)
 'did you speak with him?'

š-əm əšte
 (I-did-not make)
 'I did not make it'

c) Perfective

	<u>am</u> verbs	<u>em</u> verbs
1 sg.	-ən-am	-en-am
2 sg.	-ən-at	-en-at
3 sg.	-ən	-en
1 pl.	-ən-na ~ -ən-a	-en-na ~ -en-a
2 pl.	-ən-da	-en-da
3 pl.	-ən-ət	-en-ət

The same allomorphs of the person suffixes occur with both am and em verbs. In the first person plural, the cluster nn alternates with n. In the third person singular, the perfective is homonymous with the verbal particle ending in -ən ~ -en and is distinguishable only on syntactic grounds, i.e., it is the predicate in a clause and functions like the other perfective forms which are marked for person.

The verb ul 'be' is not inflected in the perfective; the verbal noun ulmaš occurs in the same syntactic function as other verbs with the perfective suffix. Likewise the negative verb does not occur in the perfective; a verbal phrase containing the negative of the general-indicative of ul 'be' corresponds to the affirmative perfective: puštən ogəl 'he did not kill.'

The perfective is common in the third person, less frequent in the first two persons. It stresses resulting situation rather than action and occurs principally in narration in the third person. It sometimes indicates a previous action or condition.

tudo čortlan kūrəkəm urg-en
 (he for-devil coat-acc. he-sewed)
 'he sewed a coat for a devil'

mükšblak koštət tušto. rožəm əšt-en-ət
 (bees they-go there. hole-acc. they-made)
 'Bees were going about there. They had made a hole.'

məj kalasaš mond-en-am
 (I to-say I-forgot)
 'I have forgotten to say'

d) Desiderative

	<u>am</u> and <u>em</u> verbs	neg. verb
1 sg.	-ne-m	əne-m
2 sg.	-ne-t	əne-t
3 sg.	-ne-že	əne-že
1 pl.	-ne-na	əne-na
2 pl.	-ne-da	əne-da
3 pl.	-ne-št	əne-št

The person suffixes are the same as those which occur with substantives. The desiderative expresses a desired or intended action.

škenžən šlapažəm jeŋlan pu-ne-že
 (his-own his-hat-acc. to-man wants-to-give)
 'he wants to give his hat to the man'

mom čialtə-ne-t təj čiaden
 (what-acc. you-want-to-paint you with-paint)
 'what do you want to paint with the paint?'

məj əne-m tol
 (I I-do-not-want-to come)
 'I do not want to come'

e) Imperative

	<u>am</u> verbs	<u>em</u> verbs	neg. verb
2 sg.	∅	∅	i-t
3 sg.	-že~ -žo~ -žö~ -še~ -šo~ -šö	-že~ -žo~ -žö	ən-že
2 pl.	-za~ -sa	-za	i-da
3 pl.	-əšt	-št	ən-əšt

The second person singular is indicated by the absence of both mood and person suffixes. The forms beginning with /š/ and /s/ occur after am verbs ending in a voiceless consonant, those with /ž/ and /z/ elsewhere. The only finite form in which it is not possible to distinguish an am verb from an em verb is the

third person plural of the imperative. The negative verb has different suppletive stems for the second and third person.

təj kindəm kondo
(you bread-acc. bring)
'bring bread'

koč-sa, jü-za
'eat, drink'

i-da magre
'do not cry'

koła kabanəm ən-že koč, küəm koč-šo
(mouse stack-acc. let-it-not eat, stone-acc. let-it-eat)
'let the mouse not eat the stack, let it eat the stone'

Phrases

Negation

With the exception of uke 'there is not,' verbal negation in Cheremis is expressed by means of the negative verb plus an uninflected verb stem. Tense-mood-aspect and person are indicated by the negative verb. With the base ul 'be,' the phrase is usually replaced by a set of compound forms containing the negative verb plus a combining form of ul: o-m-əl 'I am not,' o-t-əl 'you are not,' og-əl 'he is not,' o-na-gəl 'we are not,' o-da-gəl 'you are not,' og-ət-əl 'they are not.'

ərbeze ogeš šinče
(child does-not know)
'a child does not know'

ik jeŋ-at əš tol
(some-one! he-did-not-come)
'no one came'

münderke it kaje ačat abattečən
(far do-not go your-father from-your-mother)
'do not go far from your father and your mother'

The negative of the perfective is indicated by the verbal particle plus the negative general-indicative of ul 'be.'

məj počən ončən oməl kəzət
(I opening looking I-am-not yet)
'I have not yet opened it and looked'

In the negative, tiəš occurs with ogəl.

ərbezəblak jəšt-kəna koštaš tiəš, magraš tiəš ogəl
 (children quiet-only to-go should, to-cry should is-not)
 'children should be quiet, they should not cry'

ulmaš 'was' is negated either by ogəl plus ulmaš or the contracted form ogəlmaš.

jal mündər ogəl ulmaš
 (village far is-not was)
 'the village was not far'

pire kəša ogəlmaš
 (wolf track was-not)
 'they were not wolf tracks'

ogəl sometimes occurs in a general negating sense.

məj tələjət ik šüdö tənğəm ogəl, a kum šüdö tənğəm puem
 oksam
 (I to-you 100 ruble-acc. is-not, but 300 ruble-acc. I-give
 money-acc.)
 'I will give you not one hundred rubles, but three hundred'

Negative verbal phrases consisting of a verbal noun formed by -maš plus uke also occur.

tudo jatər kotsek tolmaš uke
 (he much for-time coming is-not)
 'he has not come for a long time'

me kolmaš uke nunəm
 (we hearing is-not them)
 'we have not heard them'

Other Verbal Phrases

Verbal phrases are also formed by a finite verb or particle plus ilē and ulmaš. The difference indicated by the final members corresponds to the aspectual difference between the past-personal and the perfective. In general these phrases have a durative meaning, although they also have other specialized uses. The general-indicative plus ilē and ulmaš indicate past duration.

ik ərbeze magra ilē ureməšte
 (a child cries was in-street)
 'a child was crying in the street'

marjaden iban šinčat ilē baš ončen
 (with-Mary John they-sit was opposite looking)
 'Mary and John were sitting looking at each other'

arakaže uke ilē maneš
 (his-vodka is-not was says)
 '“He did not have vodka,” he says'

tə šoŋgo kuguza kečən jomakəm ojla ulmaš
 (this old man daily story-acc. tells was)
 'this old man told a story every day'

tə pagəteš oksa peš šerge šoga ulmaš
 (this at-time money very expensive stands was)
 'at this time money was worth a great deal'

The perfective plus ilē indicates previous action in a personal narrative.

teŋgetse kečən-gəna məj ojlenam ilē tudlan čəla
 (yesterday on-day-only I I-said was to-her all)
 'only yesterday I had told her everything'

ertəməž kodəm-gəna puren ilē
 (passing while-only entered was)
 'he had dropped in while just passing'

The perfective also occurs with ulmaš.

ik jeŋ peš jorlən ilen ulmaš
 (a man very poor lived was)
 'a man was very poor'

The desiderative occurs with ulmaš.

ik jeŋ pazarəšte uškaləm nalneže ulmaš
 (a man at-market cow-acc. wants-to-buy was)
 'a man wanted to buy a cow at the market'

Verb phrases with ilē are negated by negating the first verb.

čerle ona ul ilē
 (sick we-not be was)
 'we were not sick'

ogət türet ilē
 (they-do-not cut was)
 'they were not cutting'

pire uke ilé
 (wolf is-not was)
 'there were not any wolves'

türedmas uke ilé
 (cutting is-not was)
 'they were not cutting'

məj nə-gunam-at užən oməl ilé šiša körgəštö paragotəm
 (I never! seeing I-am-not was bottle inside ship-acc.)
 'I have never seen a ship inside a bottle'

Verb phrases with ulmaš are negated either by negating the first verb or by negating ulmaš.

iləše jeŋ uke ulmaš
 (living person is-not was)
 'there were no inhabitants'

nə-gunam-at urgen otəlmaš təgaj kürəkəm urgo mələjəm
 (never! sewed you-were-not this-kind coat-acc. sew for-me)
 'sew me a coat such as you have never sewn before'

Repetition of a verb occurs indicating duration.

koštəm koštəm kas marten
 (I-walked I-walked evening until)
 'I walked and walked until evening'

oŋčen šogəšəm šogəšəm-at
 (looking I-stood I-stood!)
 'I stood looking for a long time'

čiganblak miənmandek boštəl boštəl tolət
 (gypsies to-us laugh laugh they-come)
 'the gypsies come to us laughing and laughing'

Other verbal phrases contain a verbal particle, an unmarked polysyllabic am verb stem, or a verbal noun formed by -aš as the subordinate element. The non-subordinate member of such a construction may be a finite verb, a verbal noun, or verbal particle, depending on its function in larger constructions. The non-subordinate verb most frequently occurs last in such a phrase, although not always. The elements may also be separated without changing the meaning.

a) Verbal particles (formed with the suffix -en ~ -ən) and unmarked polysyllabic am stems occurring immediately before

a verb function alike syntactically. With kert 'be able,' mošto 'know how,' and pətare 'finish' they are simple complements; with other verbs they indicate a previous or simultaneous action.

muren boštəl koštət
(singing laugh they-go)
'they go singing and laughing'

jodəšt koššo cf. košteš jodəštən
(beg goer) (goes begging)
'a beggar' 'he goes begging'

kolməm əšten kertən ogəl
(spade-acc. making can is-not)
'he could not make a spade'

aŋa ümbakəže mien šueš
(field onto-her going arrives)
'she goes onto the field'

b) Verbal nouns formed by -aš occur with tüŋal 'begin,' tiəš 'should,' li 'be possible' and other verbs as simple complements or to indicate intended action.

kunam kočəs kočkaš lekteš kolá
(when food to-eat goes-out mouse)
'when the mouse comes out to eat food'

mardež pualaš tüŋaleš
(wind to-blow begins)
'wind begins to blow'

məj koštaš jöratem
(I to-walk I-like)
'I like to walk'

Verbal Nouns

A verbal noun is a substantive, derived from a verb, which retains certain syntactic functions of a verb but which does not occur alone as a predicate. The following suffixes and suffix combinations form verbal nouns:

-aš: A verbal noun formed by this suffix may be followed by no other suffixes than the person markers.

məj kəčker-aš tüŋaləm
(I to-shout I-began)
'I began to shout'

məj mišəm oŋč-aš nunəndek
 (I I-went to-look at-them)
 'I went to look at them'

ərbezəblak jəšt-kəna košt-aš tiəš
 (children quiet-only to-go should)
 'children should go around quietly'

pört əšt-aš-əže čort peš šuko oksam puen
 (house him-to-make devil very much money-acc. he-gave)
 'the devil gave a great deal of money for him to build a house'

ačaz abašt tunəkta nunəm školəš košt-aš
 (his-father their-mother teaches them to-school to-go)
 'their father and mother teach them to go to school'

If the object of the verbal noun is a single unmodified noun, it occurs as an unmarked attribute before the verbal noun; if the object itself is modified it occurs with the accusative suffix.

šurno pogaš jamdəlaltət
 (grain to-harvest they-prepare)
 'they prepare to harvest grain'

jūštō būdəm kučaš ber uke pōrtəštō
 (cold water-acc. to-keep place is-not in-house)
 'there is no place to keep cold water in the house'

-mə ~ Ø: This suffix occurs as zero immediately before mōŋgō 'after.' It forms a verbal noun which may occur with person and case suffixes.

močāš pur-mo ošobi saj mogərlan
 (to-bathroom entering special good for-body)
 'taking a steambath is especially good for the body'

puden əštə-me korkablak tožo ulət
 (with-wood made cups also are)
 'there are also cups made of wood'

məjən koč-m-em-at šueš, jü-m-em-at šueš
 (my my-eating! arrives, my-drinking! arrives)
 'I become hungry, I become thirsty'

lum tol-mə-m bučaš tūŋalət
 (snow coming-acc. to-wait they-begin)
 'they begin to wait for the coming of snow'

lum boč-m-eške čodrašte ilat
 (snow to-falling in-forest they-live)
 'they live in the forest until snow falls'

tudlan ojlə-mə-žlan jeŋblak puat munəm
 (to-her for-her-speaking people they-give egg-acc.)
 'people give her eggs for speaking'

tunem šu-mə-št möŋgö
 (learn their-arriving after)
 'after they have learned'

tə pajram erte möŋgö
 (this holiday passing after)
 'after this holiday'

-m-aš: A verbal noun formed with this suffix combination may occur with case.

mo pagəteš lieš bara čumurgə-m-aš
 (what at-time is then gathering)
 'what time is the party then?'

məj təjəm už-m-aš uke arña kotsek
 (I you-acc. seeing is-not week for)
 'I have not seen you for a week'

ik pagəteš jü-m-aš koč-m-aš-əm əštət
 (one at-time drinking eating-acc. they-make)
 'at some time they hold a celebration at which they eat and drink'

A verbal noun formed by this suffix combination may be further derived.

sedəgaj lüd-m-aš-an jomakblakəm koltat
 (this-kind frightening stories-acc they-tell)
 'they tell frightening stories like this'

-šə: A verbal noun formed with this suffix may occur with person, case, and number suffixes.

marlan kaj-še üdər
 (to-husband going girl)
 'bride'

sedəge kol-šə-m pukšət
 (thus dead-acc. they feed)
 'in this way they feed the dead'

erla ojlem təlat maje kot-šə-žəm
 (tomorrow I-say to-you she-said its-remaining-acc.)
 '“tomorrow I will tell you,” she said, “the rest”'

kol-šə-blakəm silat
 (dead-pl.-acc. they feast)
 'they feast the dead'

-šə-n(-ak): This suffix combination occurs to indicate a previous action. It is followed by the enclitic -ak.

ik arna ertə-šə-n-ak kurək bokten muńčaltaš ogət küzö
 (one week having-passed! hill near to-slide they-do-not climb)
 'after a week they do not go sledding on the hill'

təške tolən šu-šə-n-ak kerməč oza kapitanlan küšta
 (here coming having-arrived! brick owner to-captain orders)
 'after arriving here the owner of the bricks tells the captain'

-š-aš: This suffix combination has a future meaning; it may be followed by person and case suffixes.

marlan kaj-ša-š üdər
 (to-husband to-go girl)
 'unmarried girl'

cf. marlan kajše üdər
 (to-husband going girl)
 'bride'

araka jü-š-aš ulo
 (vodka to-drink there-is)
 'there will be vodka to drink'

mo li-š-aš-edəm mo ul-š-aš-edəm čəla pala
 (what you-to-become-acc. what you-to-be-acc. all knows)
 'she knows what you will become, what you will be'

tudəm saklə-š-aš-lan berčən nörepəš iəm optat
 (it-acc. for-to-keep because in-cellar ice-acc. they-put)
 'they put ice in the cellar in order to keep it'

-te~ -de~ -e~ -tə~ -də~ -ə-: This caritative suffix occurs frequently in combinations. -te and -tə- (and -e-, -ə- in free variation after /t/) occur after a voiceless consonant; -de and -də- after other phonemes, except that both /t/ and /d/ occur after /l/. Allomorphs ending in /e/ occur finally and in the suffix combination de-gəč; those ending in /ə/ occur elsewhere.

-de-gəč:

büt jū-de-gəč tūsaš o li
 (water without-drinking to-endure it-not be)
 'it is not possible to continue without a drink of water'

šūlaltə-de-gəč šinča
 (without-breathing sits)
 'it sits without breathing'

-tə-mə ~ -də-mə

kušto šurno būdaš šurno šoč-tə-mo joškar rokan berəš
 əštenət
 (where grain to-sow grain not-growing red soiled in-place
 they-made)
 'they made it in a place where there was red soil in which
 grain would not grow if it were sown'

büt ia kuča ərbezəblakəm i iən moštə-də-mo jeṅblakəm
 (water devil catches children-acc. and swimming not-knowing
 people-acc.)
 'the water devil catches children and people who do not know
 how to swim'

-tə-m-aš ~ -də-m-aš

mo küleš kül-tə-m-aš pašablakəm əšta
 (what is-necessary unnecessary work-pl.-acc. does)
 'he does things which are not necessary instead of those
 which are'

-tə-m-aš-ən ~ -də-m-aš-ən

küşten mur-də-maš-ən
 (he-ordered not-to-sing)
 'he ordered him not to sing'

tə oza sösnam pukšə-də-maš-ən-ak tünələn surtəšto
 (this owner pig-acc. not-to-feed! he-began in-house)
 'the owner began not to feed the pigs at home'

Verbal particle

-ən ~ -ən ~ -n: -ən occurs after am verbs and the verbal noun
 suffix combination -təmaš; -en occurs after em verbs; -n
 occurs after the verbal noun suffix -šə. This suffix may
 not be followed by another suffix and for that reason is con-
 sidered as forming a particle. A verbal particle, like verbal
 nouns, retains the nonpredicating functions of a verb. It
 indicates an action previous to or simultaneous with the verb
 it modifies.

sedəge jü-ən koštət
 (thus drinking they-go)
 'in this way they go about drinking'

sataš-en kajəšəm
 (getting-lost I-went)
 'I got lost'

üdərmaš šlapam üstembak pəšt-en üstel bokten šoga
 (woman hat-acc. on-table putting table near stands)
 'the woman puts the hat on the table and stands near the table'

i-ən moštədəmo jeŋ
 (swimming not-knowing person)
 'a person who does not know how to swim'

kotšo i tol-ən ilé ik kana
 (last year coming was once)
 'he came once last year'

urgəzo šinč-ən ogəl tədəm čort ulməžəm
 (tailor knowing is-not this-acc. devil his-being-acc.)
 'the tailor did not know that this was a devil'

SUBSTANTIVES

Substantives may occur with certain derivational, person, case, and number suffixes, and with enclitics, although not all substantives may occur with all suffixes. On the basis of the suffixes with which a stem may occur, it is possible to establish a number of subclasses. The major substantive subclass consists of nouns, which occur with person, case, and number suffixes. Other subclasses are modifiers, numbers, locational substantives, and pronouns. There are, in addition, a certain number of defective substantives.

Derivation

Substantive-forming derivational suffixes may form nouns or other substantives. Verbal nouns were discussed in the preceding section and are, therefore, omitted here. Some substantive-forming suffixes occur after both substantives and verbs, others only after verbs.

The following occur after both substantives and verbs:

-aš: This suffix has several meanings and uses. In the texts it occurs with nouns in i-aš 'year(s) old' (i 'year') and tələz-aš 'month(s) old' (tələze 'moon, month'). With a verb it forms a verbal noun.

- če: muzikań-če 'accordionist' (muzikan 'accordion').
- š ~ -əš: This suffix is rare after substantives but very common with verbs. Examples: il-əš 'life' (ilem 'I live'); koč-əš 'food' (kočkam 'I eat'); səraboč-əš 'key' (počam 'I open'). The combination -t-əš also occurs: kumal-t-əš 'religious ceremony' (kumalam 'I pray'); pətar-t-əš 'last' (pətarem 'I finish').
- te ~ -de: This suffix is rare finally; after verbs it forms a verbal noun. It is fairly common in the combinations -te-gəč ~ -de-gəč and -tə-mə ~ -də-mə. Cf. section above on verbal nouns.
- zə: urgə-zo 'tailor' (urgem 'I sew'); küčə-zö 'beggar' (küčem 'I beg').

The following substantive-forming suffixes occur only after substantives:

- an ~ -n: This is a productive adjective-forming suffix. Examples: šikš-an 'smoky' (šikš 'smoke'); jür-an 'rainy' (jür 'rain'); poran-an 'stormy' (poran 'storm'); jeməš-an 'having fruit' (jeməš 'fruit'); rok-an 'having soil' (rok 'soil'); šur-an 'horned' (šur 'horn').
- də: This suffix occurs with just a few substantives: tu-do 'that' (tu 'that'); tə-de 'this' (tə 'this'); bolgə-do 'light' (bolgaltam 'to become light').
- gə ~ -ə ~ -tə ~ -tət ~ -ət: This suffix occurs with modifiers to form nouns. Except for alternations conditioned by vowel harmony, the allomorphs are lexically distributed: joškar-ge 'red'; užar-ge 'green'; šem-e 'black'; oš-o 'white'; sar-e 'yellow'; pel-e 'half'; ik-te 'one'; kok-tət 'two'; kum-ət 'three'; nəl-ət 'four'; biz-ət 'five'; kud-ət 'six'; šem-ət 'seven'.
- j: This suffix occurs with nouns designating older relatives: ača-j 'daddy' (ača 'father'); koča-j 'granddaddy' (koča 'grandfather'). Person suffixes do not occur after these stems.
- l: This suffix occurs only with locational substantives: ləšə-l 'near'; jema-l 'under'; ončə-l 'before'; pokše-l 'in middle'; ümba-l 'on'.

-lək: taza-lək 'health' (taza 'healthy'); esen-lək 'health' (esen 'healthy').

-əmə-šə ~ ə-šə: Although both parts of this suffix occur after verbs to form verbal nouns, this combination occurs only after numbers to form ordinals: kok-əmə-šo 'second' (kok 'two'); lu-əmə-šo 'tenth' (lu 'ten'); kum-ə-šo 'third' (kum 'three').

-n ~ -ən: -n occurs after vowels, -ən after consonants. This very productive suffix forms a verbal modifier indicating manner: kečə-n 'daily' (keče 'day'); koktə-n 'two' (koktət 'two'); kumət-ən 'three' (kumət 'three'); pələ-n 'exactly' (pələ 'marker').

-rak: This suffix occurs productively with adjectives as a comparative suffix without changing the syntactic function. Example: tə jəŋ sɔŋə-rak tu jəŋdeč 'this man is a little older than that man'; (cf. tə jəŋ šɔŋo tu jəŋdeč 'this man is older than than that man').

Inflection

Nouns

Nouns may occur with certain derivational suffixes, case, plural, and person suffixes, and enclitics. Adjectives are a subclass of nouns which occur primarily as an attribute or the complement of a copulative verb.

Case

Case suffixes are, with the exception of person markers, the last suffix in a word and are the only suffixes which may follow the plural marker -blak.

Substantives occur more frequently unmarked as to case than with case suffixes. Unmarked substantives have a number of uses:

a) As a free form, a substantive unmarked for case occurs in citation and direct address.

aga pajram manət
(plowing holiday they-say)
'they call it plowing holiday'

it magre, ergem üdorem
(do-not cry, my-son my-daughter)
'do not cry, my son, my daughter'

b) As the subject, a substantive unmarked for case is in agreement with the verb as to number and person.

ərbeze tubeč konda kagaz mešaktene loməžəm
(child from-there brings paper with-bag ashes-acc.)
'the child brings ashes from there in a paper bag'

šongəblak araka jüən koštət jaləšte
(old-pl. vodka drinking they-go in-village)
'old people go around in the village drinking vodka'

c) A substantive unmarked for case may be the complement of a copulative verb or the complement in an equational clause.

təj saj ərbeze ulat
(you good child you-are)
'you are a good child'

kö bara nunən učitələšt
(who then their their-teacher)
'who then is their teacher?'

d) As an attribute, an unmarked substantive immediately precedes the substantive it modifies.

tə pu bujəš küzəšəm
(this tree to-top I-climbed)
'I climbed to the top of this tree'

büt abalan puat
(water to-mother they-give)
'they make an offering to the water mother'

pört pokšelne üstelden püken
(room in-middle with-table chair)
'in the middle of the room there are a table and a chair'

sösna**blak** əškalanəšt kočəš kəčalaš tünələnət
(pigs for-themselves food to-look-for they-began)
'the pigs began to look for food for themselves'

e) Some substantives occur adverbially without case suffixes.

ik keče kečəbal pagəteš čəla ərbeze jeŋblak modaš tünələt
(one day noon at-time all young people to-play they-begin)
'one day at noontime all the young people begin to play'

saj ojləm
(good I-say)
'I say good things'

f) When two substantives are in a parallel construction, the first may be unmarked although functioning syntactically like the second.

ik pagəteš jūmaš kočmašəm əštət

(one at-time drinking eating-acc. they-make)

'at some time they hold a celebration at which there is eating and drinking'

Case suffixes may be divided into two groups: those which usually follow the person marker, if such occurs, and those which usually precede it. Cases which follow the person marker are:

a) Accusative: -m ~ -əm ~ \emptyset : -m occurs after polysyllabic stems ending in a vowel, -əm after consonants; -əm usually occurs with monosyllabic stems ending in a vowel, but -m occurs with mə 'what.' The accusative occurs primarily to indicate the object of a verb.

ik puəšto mükš-əm užəm

(a in-tree bee-acc. I-saw)

'I saw bees in a tree'

tə pu bujəš küzəšəm mükšən müžə-m kočkaš

(this tree to-top I-climbed bee's its-honey-acc. to-eat)

'I climbed to the top of this tree to eat the bees' honey'

üdəramaš-əm baš liat-kən

(woman-acc. opposite if-you-are)

'if you meet a woman'

The accusative occurs with some temporal substantives to form an adverb.

tudo šəžə-m nalən sösnam

(he in-fall he-bought pig-acc.)

'he bought pigs in the fall'

ik kana jüd-əm tele keče peš purgəžan poranan ulmaš

(one time at-night winter weather very stormy snowy was)

'one time at night the winter weather was very snowy and stormy'

b) Genitive: -n ~ -ən: -n occurs after polysyllabic stems ending in a vowel, -ən after consonants; after most monosyllabic stems ending in a vowel -ən occurs, but -n occurs with tu 'that,' sa- 'that,' kö 'who,' and mə 'what.' The genitive indicates primarily a possessing or associating relationship with another substantive.

abad-ən lümžö täge
(your-mother's her-name thus)
'this is your mother's name'

nunə-n puməskašt ulo
(their their-wagon is)
'they have a wagon'

ərbezəblak-ən jomakəšt
(children's their-story)
'a children's story'

The genitive occurs with tudo 'that, he,' nuno 'they,' and sa- 'that' before postpositions.

ərbeze šoga nunə-n šengelne
(boy stands their behind)
'the boy is standing behind them'

c) Dative: -lan ~ -la- ~ -lajə- ~ -lańə- ~ -n-. The allomorph -lan is the most frequent. -la- ~ -laj- ~ -lańə- occur only after the first and second person singular pronouns: mə-la-m ~ mə-lajə-m ~ mə-lańə-m and tə-la-t ~ tə-lajə-t ~ tə-lańə-t in free variation. -n is in free variation with -lan after the reflexive pronoun. Person suffixes usually precede the dative suffix but after the first and second person singular and reflexive pronouns they follow.

tudo čort-lan kūrəkəm urgen
(he for-devil coat-acc. he-sewed)
'he sewed a coat for the devil'

məj ačam-lan kalasəšəm-at
(I to-my-father I-spoke!)
'I spoke to my father'

tud-lan kečəm ertaraš peš jösö liən
(for-him day-acc. to-spend very difficult it-became)
'it became very difficult for him to pass the day'

The dative occurs with some substantives of temporal meaning to indicate a future time.

telə-lan kočkašəžo šudo šuko küleş
(for-winter it-to-eat hay much is-needed)
'a great deal of hay is needed for the winter for it to eat'

tə kuarńa-lan məjən izam tolaš tiəš
(this for-Friday my my-brother to-come should)
'my brother should come this Friday'

d) -la is a fairly rare case suffix which indicates manner.

iktaž jeŋ una-la toleš
(some person as-visitor comes)
'someone comes for a visit'

kajšəž-la kornəm satašen
(during-his-going road-acc. he-lost)
'as he was going, he lost his way'

Case suffixes which indicate position or direction precede person suffixes unless the plural marker -blak occurs; with -blak the order is the same as with other cases: person, plural, case.

a) Lative:

(1) -eš ~ -š. -š follows polysyllabic stems ending in /a/;
-eš occurs elsewhere.

büd-eš purməgaj
(to-water like-entering)
'like bathing'

jol-eš-əšt čiaš keməm nalət
(on-their-feet to-wear shoe-acc. they-buy)
'they buy shoes to wear on their feet'

tu šuran meraŋ ik ərbezəm tup-eš-əže šənden
(that horned hare a child-acc. on-its-back setting)
'that horned hare, setting a child on its back'

(2) -an ~ -šan ~ -šagən ~ -ran ~ -ragən ~ -agən. This is a nonproductive case suffix and the allomorphs are lexically selected. -an occurs after locational substantives plus the derivational suffix -l; ončə-l-an 'before'; -šan ~ -šagən occur after tu 'that,' tə 'this,' and ku- 'what'; -ran ~ -ragən occur after boktə- 'near'; -agən occurs after küş 'high.'

pokšəl-an-že šinčam əštət
(in-its-middle eye-acc. they-make)
'they make an eye in the middle of it'

opsa bokte-ran šəndat šoktem
(door near they-put sieve-acc.)
'they put a sieve near the door'

ize koła pužašəm kūš-agən əšta-gən
 (little mouse nest-acc. in-high-place if-makes)
 'if a little mouse makes a nest in a high place'

b) Illative: -škə ~ -əškə ~ -eške ~ -š ~ -əš ~ -kə ~ -k. The first two forms (and variants of these determined by vowel harmony) occur with the majority of substantives; -škə follows polysyllabic stems ending in a vowel and the monosyllables tu 'that,' tə 'this,' and ku- 'what'; -əškə occurs elsewhere. -š and -əš are in free variation respectively with -škə and -əškə with the restriction that they do not occur with person suffixes. -eške occurs only after verbal nouns formed with the suffix -mə. -kə occurs after the locational substantives ül- 'down,' muč- 'edge,' ter- 'home,' laš- 'near,' mündər 'far,' kūš 'up,' pəl- 'side' and occasionally with other stems ending in /š/. -k, alternating in free variation with the less frequent -kə, occurs with bokte- 'near,' te 'with,' jəma- 'under,' ončə- 'before,' pokše- 'middle,' šenge- 'behind,' and ümba- 'on.'

tə pu buj-əš küzəšəm
 (this tree to-top I-climbed)
 'I climbed to the top of this tree'

küsen-əškə-že kitšəm čəken
 (into-his-pocket his-hand-acc. sticking)
 'sticking his hand into his pocket'

ter-k-em pörtələm
 (to-my-home I-returned)
 'I went home'

məj purəšəm-da kajšəm ül-kö šum-eške
 (I I-entered-and I-went to-down to-arriving)
 'I entered and went down until reaching the bottom'

c) Inessive:

(1) -štə ~ -əštə ~ -tə. -štə follows polysyllabic stems ending in a vowel and tu 'that,' tə 'this,' ku- 'wh-'; elsewhere -əštə occurs. -tə is in free variation with -əštə after stems ending in /š/.

ik pu-əšto mükšəm užəm
 (one in-tree be-acc. I-saw)
 'I saw bees in a tree'

tu-što məj peš uzak koštəm
 (there I very long I-walked)
 'I walked there for a very long time'

pu körgə-štö kiəšəm
 (tree inside I-stayed)
 'I stayed inside the tree'

pi püken-əšte šinča
 (dog on-chair sits)
 'the dog sits on the chair'

šlapa üdəramašən kid-əštə-že
 (hat woman's in-her-hand)
 'the hat is in the woman's hand'

(2) -nə ~ -n. After a vowel -nə and -n occur in apparent free variation, but after a consonant only -nə occurs. These allomorphs occur only with the following stems: bokte- 'near,' jəma-l 'under,' küş 'up,' ləš- 'near,' mündər 'far,' ončə-l 'before,' pokše-l 'middle,' šenge-l 'behind,' šojəl- ~ šojlə- 'behind,' te- 'with,' ül- 'down,' and ümba-l 'on.'

surt leš-ne pašam əšta
 (house near work-acc. does)
 'he does work near the house'

adək mündər-nö jük šokta
 (again in-distance voice sounds)
 'again the voice is heard far off'

čiganblak jal bokte-n kiat
 (gypsies village near they-lie)
 'the gypsies stay near the village'

ərbeze šoga tudən ončə-l-no
 (child stands his in-front)
 'the child stands in front of him'

d) Elative: -č ~ -əč ~ -čən ~ -əčən. This suffix occurs primarily with stems that also occur with the limited allomorphs of the lative and inessive cases. In this collection, it occurs with the following stems: ber 'place,' bokte- 'near,' ončə- 'before,' te- 'with,' ter- 'home,' ümba- 'on.' The allomorphs beginning with a consonant usually occur after vowels and those beginning with a vowel occur after consonants, but -čən occurs after ber.

The longer allomorphs ending in /ə/ seem usually to be in free variation with the shorter, but after ber and ter- only the longer form occurs.

jesle ümba-č kočkeš-kən
(if from-top if-it-eats)
'if it eats from the top'

tobareṃ nalən toľəm ter-əčən-em
(ax-acc. taking I-came from-my-home)
'I brought an ax from home'

məj-de-č-em jodət
(from-me they-ask)
'they ask me'

kornet ončə-čən-et kornəgoč šəm pərəs lektən kudaleš-kən
(your-road before-your over-road black cat emerging if-runs)
'if a black cat runs across your path'

Two other forms possibly related to this case suffix are -kəč ~ -kəčən and -beč ~ -bečən. They both have an elative meaning, are in complementary distribution with the case suffix, but have a different distribution with person suffixes. -beč ~ -bečən occur only after tu 'that,' tə 'this,' and ku- 'wh-,' and there is no example with a person suffix.

erlašəžəm čiganblak tu-bečən kožganen kajəšt
(on-the-next-day gypsies from-there moving they-went)
'on the next day the gypsies moved away from there'

ku-beč kondəšəč, tuš namien kolto
(from-where you-brought to-there taking send)
'take them back to where you brought them from and let them go'

-kəč ~ -kəčən occurs with other substantives and may be preceded by person and plural suffixes.

bəńem-gəč nalət
(from-well they-get)
'they get it from the well'

korka bozo məj kid-em-gəč
(cup it-fell my from-my-hand)
'the cup fell from my hand'

ku-beč ulat təj
(from-where you-are you)
'where are you from?'

məj birski-gəč
(I from-Birsk)
'I am from Birsk'

Number

Nouns may be either marked or unmarked as to number. An unmarked noun is indefinite as to number, whereas a noun occurring with the plural suffix is specified as being plural. The plural marker -blak occurs with nouns, the reflexive pronoun, demonstratives, and some verbal nouns. It may be followed by case suffixes and enclitics and preceded by person markers.

mükš-blak koštət tušto
(bees they-go there)
'bees go about there'

jesle kok joltaš-blak ulət-kən
(if two friends if-they-are)
'if there are two friends'

ərbezə-blak-əm jomakəšt
(children's their-story)
'a children's story'

məj užem joltaš-em-blak-əm
(I I-see my-friends-acc.)
'I see my friends'

Person

Substantives may also be marked for person. In Cheremis there are three persons, singular and plural. The person suffix indicates the possessor or one in the same relationship as is expressed by the genitive case. In a substantive phrase linked by the genitive, the second substantive usually has a person marker in agreement with the first substantive. When there is no referent, the third person singular suffix has the function of specifying definiteness. Person occurs before the plural and before genitive, accusative, and dative case suffixes.

a) First person singular: -m ~ -em. -m occurs after polysyllabic substantives ending in a vowel which is not in vowel harmony, and -em occurs elsewhere.

məjən ača-m
(my my-father)
'my father'

pört-em
(my-house)
'my house'

joltaš-em-blak-əm
(my-friends-acc.)
'my friends'

b) First person plural: -na.

surt-na-gəč
'from our house'

jol-əškə-na lum pura
(to-our-feet snow enters)
'we get snow on our feet'

c) Second person singular: -t ~ -d ~ -et ~ -ed ~ -č. -t (replaced by -d before a suffix beginning with a vowel) occurs after polysyllabic substantives ending in a vowel not in vowel harmony; -et (replaced by -ed before a suffix beginning with a vowel) occurs after other substantives. -č occurs after erge 'boy, son' and šoólo 'younger brother.'

təjən lum-et təge
(your your-name thus)
'your name is such and such'

aba-d-ən lümžö təge
(your-mother's her-name thus)
'your mother's name is such and such'

d) Second person plural: -ta ~ -da. -ta occurs after a tense consonant and -da occurs elsewhere.

semia-da kuze
(your-family how)
'how is your family?'

joltaš-ta
'your friend'

e) Third person singular: -žə ~ -ž ~ -šə ~ -əžə ~ -əž. -žə occurs after substantives ending in a vowel, nasal, /l/, or /r/; -əžə occurs after /š/; -šə occurs elsewhere. The allomorphs without the final vowel (-ž and -əž) occur before a suffix, enclitic, postposition, or other closely linked word beginning with a vowel or a consonant plus a vowel. Sometimes this suffix is best translated as a definite article.

šken-žə-n šlapa-žə-m jeŋlan puneže
(his-own his-hat-acc. to-man wants-to-give)
'he wants to give his own hat to the man'

šokšo büt-šö jüstö büt-šö lieš ofelni
(warm its-water cold its-water is separate)
'the hot water and the cold water are separate'

nuno batə-ž-den kōktən-gəna ilenət ik jer bokten
(they with-his-wife just-two they-lived a lake near)
'he and his wife lived alone near a lake'

f) Third person plural: -št ~ -əšt. -št occurs after polysyllabic substantives ending in a vowel; -əšt occurs elsewhere.

ikšubə-št-əm oňčat
(their-child-acc. they-look-after)
'they look after their children'

boľək-əšt-əm oňčat
(their-cattle-acc. they-look-after)
'they look after their cattle'

Pronouns

Personal pronouns

The personal pronouns are məj 'I,' me 'we,' təj 'you (sg.),' and te 'you (pl.).' For the third person, tudo 'that one' and nuno 'those' are most often used, although təde 'this one' and nəne 'these' also occur in the appropriate context. The personal pronouns occur with the genitive, accusative, and dative case suffixes. The pronouns used for the third person occur with all case suffixes and with the plural marker as well. Personal pronouns are inflected as follows:

	First Person		Second Person	
	Singular	Plural	Singular	Plural
Nom.	məj	me	təj	te
Gen.	məj-ən	mem-na-n ~ men-ma-n	təj-ən	ten-da-n
Acc.	məj-əm	mem-na-m ~ men-ma-m	təj-əm	ten-da-m
Dat.	mə-la-m ~ mə-lajə-m ~ mə-laňə-m	me-lan-na ~ me-lan-a	tə-l-at ~ tə-lajə-t ~ tə-laňə-t	te-lan-da

Reflexive pronoun

	First Person	Second Person	Third Person
Singular			
Nom.	(ə)ške	(ə)ške	(ə)ške
Gen.	(ə)ške-m-ən	(ə)šken-d-ən	(ə)šken-žə-n
Acc.	(ə)ške-m-əm	(ə)šken-d-əm	(ə)šken-žə-m
Dat.	(ə)ška-lan-em ~ (ə)ška-n-em	(ə)ška-lan-et ~ (ə)ška-n-et	(ə)ška-lan-že ~ (ə)ška-n-že
Plural			
Nom.	(ə)ške(blak)	(ə)ške(blak)	(ə)ške(blak)
Gen.	(ə)ške-na-n	(ə)šken-da-n	(ə)šken-əšt-ən
Acc.	(ə)ške-na-m	(ə)šken-da-m	(ə)šken-əšt-əm
Dat.	(ə)ška-lan-na ~ (ə)ška-n-na	(ə)ška-lan-da ~ (ə)ška-n-da	(ə)ška-lan-əšt ~ (ə)ška-n-əšt

əške əšten kerteš
(self making he-can)
'he can make it himself'

əške-blak jüaš kočkaš tūḡalət
(selves to-drink to-eat they-begin)
'they themselves begin to eat'

ška-lan-že botəm əšta
(for-itself web-acc. makes)
'it makes a web for itself'

šken-d-əm puštən kerteš
(yourself-acc. killing it-can)
'it can kill you yourself'

Other pronouns

a) Forms with tu 'that': tubeč ~ tubečən 'from there,' tuge 'thus,' tuleč 'after that,' tuleč posna 'besides that,' tunam 'then,' tuš 'there,' tušan 'there,' tuško 'to there,' tušto 'there.'

b) Forms with tə 'this': təbeč ~ təbečən 'from here,' təge 'thus,' təleč 'from this,' təš 'here,' təšagən 'here,' təšte 'here.'

c) Forms with sa- 'that': sadəlan 'therefore,' sadəleč 'after that.'

d) Forms with se- 'this': sedəge 'thus,' sedəleč 'after this.'

e) Forms with ku- 'wh-': kubeč 'from where,' kunam 'when,' kuš 'to where,' kušan 'where,' kušto 'where.'

f) kö 'who,' which may be inflected for case.

g) mo 'what,' which may be inflected for case.

kō, ku-, and mo also enter into combinations with the following morphemes: ala, iktaž, južo, and nə. The following combinations occur in the texts: ala-guš 'somewhere,' ala-gunam 'sometime,' iktaž mo 'something,' južə-gunam 'sometimes,' nə-gō-at 'nobody,' nə-gubeč-at 'from nowhere,' nə-gunam-at 'never,' nə-gušk-at 'to nowhere,' nə-gušt-at 'nowhere,' nə-mo 'none.'

kō, ku-, mo and tu frequently occur in adjacent clauses with parallel functions; kō, ku-, or mo introduces the first clause, which is subordinate; tu introduces the nonsubordinate clause.

kunam təlanet, tunam lieš kočkaš
(when you-want, then is to-eat)
'it is there to eat whenever you want'

mo küleš tudəm čəla urgem
(what is-necessary, that-acc. all I-sew)
'I sew everything that is necessary'

kō pətartəš kuča uštō mučašəm, tudo jos kučəšo lieš
(who finally grabs belt end-acc., that-one ermine hunter is)
'whoever finally grabs the end of the belt becomes the "ermine hunter"'

Locational Substantives

Within the class of substantives there is a subgroup which occur with restricted locational case suffixes. Most of these substantives may be the final member of a postpositional phrase, but they may also occur alone. The following occur in the texts:

a) bokteč 'from near,' boktek 'to near,' bokten 'near,'
bokteran ~ bokteragən 'near.'

b) jəmak 'to under,' jəmalan 'under,' jəmalne 'under.'

c) küş 'high, upward,' küşagən 'in a high place,' küşkō
'upward.'

d) ləšəl 'near,' ləšne 'near.'

e) mučko 'throughout.'

f) mündər 'far,' mündərnō 'far off, in the distance.'

g) ončəč 'from before,' ončək 'to before,' ončəl 'before,'
ončəlno 'before.'

h) pokšek 'to the middle,' pokšelən 'in the middle.'

i) šojəlno 'behind.'

j) ten ~ tene 'with,' tek ~ teke 'to,' teč ~ tečən 'from.'

k) terečənəm 'from my home,' terkem 'to my home,'
ternəže 'at his home.'

- l) ũlkö 'down.'
 m) ũmbač 'from the top,' ũmbak 'onto,' ũmbalan 'on,' ũmbalne 'on.'

Modifiers

Most adjectives differ from nouns only by the fact that they are rarely the head of a noun phrase. However, there is a small group of substantives which occur underived only as an attribute, in compounds and in a list. Substantives of this type are 'half,' the numerals 'one' through 'seven,' and certain colors. These stems in other positions add the derivational suffix -gə ~ -ə ~ -tə ~ -tət, the allomorphs of which are lexically selected.

ik-tə-n ulmaš oš kazaže
 (one's was white his-goat)
 'someone had a white goat'

ik jeŋən oš kazaže ulmaš
 (one man's white his-goat was)
 'a man had a white goat'

lumdeč-at oš-o
 (from-snow white)
 'whiter than snow'

Numerals

As mentioned in the preceding section, numbers 'one' to 'seven' are members of the subclass of modifiers. The monomorphemic stems for 'eight,' 'nine,' 'ten,' 'hundred,' and 'thousand' occur in the same positions as both the underived and derived forms of 'one' to 'seven.' Numbers between 11 and 99 are combinations of the morphemes for 'one' through 'ten'; for higher numbers, šūdō 'hundred,' tūžem 'thousand,' and combinations including these occur. Ordinals are formed with the suffix combination -əməšə ~ -məšə ~ -əšə (except for 'first,' which is the Russian loanword perbəj). Numbers which occur in the texts are:

- a) ik 'one' (mod.), ikte 'one,' perbəj 'first.'
 b) kok 'two' (mod.), koktət 'two,' kokəməšo 'second,' kolo 'twenty,' kolbič ~ koləbič 'twenty-five' (mod.), kolbizət 'twenty-five,' koləgut 'twenty-six.'
 c) kum 'three' (mod.), kumət 'three,' kuməšo 'third.'
 d) nəl 'four' (mod.), nələt 'four.'

- e) bič 'five' (mod.), bizət 'five,' bitle 'fifty.'
 f) kut 'six' (mod.).
 g) šəm 'seven' (mod.).
 h) lu 'ten,' latkok 'twelve,' lučko 'fifteen.'
 i) šüdö 'hundred.'
 j) tūžem 'thousand.'

Defective Substantives

The following stems found in the texts are more or less restricted in respect to their distribution with suffixes: bara-š 'late,' baš-tar-eš 'opposite,' er-la-šə-žə-m 'on the next day,' kod-əm 'during,' kot-sek 'for . . . time,' le-č 'from,' mōng-eš 'back,' üma-šte 'last year.'

Some Noun Phrases

The three common types of noun phrases are:

- (1) attribute-head phrases:

čigan kuba 'gypsy woman'

bes kudəšto 'in another house'

oš kaza jomak 'white goat story' (consisting of two constituents,

oš kaza 'white goat,' plus jomak 'story')

- (2) genitive phrases:

kazan ozaže

(goat's his-owner)

'the goat's owner'

məjən izam

(my my-older-brother)

'my older brother'

- (3) postpositional phrases:

məlande ümbak

(earth onto)

'onto the earth'

kəčəbaldeč ončəč

(from-noon from-before)

'before noon'

jüt bošt

(night throughout)

'throughout the night'

tudən počešəže
(his at-his-tail)
'behind him'

PARTICLES AND CLITICS

Particles are words which cannot be inflected; e.g., peš 'very,' i 'and.' Proclitics and enclitics are like particles in that they cannot be inflected. They are closely joined with adjacent words or word-groups into a single intonation contour. This relationship is marked by a hyphen in our texts.

paragotkəč ik jeŋəm-at nə-gušk-at it kolto
(from-ship one person-acc.-indeed nowhere-indeed do-not
send)
'do not send anyone from the ship'

pələš lūgəšta-gən
(ear itches-if)
'if your ear itches'

PARADIGMS

NOUNS

Case

Nom.	čodra 'forest'	pört 'house'	buj 'head'	erge 'boy, son'
Acc.	čodram	pörtəm	bujəm	ergəm
Gen.	čodran	pörtən	bujən	ergən
Dat.	čodralan	pörtlan	bujlan	ergəlan
Elat.	čodragəč(ən)	pörtkəč(ən)	bujgəč(ən)	
Lat.	čodraš	pöreteš	buješ	
Iness.	čodrašte	pörtəštō	bujəšto	
Illat.	čodraš(ke)	pörtəš(kō)	bujəš(ko)	

With animate nouns, the postpositions teč(ən) 'from,' ten(e) 'with,' and tek(e) 'to' are used instead of the relative, lative, inessive, and illative case suffixes.

Person Markers

1 sg.	čodram 'my forest'	pörtəm 'my house'	bujəm 'my head'	ergəm 'my son'
2 sg.	čodrat	pörtet	bujet	ergəč

3 sg.	čodraže	pörtšō	bujžo	ergəže
1 pl.	čodrana	pörtna	bujna	ergəna
2 pl.	čodrada	pört(t)a	bujda	ergəda
3 pl.	čodrašť	pörtəšť	bujəšť	ergəšť

-č is the second person singular marker only with erge 'boy, son' and šolo 'younger brother.' A person marker may be followed by the accusative, genitive, dative, or relative case. It may be preceded by the lative, inessive, or longer form of the illative.

Plural

čodrablak	pörtblak	bujblak	ergəblak
-----------	----------	---------	----------

The plural marker may be preceded by person markers and followed by case suffixes.

Comparative

-rak: kugo 'big,' kugərak '(a little) bigger'

Adverbial suffix occurring with substantives

-(ə)n

me joltašemden koktən ik kana čodrašť kajəšna
(we with-my-friend two one time to-forest we-went)
'my friend and I once went together to the forest'

ik jeŋ peš jörlən ilen ulmaš
(a man very poor living was)
'a man was very poor'

VERBS

General Indicative

Affirmative

	<u>-em</u> verbs		<u>-am</u> verbs
1 sg.	šogem 'I stand'	tolam 'I come'	kočkam 'I eat'
2 sg.	šoget	tolat	kočkat
3 sg.	šoga	toleš	kočkeš
1 pl.	šogena	toləna	kočkəna
2 pl.	šogeda	toləda	kočkəda
3 pl.	šogat	tolət	kočkət

Negative

1 sg.	om šogo 'I do not stand'	om tol 'I do not come'	om koč 'I do not eat'
2 sg.	ot šogo	ot tol	ot koč
3 sg.	ogeš šogo	ogeš tol	ogeš koč
1 pl.	ona šogo	ona tol	ona koč
2 pl.	oda šogo	oda tol	oda koč
3 pl.	ogæt šogo	ogæt tol	ogæt koč

-ok also occurs as the third person singular general indicative of the negative.

Past Personal

Affirmative

1 sg.	šogəšəm 'I stood'	toləm 'I came'	kočkəm 'I ate'
2 sg.	šogəšəč	toləč	kočkəč
3 sg.	šogəš	tolo	kočko
1 pl.	šogəšna	tolna	kočna
2 pl.	šogəšta	tolda	kočta
3 pl.	šogəšt	toləč	kočkəč

Negative

1 sg.	šəm šogo	šəm tol	šəm koč
2 sg.	šəč šogo	šəč tol	šəč koč
3 sg.	əš šogo	əš tol	əš koč
1 pl.	əšna šogo	əšna tol	əšna koč
2 pl.	əšta šogo	əšta tol	əšta koč
3 pl.	əšt šogo	əšt tol	əšt koč

Verb stems of the -am conjugation ending in l are palatalized in the singular and third person plural of the past personal. manam 'I say' has an alternate stem maj- in the singular and third person plural of the past personal.

Perfective

Affirmative

1 sg.	šogenam 'I have stood	tolenam 'I have come	kočkənam 'I have eaten'
-------	--------------------------	-------------------------	----------------------------

2 sg.	šogenat	tolənat	kočkənat
3 sg.	šogen 'he stood'	tolən 'he came'	kočkən 'he ate'
1 pl.	šogen(n)a	tolən(n)a	kočken(n)a
2 pl.	šogenda	tolənda	kočkənda
3 pl.	šogenət	tolənət	kočkənət

Negative

1 sg.	šogen oməl	tolən oməl	kočkən oməl
2 sg.	šogen otəl	tolən otəl	kočkən otəl
3 sg.	šogen ogəl	tolən ogəl	kočkən ogəl
1 pl.	šogen onagəl	tolən onagəl	kočkən onagəl
2 pl.	šogen odagəl	tolən odagəl	kočkən odagəl
3 pl.	šogen ogətəl	tolən ogətəl	kočkən ogətəl

Desiderative

Affirmative

1 sg.	šogənem 'I want to stand'	tolnem 'I want to come'	kočnem 'I want to eat'
2 sg.	šogənet	tolnet	kočnet
3 sg.	šogəneže	tolneže	kočneže
1 pl.	šogənena	tolnena	kočnena
2 pl.	šogəneda	tolneda	kočneda
3 pl.	šogənešt	tolnešt	kočnešt

Negative

1 sg.	ənem šogo	ənem tol	ənem koč
2 sg.	ənet šogo	ənet tol	ənet koč
3 sg.	əneže šogo	əneže tol	əneže koč
1 pl.	ənena šogo	ənena tol	ənena koč
2 pl.	əneda šogo	əneda tol	əneda koč
3 pl.	ənešt šogo	ənešt tol	ənešt koč

ImperativeAffirmative

2 sg.	šogo 'stand'	tol 'come'	koč 'eat'
3 sg.	šogəžo	tolžo	kočšo
2 pl.	šogəza	tolza	kočsa
3 pl.	šogəšt	toləšt	kočkəšt

Negative

2 sg.	it šogo	it tol	it koč
3 sg.	ənže šogo	ənže tol	ənže koč
2 pl.	ida šogo	ida tol	ida koč
3 pl.	ənəšt šogo	ənəšt tol	ənəšt koč

Verbal Nouns, Adjectives and Particles

šogaš 'to stand'	tolaš 'to come'	kočkaš 'to eat'
šogəmo 'standing'	tolmo 'coming'	kočmo 'eating'
šogəšo 'stander'	tolšo 'comer'	kočšo 'eater'
šogəšaš 'to stand'	tolšaš 'to come'	kočšaš 'to eat'
šogen 'standing'	tolən 'coming'	kočkən 'eating'
šogəde 'without standing'	tolde 'without coming'	kočte 'without eating'
šogədəmo 'without standing'	toldəmo 'without coming'	kočtəmo 'without eating'
šogədəmaš 'without standing'	toldəmaš 'without coming'	kočtəmaš 'without eating'
šogədəmašən 'without standing'	toldəmašən 'without coming'	kočtəmašən 'without eating'

ALPHABETIZED LIST OF DERIVATIONAL MORPHS

- <u>al</u> , p. 15	- <u>če</u> , p. 32
- <u>an</u> , pp. 16, 32	- <u>d</u> , p. 16
- <u>aŋ</u> , p. 17	- <u>dar</u> , p. 16
- <u>ar</u> , p. 16	- <u>de</u> , pp. 29, 32
- <u>aš</u> , pp. 26, 28, 29, 30, 31	- <u>də</u> , pp. 29, 30, 32
- <u>at</u> , p. 17	- <u>e</u> , p. 29

- ed, p. 17
- em, p. 17
- ešt, p. 16
- et, p. 17
- ə, pp. 29, 32, 33, 46
- əkt, p. 16
- əl, p. 15
- əmə, p. 33
- ən, pp. 30, 33
- əš, p. 32
- əšt, p. 16
- ət, p. 32
- g, p. 16
- gə, pp. 32, 46
- gəč, p. 29, 40
- j, p. 32
- kal, p. 17
- kt, p. 16
- l, pp. 15, 17, 18, 32
- lək, p. 33
- m, pp. 28, 30
- mə, pp. 27, 30
- n, pp. 16, 29, 30, 32, 33
- rak, p. 33
- rg, p. 16
- š, pp. 29, 32
- šə, pp. 28, 29, 33
- št, p. 16
- t, pp. 15, 16
- tar, p. 16
- te, pp. 29, 32
- tə, pp. 29, 30, 32, 46
- tət, pp. 32, 46
- zə, p. 32

Texts

1. Informant's responses to pictures (1-9)

1. (Fig. 1.1)

pu tüḡəštö ize ərbeze šoga. kum jeḡblak tolət, iktəže ońčəkta tə ərbezəm. pu tüḡəš kaja manəš.

2. (Fig. 1.2)

ize erge pu boktek kuržən toleš; pu boktek tolən šueš. tudən ačažden šužarže tudən počešəže miat.

3. (Fig. 1.3)

ize erge pu boktek kuržən tolən, ize üdər tudəm kitšəden šujen ońčəkta. tudən boktenže kok jeḡblak šogat. nunəblak kajənešt pu boktek tožo.

4. (Fig. 1.4)

tə jeḡblak čumurgen keče šokšəlan pu jəmak kanaš kajat. pu jəmalne keče üšək liaš tiəš.

5. (Fig. 1.5)

tə ize üdər satašen-at pasueš, magren kòšteš. surtšo muən ogəl-at, pu boktek kaja.

6. (Fig. 1.6)

piəm pörteš petren kodenət-at, pi törzagəč lektaš ońča. törzagoč ońča. törzagəč lekneže.

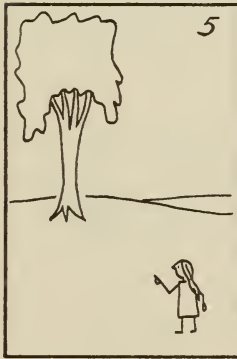
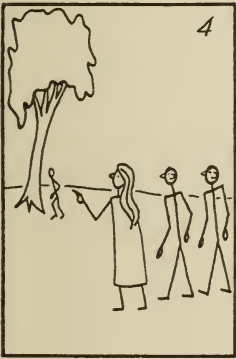
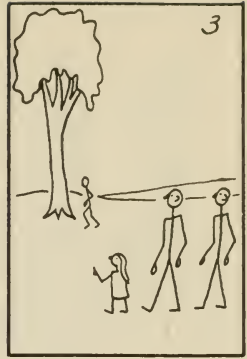
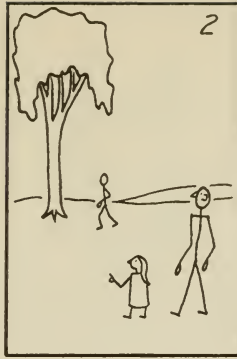

Figure 1

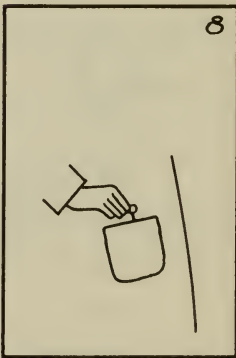
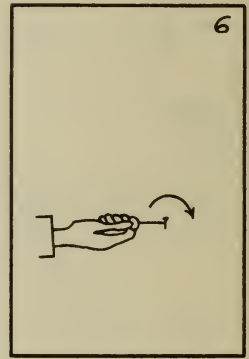
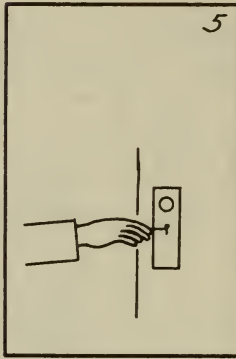
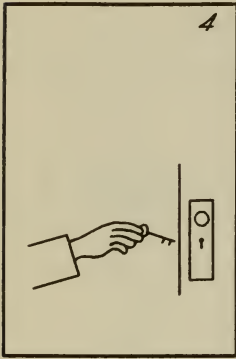
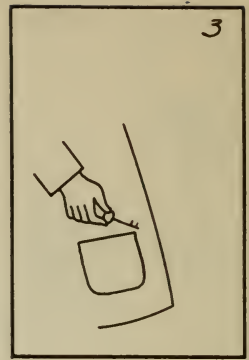
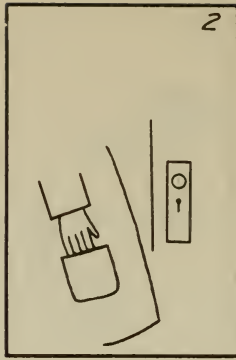

Figure 2

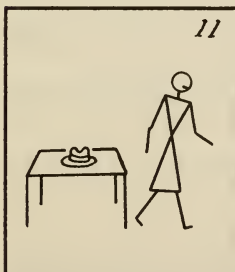
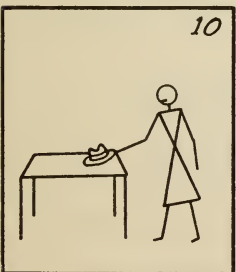
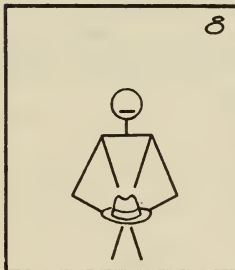
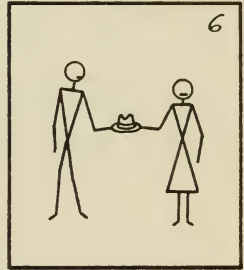
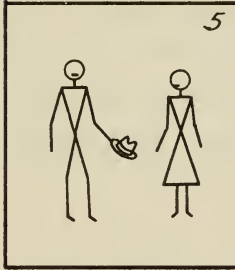
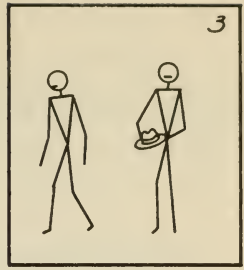
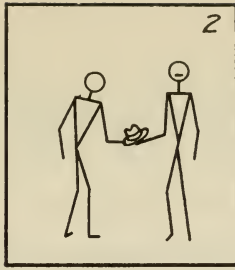
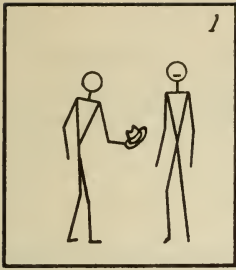

Figure 3

7. (Fig. 1.7)

meraŋden pi nə-gunam-at joltaš liən ogət kert. meraŋ peš lüdeš. pi tudəm kučaš töča. meraŋ kudaleš, pi počešəže pastra. meraŋ utlen kerteš-kən, kudaleš čodraške; jesle utlen ogeš kert-kən, pi kuča-da kočkeš tudəm.

8. (Fig. 2)

škenžən šlapažəm jeŋlan puneže. škenžən šlapažəm jeŋlan pua. škenžən šlapažəm jeŋlan puen. ənde jeŋən kidəštəže. jeŋ šlapažəm kučen šogalən tudənəm. pörjeŋ šlapažəm puneže üdəramašlan. pörjeŋ šlapažəm pua üdəramašlan. pörjeŋ šlapažəm puen üdəramašlan. šlapa üdəramašən kidəštəže. üdəramaš šlapam üstembak pəštəneže. üdəramaš šlapam üstembak pəšta. üdəramaš šlapam üstembak pəšten. üdəramaš šlapam üstembak pəšten, üstel bokten šoga.

9. (Fig. 3)

jeŋ toleš, opsa boktek šueš. opsa boktek šuən, küsenəškəže kitšəm čəken, küsenžəgəč sərabočəšəm nalən, ənde opsam počneže sərabočəšten. opsam počeš. sərabočəšəm pütraleš opsašte. opsam počən, pörtəš pura. sərabočəšəm küsenəškəže pəšta. əške pörtəš pura.

2. Omens (1-70)

1. pələš lügəšta-gən, jür lieš manət.
2. türbet lügəšta-gən, kösteneč kočšaš ulo manət.
3. ner mučaš lügəšta-gən, araka jüšaš ulo manət.
4. purla kit kopa lügəšta-gən, oksa pura manət; šola kit kopa lügəšta-gən, oksa lektən kaja manət.
5. pörtəš purmet kodəm opsaš joledəm kəstret-kən, una toleš manət.

6. rušblak murmæšt kodəm jükæšt mündər kaja-gən, jür lieš manət.
7. šošəm lum kajəme počes pasuš lekmet kodəm perbəj mogaj jalnəkəm užat, iləšet tugaj lieš manət.
8. pərəs koŋgaš puren bozeš-kən, keče jüstö lieš manət.
9. pərəs üstel joləm udərkala-gən, poran lieš manət.
10. pərəs pəlšəžgoč šürgəžəm muškeš-kən, una toles manət.
11. uškal kütəgəč tolməž kodəm upšašəže šudəm purlən konda-gən, teləlan kočkašəže šudo šuko küles manət. puraž ok site manət.
12. tūž uškal kiməž kodəm jüt jəmak ončen kia-gən ertak, jüdəm prezəla manət. ertak kečəbal jəmak ončen kia-gən kiməž kodəm, kečəbaləm prezəlaš tiəš manət.
13. pi pördales-kən, jür lieš manət.
14. jesle pi küš ončen urməžeš-kən, saj o li manət.
15. šəžəm meraŋ baške ošemeš-kən, lum baške toles manət. meraŋ baške ogeš ošem-gən, lum baške ogeš tol manət.
16. teləm təgəde koła šuko lieš-kən, šušaš ilan šurno saj šočən ogeš kert manət. šužen i lieš manət.
17. koła kindəm pundašəžəgəč kočkeš-kən, šurno šuldo lieš manət. jesle ümbač kočkeš-kən, šurno šerge lieš manət.
18. ize koła pužašəm küšagən əšta-gən, lum kelge lieš manət.
19. pire tošto tələzən šorəkəm kočkeš-kən, šorək ogeš örčö manət. u tələzən šorəkəm kočkeš-kən pire, šorək örča manət.

20. agətan pört ončəl toškaltəšəš küzen mura-gən, una toleš manət.

21. šošəm perbəj ige čəbən muńčəməžəm bisen ončət munəžəm. jesle perbəj muńčəmo munəžo lele lieš-kən, šurnəm er būdaš küleš manət. jesle kokəməšo munəžo lele lieš-kən, peš er būdaš ogeš kül manət, koklaš bűdəmö saj šočeš manət. jesle kuməšo munəžo lelerak lieš-kən, šurno būdaš it baške er, barsəš bűdəmö šurno saj šočeš manət.

22. pasušto turńa kəčkəra-gən, jür lieš manət.

23. šošəm perbəj kükö murməm purla pəlšetten kolat-kən, bakətan ot li manət.

24. kombo upšažəm šəlkəkta-gən, jűštö lieš manət.

25. kajək kombəblak kəčkərլen čəneštət-kən, igeče ojar lieš manət.

26. jűdəm tumuna pört bujəš šinčən kəčkəra-gən, tə surtən ozažlan iktaž mogaj alama nasta lieš manət.

27. keņežəm pasušto puldərčən kəčkərməžəm šajlat. jesle kum kana kəčkəra-gən, ik aņagəč kum orba šurno šočeš manət; jesle nəl kana bič kana kəčkəra-gən, nəl orba bič orba šočeš manət; možəč kut kana šəm kana kəčkəra, kut šəm orba šočeš manət.

28. šem kurnuž jal ũmbačən kəčkəren erten čənešta-gən, iktaž kolšo lieš manət jaləšte.

29. šəžəm šərčəkblak tolməšt kodəm ošem tolət-kən, bes iəšəžlan šurno saj šočeš manət.

30. barasenblak peš küšnö čəneštələt-kən, keče ojar lieš manət.

31. kutko šuldraņeš-kən, jür lieš manət.

32. surtəšto tarakan šuko lieš-kən, bołək örča manət.

33. surtkəčən tarakan lektən kaja-gən, požar lieš manət.

34. keņežəm türedme počeš otəl ümbalan kakremše botəm šupšeš-kən peš šuko, keče ojar lieš manət.

35. keņežəm pušeņgəšte ləštaš šap šočeš-kən, šurno saj šočeš manət; pušeņgəšte ləštaš šue lieš-kən, šurno šuen šočeš manət.

36. kue ləštaš mučaškəč sargaja-gən, boľaklan kuštəlgo lieš manət; kue ləštaš jesle tūņgəčən sargajaš tūņaleš-kən, bol'aklan lele lieš manət.

37. tumo ləštaš šəžəm ogeš jogə-gən, teləgoč keča-gən parčaštəže, ademəlan ilaš jösö lieš manət.

38. kož pügəlmö peš kugo lieš-kən, šülö saj šočeš manət.

39. teni pəzle kičke saj šočeš-kən, bes iəšəžlan šurno saj šočeš manət.

40. u tələze kumək liən šočeš-kən, igeče jüran lieš manət. jesle komdək liən šočeš-kən, igeče ojar lieš manət tələze mučko.

41. šorək jol kodəm jüdəm šüdər šuko lieš-kən, türlö jeməš šuko šočeš manət.

42. teləm keče peš jüštö lieš-kən, kut tələzəgəč tə pagəteš keņežəm keče peš šokšo lieš manət.

43. šorək jol kodəm keče jüštö lieš-kən, pörjeņblaklan kuštəlgo lieš manət; peš lebe lieš-kən, üdəramašblaklan kuštəlgo lieš manət.

44. šolap mučašeš i kužən kəlma-gən, šülö saj šočeš manət.

45. kasten jür tūņaleš-kən, jüt bošt jüreš manət.

46. küdərčö kužašən küdərta-gən, jür uzak lieš manət.

47. sonarbəl turan šogaleš-kən, igeče ojara manət. jesle turan ogeš šogal-gən, jür uzak lieš manət.
48. jeŋen süanže kodəm lum ilē jür lieš-kən, tə jeŋ bakətan lieš manət.
49. teləm lum šuko lieš-kən, šurno saj šočeš manət.
50. teləm mardeždene rokəm pərugəšten konda-gən lum ümbak, šurno saj šočeš manət.
51. šorək jol pagəteš boštəreš pöršö šap kuča-gən, šurno saj šočeš manət.
52. ü arña kodəm pušeŋgeš pöršö šinčeš-kən, pursa saj šočeš manət.
53. kornəš kajaš lektat-kən, perbəj üdəramašəm baš liat-kən kukšo bedraden, kornedən ratše ogeš li manət.
54. koŋgaš oltəmo pu pudeštalt jüla-gən, una toleš manət.
55. murňagəč lekše šikš küškö bikok küza-gən, igeče ojar lieš manət.
56. törza büdəžga-gən, jür lieš manət.
57. kükən šinčən murəmo pužəm ültalen kučət. monar kana kükö mura, tunar i ilet manət.
58. marlan kajšaš üdərblak šərpəm ələštət-at, üstembalan šogaltat. tə šərpe jülen pətəməž möŋgö kuŋgela kadərgeŋ ončəkta, tuŋgela marlan kajet manət.
59. ometten arakam jüat-kən, nerge bozeš manət.
60. ometten joškar agətanəm užat-kən, požar lieš manət.
61. jüdəm ometten muret-kən, magret manət.

62. ometten eņergoč lektən kajet-kən, čəla pašat-at kuštəlemeš manət.

63. ometten oš burgeməm čiet-kən, ońčəkəžo iləšet saj lieš manət.

64. ometten upšatkəč püet lektən bozeš-kən, nasələšte iktaž jeŋ kolšo lieš manət.

65. omettene peš saj kok pačašan pörtəm əštət-kən, ońčəkəžo iləšet saj lieš manət.

66. ometten kolšo jeŋəm užat-kən, igeče nočkemeš manət.

67. ometten požarəm užat-kən, peš jandar jüla-gən, igeče peš ojar lieš manət. omettene požarəm jörtat-kən iktaž jeŋ, požarńikblak, jür lieš manət.

68. ometten oŋgər jükəm kolat-kən, iktaž mogaj u kojəš lieš manət.

69. omettene oš piəm užat-kən, saj joltašedəm baš liat manət.

70. omettene šem piəm užat-kən, joltašet təjəm šojakla manət.

3. Riddles (1-5)

1. molan uškal ertak kia. tudo šinčən ogeš kert; sadəlan kia.

2. molan üstelən jolžo nələt. kum jolden jöralt kerteš.

3. molan pi opta. ojlen ok mošto.

4. marjaden tarja baš ońčat. törzaden opsa.

5. tēj mom əštət, tudəm əšta. küzgö ilé čuri ončəmo.

4. Tales (1-15)

1. [The white goat]

iktən ulmaš oš kazaže. čašt oš ulmaš. tudən šöržö lumdeč-at ošo šördeč-at ošo. tədən ozaže tožo peš šoŋgo ulmaš. tudən pondašəže bujžo čašt ošo, šörgaj. nuno batəžden koktən-gəna ilenət ik jer bokten. tə šoŋgo kuguza kečən jomakəm ojla ulmaš. ərbezəblak tundek miat, koləštət jomakšəm. tudo šuko kodəm sede oš kaza jomakəm kolta ulmaš. tūŋaleš: iktən ulmaš oš kazaže. tudən šöržö lumdeč-at ošo, šördeč-at ošo ulmaš. tu kazaŋ ozaže šoŋgo ulmas. tudən pondašəže bujžo lumgaj oš ulmaš. tu jeŋ oš kaza jomakəm kolta ulmaš. tūŋaleš təge: ik jeŋən oš kazaže ulmaš. tudən šöržö lumdeč-at ošo ulmaš. tə kazaŋ ozaže peš šoŋgo ulmaš. tudən bujžo pondašəže üpšö čašt ošo ulmaš.

2. [A hundred wolves]

məj ožno ize-gəna iləm, možəč lu iaš alé latkok iaš. ik kana məj čodraš miəšəm-ak peš šuko pirəm užəm. možəč šüdəlen iləč. məj portələm-at ojləšəm ačamlan: ačaj, məj šüdü pirəm užəm manen. ačam maje: tēj šojaklet. šüdü pire ik kana-t ogeš li maje, maneš. bara məj majəm: šüdü ogeš li-gən-at, možət bitləže ilé. ačam adak ogeš išane; bitlə nar pire nə-gunam-at ogeš košt maneš. bara məj əšo kamətəšəm; bitləže uke-gən-at, kolbizətše ilé manən. ačam ogeš išane; koləbič pire nə-gunam-at ogeš li maneš. bara məj əšo kamətəšəm. məj majəm: možət lu pire ilé čənəm-ak. tēj šojaklet maneš. bara məj: bizət nar ilé majəm. tēj šojaklet maneš. šüdü pirəgəčən bič pires kodeš maŋe. bara məj ojləšəm pramajžəm. məj majəm: pire uke ilé, a tušto kəšaže ilé, šüdü nar kəšaže ilé majəm. bara tudo kuštəžəm jodo čəla. məj ojləšəm berəžəm. bara məlam ačam ojləš: tudo pire kəša oğəl. tudo oxotník piən kəšaže maje. bara məj

tubečən artəkšəm ojlen šəm kert. tudo čənəm-ak pi kəša ulmaš, pire kəša ogəlmaš.

3. [The imitator]

məj ožno ik kana ize-gəna íləm. məjən joltašem íle. me joltašemden koktən ik kana čodraš kajəšna. məj naləm tobarəm. joltašem maneš: təj ruet-kən, məj-at ruem puəm. tobarže uke. məj ik puəm rušəm. tudo maneš: məj-at rušəm. tə puəm ruen süməršəm. tudo maneš: məj-at süməršəm. tə puəm püčkəm. tud-ak püčkö. bara tə pudene ik boləm əštəšəm. tud-at əštəš. tə boləm nalən pörtələm; tud-at nalən pörtəlö. bara tə boleš sösna-blaklan kočkaš pəštəšəm. tud-at pəštəš. bara sösna-blak kočkaš tünəl'əč; tud-at kočkaš tünələ. sedəge jomak onəš, məj teňəš.

4. [The blacksmith]

ožno ulmaš ik apšat. tudo čəla əšten mošten. čəla nastam-at əšta ulmaš. ik kana tə apšatteke ik jeŋ namien šoga kürtnəm əštaš. tudo tuləš pəšten, ərəkten, parkalen parkalen, šoga kürtnəm əšten kertən ogəl. kum nəl kana ərəkten, kum nəl kana parkalen, bara bisen ončen, šoga kürtnələn ogeš site. bara tudo kołməm əštaš tünələn, ize kołməm. kołməm əšten kertən ogəl, peš ize liaš tünələn kołməlan. bara tudo tobarəm əštaš töčen tunden. tobar ogeš li maneš, küzəm əstem lučo. bara küzəm əštaš tünələn, parkalen parkalen, küzələn ogeš site. bara tə kürtnədene süzləm əštaš tünələn. ərəkten, parkalen parkalen adak, süzlələn ogeš site kürtnəžö. bara büržəm əštaš tünələn, büržlan-at ogeš site. bara pətartəšlan čožəm əšten šənden. jomak onəš, məj teňəš. jomak kutanəš tul bondo.

5. kuze marja urža türedaš kajen

keqežəm keče šokšo lieš; keqežəm šurnəm türedət. perbəj urža šueš. ik kana marja kajen urža türedaš. aŋaže ulmaš nəl bič uštəš lieš jaldeč. tudo erden kəňəleš-at, kaja urža türedaš. aŋa ümbakəže mien šueš; sorlažəm monden koden. pörtəl kaja sorla nalaš. terkəže toleš; sorlam naleš; adak kaja; mien šueš; büt jüməžö šueš. keče šokšo; büt jüdegəč tüsaš o li. marja büdəm kondən ogəl əške boktenže;

bara marja kaja büt juaš terkəže. terkəže pörtəleš; büdəm jüeš, büdəm naleš; adak pasuš kaja. pasuš tolən šueš; kečəbal-at erten. bara tudən kočməžo šueš; bara kočkaš pörtəl kaja. pörtəleš; müškəržəm tema; büdəm naleš; sorlažəm naleš; aņembak tolən šueš, kas lieš. bara pörtəlaš pagət šueš. marja keče mučko koštən nə-mo pašam-at əšten kertən ogəl. a nojen pəten. sedəge marja kečəm ertaren; erlašəžəm erden erok kəńəleš-at; sorlažəm-at naleš; kindəžəm-at naleš; bütšəm-at naleš; keče mučko türedeš. južo jeņblak sedəge koštət türedaš i molo pašam əštaš-at tožo.

6. šör jomak

üstel šör i uškal šör. ik jeņ pazarəšte uškaləm nalən. nalməž kodəm tudlan ojlenət: tə uškal bedra šörəm pua manən. tudo šinčən ogəl kuze bedra šörəm pua uškal. pazargəč tə uškaləm nalən kondən. tudən batəže uškaləm lüštaš tüņalən. uškal izəš lüštö möņgö bedra šörəm čumal kolta. adak lüštaš tüņaleš. tug-ak čumal kolta. erlašəžəm uškal uzałše ozadek kaja, jodeš: molan təj šojakləšəč. uškal oza maneš: məj ojləšəm təlat bedra šörəm pua manən. tudo uməlen ogəl palən. nalše jeņ šonen: bedra tič šörəm pua manən. tə uškal sedəge bedra šörəm pua jolžəden.

7. ərbezəblakən jomakəšt

ik kana məj čodraš miəšəm-at, satašen kajəšəm. tušto məj peš uzak koštəm koštəm kas marten. məjən kočmem-at šueš, jüməm-at šueš; nə-gušt-at büt uke; kas liaš tüņalə; ik puəšto mükšəm užəm. tu pu peš küžgö pu ilə, körgan pu. mükšblak koštət tušto; rožəm əštenət; məj čarnəšəm tə pu bokteran, ončən šogəšəm šogəšəm-at; tə pu bujəš küzəšəm, mükšən müžəm kočkaš manən. mü kočmem šuo. tə pu bujəs küzəšəm-at; tə pu körgan ulmaš, körgan ilə. jəšt-kəna purəšəm pu körgəške; purəšəm-at, tušto mükšblak məjəm püškəl pətarəšt. sötki məjəm püškəleš-kəna-t; məjən müəm kočkəm teməmeškem. müəm kočkəm kočkəm-at; lektaš tüņaləm; lektən-ak om kert. jolem muńčalta bele. məj purəšəm-da kajšəm ülkö šumeške, pu tüņəš šumeške. ik jeņ-at uke. ik jeņ-at o tol. kočkaš mü ulo. məjən lekmem šueš pu körgəgəč. məj kəčkəraš tüņaləm; məj tušto peš

uzak kəčkəršəm. ik jeŋ-at əš kol məjəm. məj tušto kum kečəšken pu körgəštö kiəšəm. tušto məj ertak müəm-gəna kočkəm. tušto məlam peš saj íle; məj müəm kočkən kiəšəm tušto. bara məjən lekmem šuo tubečən. ik jeŋ-at əš tol məjdekem. məj kəčkəršəm kəčkəršəm; ik jeŋ-at əš tol-at; bara šonəšəm šonəšəm-at; tubečən ołan-gəna lektəm. terkem pörtələm; tobarəm nalən tołəm terəčənem; bara tə puəm ruaš tūŋaləm. tə puəm ruen süməršəm-at; tə pu körgəgəčən lektəm bara jəšt-kəna. pu sümərլen kien kodo; mükšblak jər pörtət. tə pu körgəštö peš šuko mü íle; məjən burgemem mü bele liən pətəš. kum kečəšken tušto kiəšəm; bara tubečən pörtələm; pörtələm-at məjəm jeŋblak užəč. a məjən burgemem müden bašalalt pəten. məjdečem jodət: kuš mišəč təj manən. məj ojləšəm: məj kum kečəšken pu körgəštö kiəšəm. tušto mükšblak íləč; mü íle peš šuko; mü kočkən kiəšəm, məj majəm. jeŋblak aptranen ončət məjəm. sedəge saburnen čak pörtələm. sadəleč bara məj tə jomakəm koltaš tūŋaləm.

8. kok čerləblak

jansetən purla jolžo košta; pətrən šola jolžo košta. idaluk kotsek nunəblak kiat gospitaləšte. nunəm doktər poremdaš tōča. kečən iliktričəstbaden ərəkta. ukoləm puə. masažəm əšta. masaž əštəməž kodəm janset kəčkəren magra. a pətər boštəleš bele. doktər kaj möŋgö janset jodeš pətərdeč: təjən jolet ogeš koštə-mo masaž əštəməž kodəm. pətər maneš: məj doktərլan koštəšo joləm masaž əštəktaš durak oməl maneš. məj ertak koštədəmo joleməm puem.

9. kočaj

kočaj ik kana mükšəm orola ulmaš. tudo mükš čolnəkəšto omarta koklašte ončən košteš ulmaš. tudo tamakam šupšaš tōčəneže. küsenəštəže turpkəžəm kəčəleš. turpkəžəm jomdaren. bara kočaj təš tuš ončəleš. surtəškəžo möŋgeš kaja. tudən ternəže tošto turpkəže ulmaš. pörtəl šueš terkəže, kəčəl mueš tošto turpkəžəm. tamakam temen turpkəš šupšaš tūŋəleš. tudən jomšo turpkəže upšaštəže ulmaš. kočaj sedəge turpkam muən.

10. [The dream]

ik jeŋ peš jorlən ilen ulmaš. tudən paša tarže kočkašəže siten ogəl. tudo šuko kodəm kas kočəšəm kočtegəč-ak malaš bozeš ulmaš. tudlan ik kana omešəže kəsal końčen. tudo užeš: üstembalne ik küməž kəsal šinča ulmaš. tudo kočkaš šinčeš kəsaləm. tudən kalakše uke. kalakəm kəčalaš tūhaleš. kəčaleš, kəčaleš, kalakəm ogeš mu. bara pomžalteš. kəńəleš-at, kalakəm naleš, adak malaš bozeš. bogaltmeške mala, omešəže kəsal ogeš końčo.

11. [The rich man and the poor man]

ik pörtəštö kok jeŋ ilenət. iktəže ulmaš peš jorlo; besəže ulmaš peš pojan. nužna jeŋ kečən muren šüşken pašam əšten. tə pagətəš pojan jeŋ malen kertən ogəl. pojan jeŋ nužnalan peš šuko oksam puen, i küšten murdəmašən. nužna jeŋ tə oksam nalən, i jəšt-kəna ila. ogeš muro, ogeš šüşkö. tudlan kečəm ertaraš peš jösö liən. kum keče erte möŋgö nužna jeŋ toleš pojan jeŋdek; kalasa: nal təj oksadəm möŋgeš; küštö məlam lučo muraš šüşkaš. čem oksaden ilmeške lučo nužna ilaš, muren šüşken ilaš maneš.

12. jomak

ik jerəšte ila ulmaš ik ludo. tudəm oxotníkblak užənət. kučaš tőčət tə ludəm. iktəže maneš: məj kučem kidemden. besəže maneš: məj kučem tojaden. kuməšəžo maneš: məj kučem küden šolen. sedəge ludəm pastərkalat. ludo čənešten ok kert. oxotníkblak latkok jeŋ tə ludəm kučət. tə ludən ozaže ulmaš. bara ludəm kondən šoltaš puat. kučəšo jeŋlan kok jolžo manət, šoltəšo jeŋlan bujžo. bara ludəm šoltat, kočkaš šinčət. iktəže maneš: məj kočəšəm kidemden. besəže maneš: məj kučəšəm tojaden. kuməšəžo maneš: məj kučəšəm. sedəge latkok oxotníkblak kredalaš tūhələt. kučəšo jeŋlan saj portsion. izəš li möŋgö tə ludən ozaže tolən šueš. jodeš: kö kučəš məjən ludeməm maneš. oxotníkblak kredalməštəm čarnat. iktəže maneš: məj šəm kučo. besəže maneš: məj šəm kučo. sedəge latkok oxotníkblak čəlan-at məj šəm kučo manət. ludən ozaže jodeš ludəm. ludo kučəšəblak čəlan-at binobat liət. sedəge jeŋənəm nalaš ok jörö.

13. [The tailor and the devil]

ožno ulmaš ik urgəzo. tudo čortlan kürəkəm urgen. ik kana jüdəm tele keče peš purgəžan poranan ulmaš. tudo ik jalgəč bes jaləš kajen, korneš satašen. keče peš poranan, kornəm lum petren; tudo kajšəžla kornəm satašen. kornəgəč pel mogərəš kajen, koštən koštən; jaləm muən ogəl. tudo užen tuləm. tul bolgədo ulmaš; tu tul bolgədəško mien; mien šuən-at; nə-gunam-at uždəmo saj pört liən. tə pört boktek mien; pört opsam tükalen; ik jeŋ lektən pörtkəč. nə-gunam-at užen ogəl tə jeŋəm təde tugaj jeŋ; iləšərak jeŋ; ojla čəla; jodən nalən tə urgəzədeč kuš kajməžəm; urgəzo ojlen peš poranan, jaləm muən ogəl tudo; bara urgəzo tuško malaš puren; tə jeŋ jodən nalən; tə jeŋ čort ulmaš; jeŋ ogəl ulmaš.

tə čort jodən urgəzədeč: mom əštət təj. kö ulat təj. urgəzo ojlen tudlan: məj urgəzo ulam; kürəkəm urgem, məžerəm urgem; mo küleš tudəm čəla urgem maneš. bara čort tudlan kürəkəm urgəktaš reza liən. tədən türLö kobaštəže ulmaš, oš kobašte, šem kobašte, sar kobašte. urgəzəlan küšta: təj mələjəm urgo tugaj kürəkəm sede kobaštəden; nə-gö-at čien ogəl, tugaj tusan kürək liže. nə-gunam-at urgen otulmaš, təgaj kürəkəm urgo mələjəm, maneš. urgəze šonen šonen-at; adak jodeš; urgəzo šinčən ogəl tədəm čort ulməžəm. bara jatər ojläse möŋgö təde palen nalən; tə čortən bujəštəžo tükəžö ulmaš, ize-gəna. bara urgəzo palen. əha, təde čort ulmaš. təde jodeš; urgəzəlan kalasa: što tugaj kürək liže, nə-gö-at čien ogəl jaləšte, nə-gö-at čien ogəl iləšte. što məj čiem-gən, čəla jeŋblak ončəšt məj ümbakem maneš. bara urgəzo šona šona-t; kürəkəm püčkeš. kürəkəlan püčkeš kobaštəm. ik kobaštəžəm mežšəm ümbal mogərəš əšta, bes kobaštəžəm körgö mogərəš əšta; ik berəže sar kobašte, bes berəže oš kobašte, kuməšo berəšte šem kobašte; urgəzo urgen jüt bošt kürəkəm. erlašəžəm urgen pətaren. məj kalasaš mondenam adak. jesle təj saj urget-kən tə kürəkəm, mələjəm kilša-gən, jeŋblak məjəm boštələt-kən, jeŋblaklan saj kilša, tunam məj təlat südö teŋge oksam puem maneš. a jesle jeŋblak ogət ončə-gən, jeŋblak ogət boštəl-gən, oksam om tülö tələjət maneš. urgəzo reza liən urgen tə kürəkəm sedəge; tupəñ meləñ əšten kobaštəštəblakəm. urgen pətaren; čort čia; təgaj indəresni kürək liən. čort urgəzəlan oksam ogeš pu kəzət. tudo ojla: me tače kajena süaneš; jaləšte süan lieš; süaneš miena;

jesle jeŋblak məj ümbakem ončat-kən, məjəm boštələt-kən, məj tələjət ik šüdü teŋgəm ogəl, a kum šüdü teŋgəm puen oksam maneš. urgəzo reza liən. jeŋblak jörataš tiəš təgaj kürəkəm. boštələš tiəš ončen.

erlašəžəm kas lieš; jal mündər ogəl ulmaš; tubečən kok uštəš-kəna jal bokteč. urgəzəden čort koktən süanəš kajat. čort čien tə kürəkəm; kürək tugaj boštələčakan. nə-gunam-at nə-gö-at čien ogəl təgaj kürəkəm. süanəš miat; jeŋblak tudən ümbakəže ončat. čortəm ogət pale. jeŋblak šonat: tədə jot jeŋ manən. ončat kürəkšəm; boštələt bige jeŋblak. južo ik jeŋže maneš: ončo mogaš čort kürəkəm urgen. tədlan čort kuana čort manməštlan. kuš kaja čort, tudəm jeŋblak ončat. süan pətəmeške tudo əškenžəm əške čoŋeštəməgaj koštən. suangəč jeŋblak šalanaš tüŋal möŋgö, urgəzəden koktən kajat möŋgeš. tolən šuət sede pörtəškö čortteke; čort kuanməždene kum šüdü teŋge oksam puen urgəzəlan.

sedəleč bara tə urgəzo peš pojen. tə pagəteš oksa peš šerge šoga ulmaš. urgəzo pörtələn; əškalanzə saj pörtəm əšten. sadəleč bara tə urgəzədene čort doslašenət. pört əstašəže čort peš šuko oksam puen. tuleč posna türLö küleš nastablakəm puen išo. ožno sedəge ilenət jeŋblak.

14. [The foolish man who believes he is dead]

ik jeŋ ožno ešakəm kičken čodraš kukšo pu pogaš kajen. čodraš tolən šuən ik puəšto kukšo uksəm užən. bara tudo pu bujš küzen tə kukšo ukšəš šogalən. šogalme ukšəžəm ruaš tüŋalən. tudəndek janset tolən. janset užeš, tudlan ojla: təj molan šogalme ukšədəm ruet. təj jöraltat, jet, pu bujgəč maneš. izəš li möŋgö šuko šagal ruen tə ukšəm ukš todəlalt kajen. tə jeŋ pu bujgəč ülkö bolen bozeš. bara jodeš jansetteč: kuze təj šinčəšəč məjən bolen bočšašeməm. janset ojla tudlan: məj šinčem šogəlmo ukšəm ruet-kən, koŋešna jöraltat maneš. tə jeŋ jodeš: možəč təj šinčet məjən kušan kolšašem tožo. janset ojlo: koŋešna maneš. bot, pörtəlmet kodəm kübar mučaš puren kajet-kən, kolet maneš.

bara puəm opten bozəškəžo, surtəškəžo kožganen kaja. kornəden kaja, tolən šueš kübarəš. onča kübar mučašeš. peš kelge korem. ik jeŋ toleš kornəden. tudlan ešakəm puen kolta i ojla: məjən batemlan kalase məj kübar mučašte kolenam manən. tə jeŋ ešakəm nalən kaja. mien šueš, tudən

batəžlan ojla: təjən mariet kübar mučašte kia. kolenam maneš. batəže jodeš: kö tudəm puštən. tə jeŋ ojla: ikt-at puštən ogəl. batəže šonaš tüŋaleš. jeŋblakəm čumərta. ojla: məjən mariem kübar mučašəš kolen maneš.

kübar mučašte tə kolšo jeŋ kia. šuko šagal li möŋgö kornəden trojka kičkəme imnəden tolən šueš. kolšo jeŋ kübar mučaškəč kuržən lektes, jodeš. tə pagates imnəblak lüdən kudalət. bozšo kuməktalalt kajen. šuko nastablak jogen kodət. kolšo jeŋ tə nasta tabarblakəm čəla pogen naleš. kübar jəmak purten opta. trojka kudales.

bara tudən batəže jeŋblakəm pogen konda. jeŋblak tolən šuət, ončat kübar mučašəš. kolšo jeŋ araka jüən šinča. bara jeŋblaklan ojla: məj ənde kolenam, məjəm naŋgajen tojza maneš. bara čəlan-at kübar jəmalne arakam jüaş tüŋalət. ruštən šuət-at. čəlan-at muren muren pörtəl kajat.

15. [The white czar]

ala-gunam ik kana ožno ize jer bokten ilen ulmaš oš kugəža. tudən tušto ulmaš məlandəže. tudən ulmaš paša jeŋblak. tudo əškanže kü pörtəm əšten. pörtšö bokteran türlö saskam šənden, türlö jeməšəm pušeŋgəm šənden. bara tudo šonen počaš zverintsəm. türlö jalnəkəm pogen. kugən strojəf əšten türlö lebašblakəm i čöpten pečen nalən. tuško šuko kučen kondenət türlö jalnəkəm, kajəkblakəm, kolblakəm.

tə oš kugəžalan küleš ulmaš ešo jot jalnək, tudo kolən ik bere teŋgəz bes mogərəšto šuko jeŋ uždəmo kajəkblak ulət. tudo mien teŋgəz bes mogərəš. tudəm ik kana šojaklenət. tudo kaja ulmaš čodragoč. korno bokten ik pu bažək kajen šoga ulmaš. ik jeŋ tə puəm čaraklen šogalten təbeč kajaš ok li. pu sümərļa ümbaket maneš. kugəža möŋgeš sabərnen toleš jer boktek.

bara tudədek ik jeŋ tolən. tudo šuko i tunemən školəšto. kugəžalan kalasa: akəl ulo, oksa uke maneš. bara kugəža jodeš: mom əšten moštet maneš. tə jeŋ kalasa: əšten moštem, oksa uke maneš. kugəža jodeš: monar oksa küleš təlat maneš. kugəža čodlen ogeš šogo oksam. kok pačkəm luktən pua. tə jeŋ maneš: məj təjən oksadəm čəla möŋgeš pörəltem kum igəč maneš.

tə jeŋ kaja. mia čodraš. čodrašte ik pojanən artanaže

ulmaš. tə pojandeč šüdü metər artanam naleš. paša jeḡəm tarla, tə puəm čəla ik bere čumərten opta. bara tudəm jülaten kolta. loməžəžəm pogen naleš. kugəžadek toleš. adak oksam jodeš. kugəža jodeš: mom əštəšəč tu oksaten maneš. tudo ončəkta loməžəm, təjən oksat tebe təšte maneš. kugəžan ušəžo kajen. kugəžadeč adak jodeš oksam. kugəža adak puen bič šüdü teḡge oksam. lu mešakəm nalən mešakeš loməžəm opten pušəš šinčən-da kajen. kugəža tudəm kum iəšken buča.

tudo kajen teḡgəz boktek mien lektən tušto iləše ikt-at uke ulmaš. tudo tuško kok joltašəm namien. šuko kočəšəm lu mešak loməžəm namien. tušto oləkəšto ik pu bokten peš takər ulmaš. iləše jeḡ uke ulmaš. nunəblak kumətən əštenət lebašəm, lebašəšte ilat. büt boktečən šunəm kondat, šunden kerməčəm əstat. tudo ik kana loməžəm naleš, kaja pu boktek. tušto užeš šuko čortblakəm. nunəblak kartten modət ulmaš. boktenəšt čəla tulgaj jəlgəžeš ulmaš. tudo tuško mien jəšt-kəna tudəblaktek loməžəm šolen kolten. čortblak kožganen kajenət. olməštəšt kien kodən šuko šerge akašan šörtnö brilant türLö jəlgəše küblak. tudəm čəla pogen nalət lebašəškəšt kondənət. nunəblak tušto šundene kerməčəm əstat. kerməč körgəš tə šörtnəm brilantəm optat. nunəblak tüzəm kerməčəm əštenət. tədən bitle protsentše ulmaš šerge akašan küblak bitle protsentše tolko šun ulmaš.

nunəblak ik kana užət tabarden kajše paragodəm. tudəblaktek paragot tolən čarna. jodət tabarəm naḡgajaš. kapitan reza liən. tüzəm kerməčəm optat, paragodəš kožganen kajat. oš sar tudəm buča. paragot šuko kaja, ik bere pristənəš mien čarna. tušto pojanblak bučen šogat paragodəm. tubečən pojanblak optat škenəštən türLö tabarəštəm. paragodəšto ber ok site tabar optaš. jodət: tə kerməčəm molan optəšəč jodət. tabar optaš ber küleš manət. kapitan küšta kerməčəm büdəškö kəškaš. kerməč oza jodeš: məjən kerməčəm kəškeda-gən, čotšəm šinčəza, monnar kerməč. məj pörtəl šuam-gən, məjdečem oš kugəža jodeš. məj tudlan ončəktaš tieš. kapitan reza lieš. nunəblak kapitan i pojanblak əstat aktəm, tüzəm kerməčəm büdəškö kəškat. kerməč oza kum kerməčəm nalən koda. tudo küleš məlam pörtəl möḡgö oš sarlan ončəktaš.

paragot tubeč kožganen kaja. mien šueš ik kugo olaške.

tə oladeč mündər ogəl ulmaš oš sardek. təške tolən šušən-ak kerməč oza kapitanlan küšta: paragotkəč ik jeŋəm-at nə-gušk-at it kolto. baške sar toleš, ončena məjən kerməčem čotlen. sarəm üzət, sar toleš tuško. kerməč oza sarlan ončəkta kerməčšəm. sar boštəleš. akəl ulo, oksa uke majəč. nu, əštəšəč oksam? ončəkto. oksa kerməčəšte ife. konda ik tazəm, tazəš büdəm pəšta, tuško kerməčem pəšta. pojanblak tudəm boštələt. kerməč šulen pəten büdəm kəškəleš, jəlt muškeš. bara tazəšte šuko briľantəm šörtńəm pogen naleš. bara sarlan ončəkta. mo akaš šoga təde maneš. čodlen nalət. ik kerməčkəč kum šüdö tollar akaš šörtńəm briľantəm čodlenət. bara kalasa: məjən tüžəm kerməčem ife. büdəš kəškəšt tə jeŋblak. nunəblak tiəš kerməčen akšəm tülaš. bara tabarəm čodlat. paragodəšto tabar ok site kerməč akəm tülaš. pojanblak əškenəštən tabarəštəm oksaštəm tülen kodat tə kerməč ozalan. kerməč oza sedəge pojen. sardene pərła ilat tače marten. škenžən porəsəžəm čəla tülen oš sarlan. kazər ənde tudo sardeč pojan.

5. Ceremonies (1-7)

1. [Christmas]

šorək jol pajram mariən u i pagəteš lieš. mariblak tə kečən əštət pajraməm. udərəmašblak kočəšəm əštət. melnam küəštət. peremečem əštət. agətanəm šüškələt. ərbezəblak kas li mōŋgö čumərgat-at. türlö modəšten modət. türlö šutkəm əštət. južəštəblak basəli kuguza liət. marlan kajšəš udərblak šorək jol kučaš kajət. šorək bičaš miat-at, jəšt-kəna šorəkən jolžəm kučət. bara bufbo šərpəm ələštət. ončət mogaj šorəkən jolžəm kučen.

2. [Easter]

2.1. [The memorial feast for the dead]

kueče pajram šošəm lieš, april čislaš šuko kodəm. mariən kueče pajram perbəj kečəže lieš izarńan. izarńan perbəj kečem manət kolšo pajram. kolšəblakəm silat. tače

kolšəblak tolənət manət; iktaž mogaj atəm šəndat; opsa bokteran šəndat tə atəm. ate jərəšəže sortablakəm čüktədələt; tə ateš pəštət čian munəblakəm; i pəštət təšagən kum nəl melnam; bara ojlen ojlen sortam čüktat. kolšəblak məjən abam možəč, məjən ačam lüməštten ojlət. kočsa, jüza manət; pel litər arakam šəndat; puram šəndat; stakanəm šəndat; sedəge kolšəm pukšət jüktat perbəj izarńa kečən. tə ate kečəbal marten šińča. kečəbal erte möngö tədəm tügö lukten kəškalət ik pusakəške ałe pört ugəl bokteran ałe peče ugəl bokteran; tə munəžəm möngəš pogen purtat-at kočkət; arakažəm jüət; molo kočəšəžəm boləklan pukšət tubečən ałe piblak kočkət. sedəge izarńa kečən kolšəblakəm silat. bara kečəbal erte möngö pajram tühaleš. iktəšt besəšttek unaš koštaš tühələt. sedəge ik kudəšto užatat kolšəm; bara bes kudəš kajat; bes kudəš užatat; poškədəštten kum nəl kudo čumərgen, sedəge kolšəblakəm užatat. bara kolšəblakəm užaten pətar möngö kueče pajram manət; əškeblak jüas kočkaš tühələt.

2.2. kon keče

kueče tühəlmədəč ončelten bür keče manət. izarńadeč ončelten bür keče. tə bür kečən jeŋblak ik nə-mo-gaj pasam-at ogət əšte. tolko boləkəm-kəna pukšət. əškeblak kočkət. nə-mogaj pašam-at ogət əšte surtəšto. kidešəšt ogət kučo nastam, šuko jeŋ. jolko keče manət tə kečəm. tə kečən kö pašam əšta-gən, tə jeŋ jolko jeŋ manət.

2.3. kogəlo čokləmo

erlašəžəm kuməšəšəžəm kuarńa. kuarńan kogəlo čokləmo keče manət. tə kečən erden erok kənelət jeŋblak; kočəšəm əštət; melnam əštət, kogələm əštət; bara ik kudəš čumurgat kolo kumlo jeŋ. sedəge kašak kašak čumurgat; kön kugərak pört sadəške. kečəbaldeč ončelten sedəge čumurgen čumurgen kumalət. tə kumaltəšəm manət kogəlo čokləmo keče, kogəlo pölka. kečəbal erte möngö bara iktəšt besəštəm üzən, čumurgen čumurgen kočkaš jüas tühələt. unaš koštət iktəšt besəšttek.

3. [The agricultural ceremony]

3.1. [The time of the year]

aga pajraməm əštət mariblak šošəm paša tühəlmədəč ončelten. južo kodəm šəžəm lieš paša pəte möngö. jesle

južo kodəm təgaj šurno saj šočeš, besela pagət lieš; i šošəm-at əštət, šəžəm-at əštət aga pajraməm. a južo i peš načar šurno lieš; jeŋblak besela ogət li; tə aga pajram liən-at ogeš kert; šošəm-at o li, šəžəm-at o li. tə aga pajram osobi keče uke. kunam təlanat, kunam kaŋašat, tunam əštət.

3.2. [The celebration]

šošəm agam pətar möŋgö kaləkblak jarsat čəlan, kaŋašat-at ik pajraməm əštət, aga pajram manət. aga pajram kum nəl keče ončəlten kaŋašat, ilé ik arna ožno. tə pajramlan čəla jamdəlat. pašam pətarat; čəla burgeməm muškət, erəktat; pörtəm erəktat; üdəramašblak kočəšəm əštət; pörjeŋblak arakam nalən jamdəlat; pajram keče tolən šueš; čəla jaldene ik kaŋašten kumalaš lektət jal mučaške oləkəš. kečəbal marten kumalət; kumalən šurtəško tolən purat-at; bara iktəšt besəštten čumurgen kaŋašen, iктаž jeŋəšt üžən košteš əškədekəže araka jüaš kočkaš. tušan čumurgat čəlan-at; každəj škenžən rodəžəm üžəš; i tünəlat kočkaš jüaš; kočkət, jüət ik kudəšto; murat, kuštət; bara bes kudəš kajat. bes kudəšto adak sedəg-ak murat, kuštət, kočkət, jüət; rattene sedəge kajat. jaləšte ik kašak-kəna ogəl; možəč nəl bič kašak sedəge jüən koštət. čəla škenəštən rodəšt šočəštten muren kušten kuanen koštət. kum kečəšken arakam jüət. ərbeze kalək oləkəš kaja, kurukəš kajat. tušto əške küəštten adak muren kušten koštət. šoŋəblak araka jüən koštət jaləšte.

4. küsö pajram

küsö pagət iun iul čislaš. tə pagətəš kaləkblak pašam pasušto pətarat. šurno šumədeč ončəč jeŋblak jara pagətəm ertarat. tə pagətəš šuko jalden čumərgen küsö otəš lektət kumalaš. kö želať šta, tudo boləkəm žertəbəť šta, kumalaš tuško pəš šuko jeŋ tolət. kö monnar təlana, tunnar žertəbəť əšta. tušto ik arnašken ilé kok arnašken čumərgen kumalət. želačše jeŋ mom təlana tugaj boləkəm žertəbəť šta. üškəžəm ilé tagam ilé kombəm ludəm pua. ik arnašken ilé kok arnašken tušto kaləkblak pajraməm əštət. pašam ogət əšte. kumaltəš erte möŋgö iže pašam əštaš tünəlat.

5. ü arna pajram

igəče iən u i erte möŋgö mart čislaš lieš ü arna pajram.

ü arna kodəm ərbeze kaləkblak kurəkəško muńčaltaš lektət. ik arnašken pajraməm əštət. ərbeze üdər ergəblak šuko pagətəm ertarat kurəkəšto. šoŋgo jeŋblak surtəšto iktəšt besəšttek čumərgen kočkən jüən türlö jomakəm kolten pagətəm ertarat. tə pagətəš ik arnašken kečən kečəbal marten-kəna pašam əštət. izarńnan kuarnan pašam ik jeŋ-at ogeš əšte. ik arna ertəšən-ak kurək bokten muńčaltaš ogət küzö.

6. [Baptism]

mariblak azam perbəj šočməž kodəm kresfít štat təge. tudo perbəj krešoni ogəl. krešoni ačaže íle abaže, ikt-at ok šínče tudəm. azan abaže kočəšəm əšta. kušan kumalət, kumalmaške namia tudəm, kočəšəm. bara tə kočəšəm čəlalan šalata kumalaš miše jeŋlan. tə kočəšən körgešəže ik ši oksam pəštət. tə kočəšəm šalate möŋgö kočəs körgeš ši oksadene kölan bozən, kö naleš-kən-at, tu jeŋ lieš tə azan krešoni ačaže íle abaže. kumaltəškəčən pörtələt. tə ši oksam nalše jeŋ kočəšən ozaždek namien ońčəkta. i tuleč bara barašəžəm tə kočəš ozadek kajat kumaltəškəč pörtəl möŋgö. i bara tušan azam kresfít štat azam bütten muškət, azalan kresəm saka, tə krešoni ačaže, iktaž mogaj burgeməm naleš, tubərəm čikta, i sedəleč bara liət kum kuma. iktaž monar keče erte möŋgö nuno adak kaŋašen ik pagətəš jümaš kočmašəm əštət. i tə jümaš kočmašeš molo jeŋblak-at liət. i sedəleč bara kum kuma liət. i sedəge ümərəšt mučko pəría ilat. ik kaŋašten iktəšt besəštlan polšat. ümərəšt mučko nə-gunam-at iktəšt besəštəm ogət mondo. saməj ləšəl rodo šočšəžo liət.

7. süan

mariən ergəže perbəj üdərəm nalməž kodəm ik jeŋəm kolta üdərən ačaž abaždek ojlasaš. tə jeŋəm manət kugo tuglar. tudo tušto ojlasa üdərən ačažden abažden. bara tubeč tolən ojlasa üdər marilan. sedəge tuglar kok mogərəm pašam ojlasen keləštara. kelšen šu möŋgö erge imne kičken mia. bara üdərəm nalən kaja surtšəgəč. namien purta əškenžən šínčəme ləšəl rodəždek. nəl bič keče marten üdər tušto əškanže küleš nastam burgeməm urgen jamdəla. bara jamdəlen šukto möŋgö süanəm əštət. erge üžeš rodəšaməčəm, kum pargəč bič par marten lieš süan mariže. ešo tušto lieš

ik jeŋ saus. tudən kidəštəže lieš lupš. saus čəla külešəm jamdalen šinčen košteš. mo küleš mo ok site tudəm čəla mueš əšta saus. kečəbal erte möŋgö süan tūŋaleš. süan mari süan batəblak süan kodəm üstel bokten muren kušten boštələn süanəm jamlandaren šogat. üstembalne türlö kočəš jüəš. kölan monar küleš, tunar arakam jüəš. süan batən bačəštəže lieš solək. süan tūŋalšən-ak üdərən mariže jamdəla ik pörtəm süan užaš tolšo ərbeze erge üdərblaklan kuštaš. pel jüt ertəmeške muren kušten ertarat. tə üdərəm manət purtəmo üdər. üdərən marižəm manət üdər mari. süan pagəteš üdər mariən saməj ləšəl rodəštblaklan podarkəm pueda purtəmo üdər. podarkəže lieš šobəčo íle tubər. tə podarke baštareš nalše jeŋže reza lieš iktaž mogaj boləkəm puaš. təde erte möŋgö üdərden mariəm naŋgajat kəlatəš. tuško miat süan mari batəblak i saus. tuško kondat kočəšəm melnam üəm. üdərden ergəm ojlen ojlen pukšat. ida kredal, ida bursedal, saj iləza. koklašədə osal tušman ənže puro manət. bara saus, kidəštəže lupš, ojlasa: saj iləza, ida bursedal, ida kredal, osal tušman tendandəč kajže manən lupšten kum kanagəč čučəš-ta lektən kaja. ončəlno šogəšo üdərdenə kajat pörtəš. sedəge er marten čəla surtəškəšt kajat. erdene üdər mari əškənžən rodəžəm šočšəžəm čəla üžeš. üžməž počeš-ak čəlan-at čumərgat tuško. bara muren kušten kum kečəšken unaš koštət rattene sede tolšo jeŋblaktek. kum keče erte möŋgö jümaš kočmaš erta.

7.1. [A wedding song]

süan toleš, ši toleš,
 put-at pele šəl küleš
 šəl küleš,
 put-at pele šələm šoltaš
 ter-at pele pu küleš,
 pu küleš.

6. A prayer

poro kugo jumo tazaləkəm pu, esenləkəm pu, koštmo kornəm kornan šte, ilme berəm poro əšte. tazaləkəm pu,

esenlækəm pu, osal tušmandeč sakle. kürəltəmö rezekekəm pu, osal tušmanən šümžəm mokšəžəm pasələndaren kolto, arməgəč əŋgajəm pu, manən jodən tələnəm. amin.

7. Games (1-3)

1. sokər taga

sokər tagaden modaš tünəlməštəč ončəč ik jeŋ ik parnážəm šüčten šüča. bara kitšəm korməštal kuča. bara maneš: kölan mogaj parná. modaš tünəlšə ərbezəblak tundekek tolən ončəktat. məlam tə parná maneš, každəj ərbeze əškanže sajlen naleš parná. bara ončəkta parnážəm. kö ončəkten šüčan parná. tudo sokər taga lieš. bara tudən šinčəžəm jalukten petren kəldat. pört opsam tükəlat əškeblak šələt. sokər taga iktaž jeŋəm kučaš töčen pastərkala. kuča-gən, palaš töča. pala-gən, kučəmo jeŋže sokər taga lieš. ogeš pale-gən, adak əšk-ak sokər taga lieš.

2. josten modmaš

üstəm nalən kuča ik jeŋ. bara modaš tünəlšə ərbezəblak tolən ratten tə üstəden šəbam kučət. kö pərtərtəš kuča üstö mučašəm tudo jos kučəšo lieš. bara üstəm pütren punat. təde jos lieš. bara jərəmjer čumurgen šinčət. josəm jol jəmakəšt čəken koltat. jos kučəšo pokšek puren šinčəš. josəm kučaš töča. motšo ərbezəblak josten tudəm tupšəm čučət-ta adak josəm šəltat jol jəmakəšt. tudo pastərkala kučaš töčen. kön jəmalan josəm kuča tudo jos pastərsə lieš. kučəmeškəže tudo əšk-ak lieš.

3. šörgaš opten modmaš

muzikan jükten mumaš ik jeŋ lieš šörgaš kəčalše. čumurgen šinčət, ikte muzikanəm ilə əskripkam šokta. šörgaš kəčalše pelke kajen saburnen šogaleš. ik jeŋ šörgašəm šəltə ik jeŋlan. bara izəš li möŋgö šörgaš kəčalše toleš ratten kəčalaš tünəleš. šörgaš šəltəme jeŋdek šueš-at

muzikańče muzikanžəm šap šoktaš tŭŋaleš. bara tu jeŋəm pokšek lukteš, šörgašəm kəčal mueš. bara tə jəŋ šörgaš kəčalše lieš.

8. Miscellaneous prose (1-23)

1. [The gypsy woman]

ik kana məj ožno ize iləm. jal mučaške tolən čarnenət čiganblak. me tuško ərbezəblak čumərgen miəšna-t. čiganblak miənmandek boštəl boštəl tolət. toləč-at; ojlasaš tŭŋaləč; miənmandeč jodəšt naləč; čəla jodət. məj šińcem monnar ilšašedəm; təj saj ərbeze ulat; təj rəskəlan ulat; təj kindəm kondo; təj munəm kondo; tədəžəm kondo, tudəžəm kondo; šörəm kondo; üəm kondo; čəla jodət. məj terkem pörtələm-at; pel kindəm naləm; čigandek mišəm. čigan kuba məjəm baš lie; baštarešem tol-at, boštəl boštəl ojlaš tŭŋalə. məjən kindeməm nalə; təj bakətan ulat; təj rəskəlan ulat maneš; jodeš: ačat ulo, abat ulo? maneš. məj majəm: ačam ulo, abam ulo. kušto ileda maneš; ačadən lüməžö kuze, abadən lüməžö kuze; izadən lüməžö kuze. čəla jodəšt nalə. məj ojləšəm čəla.

erlašəžəm sede čigan kuba surtəško toleš miənmandek. məjən pel kindem nal möŋgö tušan-ak məlam jatər mutəm ojləš: təj saj ərbeze ulat maneš; təj služif əštəše liat maneš; təj ofitser liat maneš; təj lotčik liat maneš; jesle iktaž mom kondet-kən, əšo saj ojlem maneš. a məj aptranšəm-at; məj kalasəšəm tudlan: məj konden om kert ənde majəm. tudo sedəge liat; jəžgəkten-gəna boštəl-at; erla ojlem təlat, maje, kotšəžəm. iktaž mo kondet-kən, maneš, ojlem.

erlašəžəm tə čigan kuba miənmandek surtəško tolo. məj ačamlan jəšt-kəna ojləšəm: ačaj, tə čigan kuba teŋgeče məlam ojləš mańəm. čigan kuba məjdekem parnažəm üzaltəš-at; məj jəšt liəm. jəžgəkten-gəna boštələš əške. bara ačamden abamlan ojlaš tŭŋalə. təjən lümet təge; abadən lümžö təge; ergečən lümžö təge maneš. čenəm-ak pala! końešna pala; teŋgetse kečən-gəna məj ojlenam ilə tudlan

čəla. məj ačamlan kalasəšəm-at. ačaj, təngeče məj tə čigan kubam użəm; tə čigan kuba məjdečem jodo, mańəm. bara ačam boštəl-at; čigan kuba-t boštəl koltəš; i čigan kuba maneš; məj om šojakle, čənəm-ak ojlem maneš. nu tuge-gən-at məjən ačam abam adak tudlan kindəm puəč; šörəm puəč; čigan kuba čəla ojləš: taza liat; esen liat; ot čerlane, uzak ilet maneš; pojan liat maneš; ergeč tuneməš-at, kugo načalńək lieš maneš. üməret mučko kuanen ilet maneš. əšo iktaz mom pu maneš. abam saburnəš-at; tudlan bič munəm kondən kučəktəš. čigan kuba boštəl-at; adak ugeš ojlaš tünəle. kum mutəm nəl mutəm kalasəš-at; təde šagal maneš; iktaž čəbəm pu təj maneš. əle čəbəm ilə šələm ilə iktaž lučko kolo munəm, tunam čəla ojlem maneš. məjən ačam saburnəš-at; boštəl-at izəš; o təngeče məjən ergem čəla ojlen; sanden təj šinčət maje. čigan kuba boštəl boštəl saburnəš-at; kajəš mōnğəš bes kudəš.

2. [Children stolen by gypsies]

ərbezəblak jəšt-kəna koštaš tiəš magraš tiəš ogəl. magrše ərbezəm čigan naŋgaja. ik kana məj użəm ik ərbeze magra ilə ureməšte. čiganblak toľəč-ta tudəm nalən kajəšt. məj čigan počešəže mišəm, ońčen ońčen; čiganblak jal bokten kiat. nunən puməskašt ulo; tə ərbezəm namiəšt-ta puməskaške šəndəšt. puməskaš petrəšt. bara tə ərbeze puməskašte magren kia. tə ərbezəm əš kolto čigan. kön ərbezəže ilə-dər təde. məj erlašəžəm ońčəšəm; erlašəžəm tožo tə ərbeze magren kia ilə. tudlan kočkašəže puat, kindəm; šörəm puat, čiganblak; ojlaš tunəktat; erlašəžəm čiganblak tubečən kožganen kajəšt.

bara peš šuko pagət ertəš; bes iəšəžəm adak toľəč čiganblak, sade čiganblak-ak sede olməšk-ak. məj mišəm ońčaš nunəndek. tə ərbeze čigan üdər liən, tə ize üdər čigan üdər liən. ojlaš tunəktenət tudəm; burgeməm puənət; čigangaj-ak ot-ak pale tudəm. jesle ize ərbezəblak magrat-kən, čigan toleš-ta sedəge nalən kaja. bot, ida magre, ərbezəblak. jesle magreda-gən bes kana, tendam-at nalən kaja; bara čigan üdər čigan erge liəda te-at.

3. [The horned hare and the water devil]

ərbezəblaklan təgaj jomakəm koltat ačaj abaž. ožno,

maneš, izem kodəm čodraš miəšəm; šuran meraŋəm užəm maneš. tu šuran meraŋ ik ərbezəm tupešəžəm tupešəže šənden, šuržəm kučəkten ərbezələn, čodraške naŋgajəš maneš. ərbeze magren magren meraŋ tupəšto šiŋčen kajəš maneš. it magre, ergem, üdərem. magret-kən, šuran meraŋ toleš, tupešəže šənda-da kaja maneš. ərbezəblakəm sedəge šojaklat. mündər modaš koštaš ogət küštö. mündər modaš kajət-kən, šuran meraŋ tolən, šurešəže šənden kaja manət. ərbezəblak sedəge lüdət; jal bokten ačašt bokten abašt bokten surtəšt bokten modət. mündər modaš ogət košt. ərbezəblakəm sedəge ot šojaklə-gən, nunəblak mündər büdeš puraš kajət, ilə čodraš kajət; čodraš satašat. büdeš puraš kajət-kən, büt ia kuča manət tožo. kelge büdəš it kaje, manət iən moštədəmo jeŋəm. iən ot moštə-gən, čənəm-ak büt ia kuča.

4. obda

čodra bokten jaləšte ik jeŋ jal mučašte ila ulmaš. tudo ik kana imnəžəm čodra boktek šudo kočkaš kolten. šuko šagal pagət erte möŋgö tə jeŋ imnəžəm surtəš naŋgajaš toleš imnəždek. tudən imnəže tušto uke. čodrašte jük šokta. obda kəčkəra: baške tol təške imnət təšte təjən maneš. tə jeŋ jük šoktəmaške mia, nə-mo-at uke. adak mündərnö jük šokta: imnət təšte, baške tol maneš. sedəge čodrašte imnəm kəčələn jüt bošt obda tudəm kəčkəren kondəštaren. bolgalt möŋgö erlašəžəm tə jeŋ čodra boktek mien lektən. jalžədeč koləbič kilometər peške.

tə obda manət jeŋblak aza šočšən-ak kola lüməm lümden ogətul. tudəm tojenət. sadələn tudən ačaže abaže uke, əškenžən lümžö uke, tudlan nə-gušt-at ilaš ber uke. sandene kəčkəren košteš manət.

5. [The baby hares]

meraŋən igəže ize-gəna lieš. məj ik kana pasuš mišəm-at, kok meraŋ igəm muəm. məj tudəblakəm kučəšəm-at, möŋgeš terkem nalən pörtələm; bara abamlan ončəktəšəm; abam, məj meraŋ igəm kondəšəm majəm. abam məlam kalasəš: təj tədəblakəm nalən it tol; möŋgeš naŋgaje; kubeč kondəšeč, tuš namien kolto. möŋgeš ot naŋgaja-gən, pörtəš it puro maje. məjən müškərem-at šužen ilə. məj majəm:

müškəreməm temem-at, bara naŋgajem. uke, abam reza ogəl; məj tə meraŋ igəblakəm pasuŋ naŋgajšəm. kušan kučəšəm tuško namien koltəšəm. bara mōŋgeš pörtəl'əm-at, müškəreməm teməšəm.

6. [Autumn]

keŋež erten igeče šəže beləš kajen. məlande ümbalne türlö saska šudəblak tüsəšt molemən. pušeŋgəblakən ləštašəšt sargajen məlande ümbak jogaš tūŋələnət. keče šokšən ərəkten ogeš kert. kaləkblak šəže burgeməm čiaš tūŋələnət. čodrašte pušeŋge ləštašblak peš šuko jogenət južo pušeŋgəže ləštašəžəm joktaren pətarenət. jeməšan pušeŋgəblak jeməšəšt məlande ümbak jogenət. pakšašte türlö pakča jeməš šuən. pakča ozablak pakča jeməšəm pogat teləlan kočəšlan jamdəlen kukšo jüštö potbaləš purten optat. sedəge kaləkblak əškalanəšt küleš produktəm teləlan jamdəlat. išo jüštəm bučen türlö tele burgeməm jamdəlat. jüštö toleš manən oltaš surt ərəktaš puəm məlande šüčəm nalən əzərlat. sedəge teləm bučət.

7. [My older brother]

kuarńa šueš baške; tə kuarńalan məjən izam tolaš tiəš. tudo ila təbečən nəl uštəš. izam tolaš tiəš kečəbaldeč ončəč. tače məj tagam šüškəlam, izam una štem. tudo jatər kotsek tolmaš uke. kotšo i tolən íle ik kana; tud-at pajram kodəm ogəl, kuarńan ogəl. ala-guš kajməž kodəm ertəməž kodəm-gəna puren íle. tudo ertak pašam əšta. tudən ikšubəštblak šuko ulət; tudo jara ogeš li nə-gunam-at. məj toka užəm-at; tudo ojləš tolšašla-k, tolaš tiəš tudo. tolam, manən-ak ojləš. tə kuarńan keče saj liaš tiəš. jesle toleš-kən, una liəna pörək. tudo ške peš poro jeŋ. məj umašte miəšəm-at tudəndek; peš kugo una liən pörtələm. tožo tagam šüškələn íle; ikšubəštblak peš poro ulət; tudən kut ikšubəžo ulo. čəlan-at ikkaj tüsan ulət. ačašt beləš mienət. ərbezəštblak peš aklan ulət; okaš koštət; peš saj tunemət. molo ərbezəblakkaj ogətul. nuno liaš tiəš ačaštkaŋe; aklan liaš tiəš; pašalan usta liaš tiəš. tudo ške peš usta; čəla nastam-at əšten mošta. apšatəšte əšta. imńəm saj taganla. molo nastablakəm-at peš saj əšta. tobar pašalan-at peš

usta, pəlotník. tudən iləşəže peş saj, alama ogəl.
ergəştblak-at sedəg-ak usta liaş tiəş.

8. ojlasəmaş

- məj təngeče čiam naləm.
- mom čialtənet təj čiaden?
- stinam.
- monnar kremga čia küleş stinalan, ik pört čialtaş.
- jesle kok kana čialtet-kən, kok kana jəget-kən,
jatər küleş.
- a kuze, modene jəgat.
- čia poməladen.
- mogaj tüsan čiam naləč təj.
- məj om šinče. məj počən ončen oməl kəzət.

9. [Caged birds]

južo jeŋblak kajəkəm kučat-at, četləkeş petrat. četləkəšte kajək kəčkəren magra. lektaş töča. tudlan kuanat jeŋblak, južo jeŋblak. nunəblak manət kajək sajraša, mura. a tudo ogeş muro. tudo magra. lektaş töča. lektən kajneže erken berəške. tudo sadəlan berčən kəčkəra lektaş töčen.

10. şutko

jesle küčəzö kok meşakten košteş-kən, tədəm pojan küčəzö manət. jesle mesakše iktə-gəna-gən, oj, təde peş jorlo küčəzö manət.

11. [The cemetery]

şugarla jaldeč pel mogərəş pasu boktek naŋgajen əštenət. kušto şurno büdaş şurno şoçtəmo joşkar rokan berəş əštenət. pasu pokşelan nə-gunam-at ogət əşte şugarlam. jərəmjər pečen nalət. tuško boləkəm ogət purto. kolşəm tojəməşt kodəm kö kušan təlana tušan şugarəm künča. şugar ümbalanže buj mučaşeşəže paləm şogalta, küəm ilé tumo meŋgəm. južo jeŋže şənda puşeŋgəm, olma puəm ilé kuem.

12. kuze sösnablak örčət

ožno ik jeŋ kok sösnam nalən; uz-ak aba-k sösna ulmaş

nuno. tudo šəžəm nalən sösnam; šošəm marten ońčen. nənəblak ulmaš bič tələzaš kut tələzaš šuənət. šošəm šu mōŋgö tə ozan pukšašəže puražše šagal ulmaš. sösnam šagal pukšaš tūŋalən. sösna-blak əškalanəšt kočəš kəčalaš tūŋalnət; čodraš koštaš tūŋalnət. a čodraš tē kočəš sita nunəlan. nuno kočkət türlö šudo božəm, tumakam, pükšəm; mom muət tudəm kočkət.

nu tuge li mōŋgö tə oza sösnam pukšədəmašən-ak tūŋalən surtəšto. sösna-blak čodraš tē kočkən temen tolət. sösna-blak koštət koštət; čodraš miat; kaslan pörtələt; južo kodəm ogət-ak pörtəl; čodraš-ak malat; sedəge nunəblak tunemənət čodraš tē ilaš. keŋež šu mōŋgö nunəblak pörtəldəmašən-ak tūŋalnət. čodraš t-ak ilat. kočəšəm muət; jatər li mōŋgö tə sösna igəla; latkok igəm əšten. nuno čodraš t-ak ilat. puzašəm əštenət; igəštəm pukšət; igəšt-blak kugemət; šəže beləš kaja; tə sösna ešo igəlaš pagət šueš kokəməšo kana. kokəməšo kana igəla. əso latkok igəm əšta. sedəge sösna koləgut čonəš sueš. i čəlan-at ilat šəže marten. lum bočmeške čodraš tē ilat. nunəblak čəlan-at kugemət. jeŋ-blakəm užət-at, pel mogərəš kudalət. nunəblakəm ik nə-mo-gaj jalnək-at kučen ogeš kert; nunəblak kugo parti liənət kazər. sedəge čodraš tē oza liən ila sösna.

šəže šu mōŋgö lum bozeš; nunəlan ilaš jösö lieš čodraš tē; malaš jüštö; kočəšəm muaš ogeš li; bara tə sösna ušeštaren ozažəm. igəšt-blaklan jösö, əškalanže jösö; kočəš uke; malaš ber uke; malaš jüštö; bara ik kana tə sösna igəšt-blakəm čəla-t čumurten; i nalən pörtəleš ozaždek. a tudən ozaže monden. možəč šəm tələze šueš. ozaže šonen što: možəč jomən; možəč iktaž jalnək kočkən, manən šonen. sedəge koləgut čon sösna, koləgut buj sösna čodragəčən tolən purat ozaždek. ozaže aptranen ońčen šoga. ušəžo kajen.

južo jeŋ-blak sedəge ońčət sösnam. sösna sedəge ila čodraš tē ruš jaləšte, i mari jaləšt-at. jesle sösna lektən kaja-gən, jomeš-kən, tudəm kəčalšaš uke. iľe jalnək kočkeš, iľe košteš košteš-at, əšk-ak mōŋgeš saburnen pörtəleš. sedəge jomak ońəš, məj teńəš.

13. [The days of the week]

mari jaləšte mari-blak təgaj kečə-blakəm besela keče manət.

kuarņa: kuarņan pajraməm əštət; pašam ogət əšte;
kuarņa keče besela keče. kuarņa kečən süanəm əštət; nu
pašam ogət əšte. pajramblakəm əštət šuko kodəm kuarņa
kečən šukəžo.

šumat keče: šumat keče besela keče ogəl manət.

ruš arņa besela keče; ruš arņa kečən tožo üdərəm nalət;
süanəm əštət; i pašalan tüñalaš tožo alama keče ogəl; saj
kečeš čodlat.

šoçmo: šoçmo tožo saj keče, besela keče.

kuškəžmo: kuškəžmən pašam ogət tüñal, kugo pašam.
kuškəžmo kečən pašam tüñalat-kən, kuškəžalt kaja manət.

bür keče: бүр kečən tožo sadəg-ak; šuko jeŋ pašalan
ogeš tüñal бүр kečən. бүр kečən jesle urləkəm luktat-kən,
büdaš lektat-kən, saj keče manət. molo pašalan peš ogət lek
bür kečən.

izarņa: izarňan saj kečeš čodlat; izarņa besela keče.
izarňan türlö pašalan-at lektaš lieš, tüñalaš lieš. tə keče
saj kečeš čodlalteš.

kuarņa: kuarňan pašalan oget lek. kuarņa pajram kečeš
čodlalteš kuarňan paša štəše jeŋəm jolkəlan polša manət.
kanəme kečən pašam əštət-kən, paša kečəm jomdaret manət.
kuarňan pašalan tüñalše jeŋən idaluk mučko pašažən ratše o li.

jesle süan kodəm jür lieš-kən izəš, tə jeŋ bakətan jeŋ,
rəskəlan jeŋ manət. pašam tüñalme kodəm erden tüñalaš
küleš manət. kečəbaldeč ončəč čortblak kəñəlmədeč ončəč
tüñalaš küleš manət. jüdəm əštəme pašan pajdaže šinčəš
ogeš koj.

14. kuze ərbezəblak baštər büdəm kue büdəm joktarat

ərbezəblak šişam nalət; baštərən parčažəm todələt-at;
šişam tuško sakat. kastene sakat; er marten keče erdene
šiša tič baštər бүт joga. erden tudəm nalət-at, jüət.
šikargaj taməle.

15. [Seasonal activities]

[Winter]

tele šueš, lum toleš. okfəbər čislagəčən tüñalən febral
čisla marten tele. okfəbər čislaš peš šuko lum toleš.
kaləkblak puəm pogat; tele burgeməm jamdəlat; bofəklan

korməm jamdəlat; boľəkəm pasugəčən purtat bičaš; üdəramašblak burgeməm əštaš tünəlat. jekabər čisla šueš, keče peš jüštö lieš; kaləkblak čəla pajraməm bučət. tə pajram šorək jol pajram manət. šorək jol pajram kodəm kaləkblak jara liət. pašam čəla pətarat; tə pagəteš peš jüštö lieš. pajram erte möngö kaləkblak oľan-gəna adak pašalan tünəlat.

[Spring]

šošem keče čeberlana; kajəkblak šüškat murat; ademblak kaləkblak šošəm agalan lektaš jamdəlat. türlö kuraləm üzgarəm püsemədat olməktələt; üdəramašblak bəñerəm kuat; sedəge šošəm aga tolən šueš; bara šošəm agalan lektət; lum kaja pasušto; məlande koška; kaləkblak šošəm agam kuralaš tünəlat.

[Summer]

keņežəm šošəm aga pətar möngö keņež tolən šueš; keņežəm kaləkblak pošči jara ulət. pörjeņblak imnəm pukšat; boľəkəštəm oňčət; i jatər pajramblak liət ešo; pajramblakəm ertarat; tə pajram erte möngö šurno šuaš tünəleš; bara šurno pogaš jamdəlaltət; šurno pogaš türlö üzgarəm püsemədat, olməktələt; šurnəm pogaš tünəlat; kok arna kum arnašken šurnəm pogat-at; bara šurnəm čumurtat, kərat; čəla olməktələt, čəla jamdəlkalat; aga pajraməm əštət. šəže aga pajram manət tədəm. pasušto paša pəte möngö kaləkblak adak sedəge čəla boľəkəštəm oňčət; puəm pogaš tünəlat; puəm jamdəlkəlat; surt oraltəštəm čəla olməktələt; i sedəge radəm kondat oraltəštlan, i škalanəšt burgemblakəm əštət; sedəge jaləšte ilat.

[Fall]

šəže šueš; jür jürəš tünəleš; keče labərtəšaņeš; jüštö tolaš tünəleš; tə pagəteš kaləkblak puəm jamdəlkalaš tünəlat; jüštö burgemblakəm jamdəlkalaš tünəlat škalanəšt; pörtəštəm olməktələt; oraltəštəm olməktələt; šəžəm bučət. lum toləməm bučaš tünəlat. jaləšte ureməšte labran lieš; tə pagəteš jolešəšt čiaš keməm saj boľingəblakəm nalət, rezinəbəj keməm nalət; kečən jür jüreš tə pagəteš; məlande peš nočko lieš; labran lieš; boľəkəlan peš jösö tə pagəteš.

16. [The homestead]

jaləste ilat šuko ozablak. každəj əškənžən surt oraltəm kuča. tudən oraltəže ulo perbəj pört. adak boləkso, bolək ašnaš ulo biča: šorək biča, uškal biča, imne biča, sösna biča, čəbiča. təleč posna ulo tudən ambar i moča. šurno optaš ulo kəlat. kəlatəšte türlö bočko, lar, mešak, susko, pudapka, kər leŋəš. tušto ulo lambe. təleč posna surtšo bokten jərəmjər pečen nalən. pört šojəlnəžo ulo olma pakča. adak ulo türlö pakča jeməš kuštəmo pakča. tušto ulo tudən kobəstan, kiar, sogan, kešər, pomedor. təleč posna adak kečəbörtem, arbuz, rebe. pörtəštö türlö mebəl: üstel, püken, oləmbal, teŋgəl, devan, lambe, əškar, sondək, koŋga, kürtnö konga, tul bondo, kinde kolmo.

17. [The house]

pörtəšt alama ogəl; pörtəšt peš saj. šukəžo jaləste ilat mariblak. čəla pört jərəšt pečen nalənət; otborəšt ulo; pört opsa ureməške əšten ogət ul iktəž-at; otborəšto pört opsa. kok pačəšan kum pačəšan pörtblak šagal; šukəžo ik pačəšan-gəna pört. koŋəšna každəj pört kok kum törza štaltən ureməške; otborəško tožo sedəg-ak. pört körgəštəžö. koŋgaže ulo; tə koŋgaš kindəm küəktat; čəla kočəšəm jamdəlat. i pört körgəštö üstelže ulo; pükenže ulo; čəla; i každəj jeŋən sakəme lambəže ulo. lambədene bolgaltarat kastene. koŋəšna električəstba peš sagal jaləste.

18. [The bathhouse]

močašte ulo moča koŋga, pottene büt. adak ulo oləmbal i laka. koŋgaš oltəmo kodəm šikš koŋga bošt močaš lektes. bara opsagəčən kaja ilə turbam əštaltən tubeč kaja. moča koŋga küden əštaltən. močaš oltəmo kodəm tə kü peš čot əra. močaš purmo kodəm kü ümbake büdəm optalat-kən, par lieš muškəltəš peš saj. močaš purat izarınan. moča surtteč pelke naŋgajen əštat, sadəlan berčən močəgəč šuko kana požar lieš, moča əštalteš büt bokteran, surtteč bitle metər pelke. močəm əštat šundene. adak puden tožo. puden əštəme moča teləm baške šueš.

19. [Baths]

močas šuko kodəm izarńan oltat. kečəbal erte möngö močas puraš kajat. močan körgəžö ošo ogəl. šikšan moča manət. końešna šikšan ogeš li močas purmo kodəm. šikšəž lektən kaja, čəla. moča körgəštəžö koŋgaže ulo; lakaže ulo; i oləmbalže ulo; pottene бүт; šokšo бүтšə lieš; jüstö бүтšö lieš ot'elni; mogaj бүтšö küleš, tugaj бүттене муškəltat. monar šokšo küleš tunar šokšəm puen kertat; moča koŋga ümbak korkadene бүдәм šolet-kən, par lektes, šokšo par. monnar küleš tunnar šokšəm konden kertat. муškəлт lektat; tazargen kajet čəla-t. бүдеш purməgaj ogəl. močas purmo osobi saj mogərlan.

20. kudo

kudo štaltes pörtteč ləšne. kudən kübar oŋaže uke. məlandəm ik metər kelgət künčən stinažəm pərńaden íle küden optat. kudən potələkšo uke. koŋgaže uke. kudəšto šörəm, šələm šəndedəlet. keŋežəm kudəšto bozduk izəš jüstö lieš. i ešo keŋežəm kudəš šürəm i túrlö kočəšəm küəktat. tul oltəmo berže kok küəm pəštət pokšəlanže tuləm oltat. kü ümbalan kürtnəm íle kalajəm pəštət. bara köršəkəm šəndat. sedəge keŋežəm kočəšəm küəktat. keče peš šokšo lime kodəm kudəško puren šínčət jomakəm ojlasen.

21. [Building a new house]

u pörtəm əštaš túŋalme kodəm perbaj jər pəštəme kodəm er keče lekme ugələš ši oksam pəštət, kalasen: tə pört šigaj bolgədo liže manət. perbaj túŋalme kečən melnam küəštət, arakam nalət, tagam šüškəlet. pört əštəše paša jeŋblakəm silat. bara əšten pətarmeške kečən paša jeŋblakəm saj ońčas tőčət. pörtəm əštət pərńaden. koklašəže ugələšəže optat mokəm. kübar oŋaže kož oŋaden optat. potələkšo tožo kož oŋa. pört bujəm lebedət šunden jörmö oləmden. əšten pətar möngö törzam šəndat. bara koŋgam optat. koŋgaže lieš šun kerməčten əštəme. əšten pətar möngö oza jeŋže perbaj ilaš túŋalməže kečən tožo arakam naleš, puram šolta, čəla poškədəštblakəm üžeš. tə kečən pajraməm šta. čəla poškədəštblakten palasa. bara surtəštəžo ilaš túŋaləš. molo surt oralətəm bičam močam ambarəm əšta. pakčam pečen

naleš. olma puəm šənda. pakča jeməšəm šənden kušta.
sedəleč bara igəč iən surt oraltəžəm sajemda.

22. mardež mešak

idəməšte šurnəm kərat-at; bara pualtaš tūŋalət. južo
kunam mardež ok li nə-gubeč-at. i bučət mardežəm. ize
ərbezəm koltat poškədəško mardež mešaklan. ərbeze tubeč
konda kagaz mešaktene loməžəm. bara kondat, ik jeŋ kaban
bujəš küzen šogaleš, tu loməžəm küš kəška. bara mardež
pualaš tūŋaleš.

23. büt abalan puat

keŋəžəm uzak jür ok jür-gən, tunam büt abalan puat. ik
keče kečəbal pagəteš čəla ərbeze jeŋblak iktəšt besəštəm
büttən nörten modaš tūŋalət. bara tə kečən kastene jür jürəš
tūŋaleš.

Glossary

Cheremis words are listed in the following alphabetic order: a b č d e ə f g h i j k x l l m n n̄ ŋ o ö p p̄ r s š t t̄ u ü v z ž. In each entry the Cheremis form is followed by the English translation, after which special combinations are given and translated. Parenthetic references after a gloss are either to corresponding sections in Part One of ref. 16, or to pages in ref. 19. In accordance with traditional practice, verbs are listed with the first person singular general-indicative suffixes to indicate the class to which they belong; verbs are translated into English by means of the infinitive construction. All derived words are given, except those formed by common productive suffixes. Derived forms are, for the most part, given under the stem from which they are derived; however, those forms whose underived stem does not occur in the texts or which differ greatly in phonemic shape from the underived stem are listed in their proper alphabetical place.

- a -

<u>a</u> but	<u>akəl</u> intelligence
<u>aba</u> mother	<u>aklan</u> intelligent
<u>ača</u> father	<u>akt</u> document
<u>ačaj</u> papa	<u>ala</u> : <u>ala-guš</u> somewhere; <u>ala-gunam</u> sometime
<u>adak</u> again	<u>alama</u> bad
<u>adem</u> ~ <u>ademe</u> human being, person	<u>alé</u> or
<u>aga</u> plowing; <u>aga pajram</u> plowing holiday (B.2.)	<u>ambar</u> storehouse
<u>agətan</u> cock	<u>amin</u> amen
<u>ak</u> price; <u>mo akaš šoga</u> how much does it cost	<u>aŋa</u> field (under cultivation); <u>aŋembak</u> onto the field
<u>akašan</u> priced	<u>april</u> April
- <u>ak</u> emphatic enclitic	<u>apšat</u> blacksmith, smithy

aptranem to be surprised,
astonished
araka vodka
arbuz watermelon
arməgəč from everywhere
arná week
arnášken for a week

artana stack of logs
artək too many
ašnem to raise
-at emphatic enclitic
ate dish
aza baby

- b -

bače shoulder
bakətan happy
bara then
baraš late
barasen swallow
basəli Vasili; basəli kuguza
a Christmas masquerade
(A.38.3)
baš opposite; baš liam to
meet; baš ončəm to face
bašalaltam to be smeared,
spotted
baške soon, quickly
baškem to hurry
baštar maple
baštareš opposite, in return
bate wife, woman
bažək crooked, leaning
bedra pail
bele only
beləš to side; šəže beləš kaja
it is getting to be fall;
ačast beləš mienət they
take after their father
ber place
berčən because of
bes other, another

besela lucky
bəner cloth, linen
bič five
biča livestock pen, barn
bige all
bikok straight
binobat guilty
bisem to measure, weigh
bitle fifty
bizət five
bočko tub
bokte-: bokteč from near;
boktek to near; bokten
near; bokteran ~ bokteragən
near
bol trough
bolem to descend
bolgədo light, bright
bolgaltam to become light
bolgaltarem to make light
bolək livestock, farm animal
bondo bush; tul bondo poker
bošt through
boštəlam to laugh, laugh at
boštəlčəkan funny

boštər branchbot well, lookbot webbofinga shoeboz wagonbozam to lie down, fall outbozduk airbož rootbrilant diamondbučem to wait forbuj head, top; koləgut buj
sösna twenty six pigsburgem clothingbursedalam to quarrelbuŭbo as ifbüdem to sowbür blood; bür keče Wednesdaybürž awlbüt water; büt aba water mother
(A.1.1.); büt ia water devil
(A.16.1.)büdəžgem to become wet

- ž -

čak with difficultyčaraklem to supportčarnem to stopčašt very, extremelyčeberlanem to become
beautifulčem thančer sicknessčerle sick, sick persončerlanem to become sickčetlək cagečəbe chickenčəbiča chicken coopčəkem to stick, putčəla allčən truthčənəm-ak reallyčia paintčian colored, paintedčialtem to paintčiem to wearčiktem to clothečigan gypsyčisla timečodra forestčoklem to offerčolnək apiaryčon soul, living beingčoneštem to fly; čoneštəməgaj
koštən (he was so happy
that) his feet did not touch
the groundčoneštəlam to flyčort devilčot number, amountčodlem to countčodlaltam to be countedčož sizzlečöp wirečučam to beat

čumalam: čumal koltem to
kick

čumurgem ~ čumərgem to
come together

čumurtem ~ čumərtem to
bring together

čuri appearance; čuri ončəmo
mirror

čüktem to light

čüktedəlam to light

- d -

devan sofa

doktər doctor

doslašem to be friends

durak fool

- e -

električəstba ~ iliktričəstba
electricity

eņer river

er morning, early; erden erok
early in the morning; er
keče lekme east

erla tomorrow

erlašəžəm on the next day

erəktem to clean

erge boy

erken free, open

ertak always

ertem to pass

ertarem to spend (time)

esen healthy

esenlək health

ešak donkey

ešo ~ išo ~ əšo still, in addi-
tion, moreover

- ə -

əha aha

ələštem to light

ənde now

əņgaj comfort

ərbeze young, child

ərem to get hot

ərəktem to heat

əskripka violin

əškap closet

əške ~ ške self, own

əšo see ešo

əštem ~ štem to make, do;

igəm əštem to produce
offspring

əštaltam to have made,
be made

əštəktem to let do

əzərlem to prepare

- f -

febral February

- g -

gospital hospital

- i -

i year; igəče iən every year;
bes iəšəžlan next year;
kum igəč after three
 years

iaš year(s) oldidaluk an entire yeariəšken for a yearigeče weatheri icei andia devil (A.16.)idəm threshing place

ige young animal; ige čəbe
 chick

igəlem to give birth (said
 of animals)

ik one, a; ik jeŋ someone; ik
kana once; ik nə-mogaj no
 kind

ikte one; iktəže one of
 them

ikšubo child

iktaž some; iktaž mo something;
iktaž mogaj some kind

ilem to live

iləš life; iləšte in the
 world

iləšərak middle-agediliktričəstba see električəstba

ilé or; ilé . . . ilé either . . .
 or

iləm see ulamimné horseindəresni interestingišanem to believeišo see ešoiul Julyiun Juneiza older brotherize little; iz arna Thursdayizəš a littleiže first, then

- j -

jal villagejalnək animaljaluk kerchiefjamde ready

jamdəlem to make ready,
 prepare

jamdəlaltam to be readyjamdəlkalem to prepare

- jamlandarem to decorate
jandar clear, bright
janset a masculine name
jara idle
jarsem to be idle
jatər many, much; jatər li mōngō after a long time
jekabər December
jeməš fruit
jeməšan having fruit
jeŋ person, man
jer lake
jesle if
jet hey!
jəgem rub, apply (paint)
jəlgəžam shine, glitter;
jəlgəše glittering
jəlt clean
jəma-: jəmak to under;
jəmalan under; jəmalne
under
jər around; jərəmjər in a
circle
jəšt quiet, stealthy
jəžgækten quietly
jodam to ask
jodəštam to ask, make
inquiry, beg
jogem to fall out
joktare to pour, make
run, tap, drop, let fall
jol foot, leg
jolko lazy
joltaš comrade, friend
jomak story, tale
jomam to be lost
jomdarem to lose
jorlo poor
jos ermine; josten modmaš
a game (see ref. 19, p.
12)
joškar red
jot strange
jöraltam to fall over, upset
jöratem to like
jörem to be right, good
jörem to stir, mix
jörtem to extinguish
jösö difficult
jumo god
južo some; južo kunam some-
times
jüam to drink
jüəš drink
jük voice, sound
jülem to burn
jülatem to light, set fire
to
jür rain
jüran rainy
jüreš it rains
jüštö cold; jüštö burgem
clothes for cold weather
jüt night; jüt jəmak north

<u>kaban</u> stack	<u>kelge</u> deep
<u>kadərgem</u> to bend	<u>kelgət</u> depth
<u>kagaz</u> paper	<u>kelšem</u> to be settled
<u>kaj</u> ~ <u>kaje</u> like	<u>keləštarem</u> to arrange, settle
<u>kajem</u> to go	<u>kem</u> boot
<u>kajək</u> bird; <u>kajək kombo</u> wild goose	<u>keqež</u> summer; <u>keqežəm</u> in summer
<u>kakremše</u> spider	<u>kerməč</u> brick
<u>kalaj</u> tin	<u>kertam</u> to be able
<u>kalak</u> spoon	<u>kešər</u> carrot
<u>kalasem</u> to speak, say	<u>kəčalam</u> to look for
<u>kalək</u> people	<u>kəčkərem</u> to shout, call out
<u>kamətem</u> to lower the number, make smaller	<u>kəčkərlem</u> to call, cry
<u>kanem</u> to rest	<u>kəlat</u> storehouse, granary
<u>kaṇaš</u> advice, counsel; <u>ik</u> <u>kaṇašten</u> with one accord, in agreement	<u>kəlmem</u> to freeze
<u>kaṇašem</u> to take counsel	- <u>kən</u> if
<u>kapitan</u> captain	- <u>kəna</u> only, just
<u>kart</u> card	<u>kəṇalam</u> ~ <u>kəṇelam</u> to get up
<u>kas</u> evening	<u>kər:</u> <u>kər leṇəš</u> barrel for weighing
<u>kašak</u> group	<u>kərem</u> to beat, thresh
<u>kaza</u> goat	<u>kəsal</u> a gelatinous dish
<u>kazər</u> now	<u>kəstrem</u> to squeeze, catch
<u>každəj</u> each, every	<u>kəša</u> track
<u>keče</u> day, sun, weather; <u>kum</u> <u>kečəšken</u> for three days	<u>kəškem</u> to throw
<u>kečən</u> daily	<u>kəškalam</u> to throw out, empty out
<u>kečəbal</u> noon; daytime; <u>kečəbal jəmak</u> south	<u>kəzət</u> yet
<u>kečəbörtem</u> sunflower	<u>kiar</u> cucumber
<u>kečem</u> to hang	<u>kičkem</u> to harness
	<u>kičke</u> berry

- kiem to lie, remain
kilšem to please
kinde grain, bread
kit hand
kobašte fur, skin
kobəštan cabbage
-koč through, over
koča grandfather
kočaj grandpa
kočkam to eat
kočəš food
kodam to remain, stay; kotšo
last
kodem to leave, keep
kogəlo pie, tart
kojam to appear, seem
kok two
kokəməšo second
koctən two together
kokla middle
kol fish
kolam to hear
koləštam to listen
kolem to die
kolšo dead, dead person
kolo twenty
kolbič ~ koləbič twenty-
five
kolbizət twenty-five
koləgut twenty-six
koltem to send, let go; boštəl
koltem to burst out laugh-
ing; jomakəm koltem to
tell a story
- kolá mouse
kolmo spade; kinde kolmo
bread shovel
kombo goose
komdək facing up
kondem to bring; radəm
kondem to bring order
kondəštarem to lead
końčem to appear
końešna of course
koŋga stove
kopa palm
korem ravine
korca cup, dipper
kormo fodder
korməštaləm to make a fist
korno road, way
koškem to dry
koštam to go, go about, walk
koštem to hurt
kot-: kodəm during; jatər
kotsek for a long time
kož fir
kožganem to move, set out,
jump up
kō who
körgō inside, center
körgan hollow
köršek pot
kösteneč food brought to host
by visitor
kredalam to fight
kremga pound

- kres cross
kreštít: kreštít štem to christen
krešoni Christian; krešoni ača godfather
ku-: kubeč from where; kunam when; kunġela in which direction; kuš to where; kušan where; kušto where
kuanem to be happy, be proud
kuarña Friday
kuba (married) woman, old woman
kučem to hold catch, grab
kučəšo trapper
kučəktem to let (someone) hold, hand over
kudalam to run
kudo summer kitchen, home
kue birch
kueče Easter
kuem to weave
kugəža ruler, czar
kugo big
kugemam to grow up
kuguza old man
kukšo dry
kum three
kuməšo third
kumət three; kumətən three together
kum godfather
kuma godmother
kumalam to pray, hold a religious service
kumaltəš religious ceremony
kumək face down
kuməktalaltam to turn over
kumlo thirty
kural implement
kuralam to plow
kurnuž raven
kuruk ~ kurək hill, mountain
kuržam to run
kuškəžam to ride (a horse)
kuškəžmo Tuesday
kuškəžaltam to be ridden
kuštem to dance
kuštem to grow
kuštəlgo easy
kuštəlemam to become easy
kut six
kutan arse
kutko ant
kuze how
kužo long
kužašən long
kü stone
kü: əške küəštten in their own way
küam to cook
küəštam to bake, fry
küəktem to bake, cook
kübar bridge; kübar oŋa floor
küčəžö beggar
küdərtem to thunder
küdərčö thunder
kükö cuckoo

küleš it is necessary; necessary

küməž bowl

künčem to dig

kürək fur coat

kürəltəmö unceasing

kürtnö iron

küsen pocket

küsö sacrifice ceremony held in the early summer (B.9.)

küş high, upward; küşagən in a high place; küşkö upward; küşnö high

küştem to order, permit

kütö herd

küzem to climb

küzö knife

küzgö mirror

küzgö thick

- 1 -

labran dirty, muddy

labərtəšaṇem to become dirty

laka platform (in bathhouse)

lambe lamp

lar flour bin

latkok twelve

lebaš shed, shelter

lebe warm

lebedam to cover

-leč from

lektam to go out

lele heavy, difficult

leṇəš barrel

ləšəl near

ləšne near

ləštaš leaf

liam to be, become; kočəšəm muaš ogeš li it cannot find food

litər liter

loməž ashes

lu ten; lučko fifteen

lučo rather

ludo duck

luktam to take out

lum snow

lupš whip

lüdäm to be afraid

lügəštem to itch

lüm name

lündem to name

lüštem to milk

lotčik flier

- m -

majəm see manam

magrem to cry

malem to sleep

manam to say, call; majəm I said

mardež wind

mari Cheremis, husband;
marlan kajem to get
 married; marlan kajšaš
ūdər unmarried girl

marja Maria

mart March

marten until, during

masaž massage

me we; mianman dek to us

mebəl furniture

meləń right side

melna pancake

meŋge pole

meraŋ hare

mešak bag

metər meter

mež wool

məj I; mələjəm for me

məlande earth, land

məžer cloth coat

miem to go

mo what; interrogative en-
 clitic; mogaj what kind;
molan why; monar ~
monnar how much, how
 many

moča bathhouse; močaš purem
 to take a steam bath

modam to play

modəš game

mogər body, side

moko moss

mokš liver

molo other

molemam to change

mondem to forget

moštem to know how

možəč ~ možət perhaps

möŋgö after; möŋgeš back,
 homeward

muam to find

mučaš end, edge, tip

mučko throughout

muno egg

munčem to lay eggs

munčaltem to slip, slide

murem to sing, crow

murňa chimney

muškam to wash

muškəltam to bathe, wash

mut word

muzikan accordion

muzikańče accordionist

mü honey

mükš bee

mündər far; mündərnö far off,
 in distance

müškər stomach; müškeržəm
tema he eats

- n -

načalńik leader, boss

načar bad

nalam to take, get, buy

namiem to bring

naŋgajem to take away

nar about, nearly

nasəl relatives

nasta thing

ner nose

nerge headcold; nerge božeš
to catch cold

nə: nə-gö-at nobody; nə-
gubeč-at from nowhere; nə-
gunam-at never; nə-
gušk-at to nowhere; nə-
gušt-at nowhere; nə-mo
none; nə-mogaj no kind
of

nəl four

nələt four

nəne these, they

nočko wet

nočkemam to become wet

nojem to be tired

nörtem to make wet

nu well (interjection)

nuno they

nužna poor

- o -

o see om

obda a supernatural being
(A.51.)

ofitser officer

ogeš see om

ojar clear

ojarem to become clear

ojlem to say

ojlasem to speak

ojlasemaš conversation

ok see om

okem to read, study

oksa coin, money

oktabər October

oxotník hunter

ola town

olək meadow

oləm straw

oləmbal bench

olma apple; olma pakča apple
orchard

olmo place

olməktəlam to repair

oltem to ignite, make a fire

olán slowly

om negative verb

omarta beehive

omo dream

ončem to look at, look after

ončalam to look

ončəktəm to show, point

ončə-: ončəč from before;
ončək to before, future;
ončəl before; ončəlno
before; ončəlno šogəšo
üdər bride's attendant
(see B.17.4.)

ončəlten before

onəš to there

oŋa board

oŋgər bell

opsa door

optem to load, pile, put
optalam to pour
optem to bark
oralte farmyard, building
orba wagon
orolem to guard, take care of
osal evil
osobi especially, special

oš white; oš kugəža czar
ošo white
ošemam to become white
otbor yard
oto grove
otəl stubble
otəlni separate
oza owner, master
ožno once, long ago; before

- ö -

örčem to increase

- p -

pačaš story, layer
pačašan: kok pačašan
 two-story
pačke package
pagət time
pajda usefulness
pajram holiday, celebration
pakča garden; pakča jeməš
 garden vegetable
pale marker
palem to know, recognize;
palen nalam to find out
palən exactly
palasem to get acquainted
par pair, couple
par steam
paragot ship, steamer
parča branch
parkalem to beat
parná finger

parti group
pasəlandaren softening
pastrem to chase; pastərše
 chaser
pastərkalem to chase
pasu field
paša work
pazar market
peče fence
pečen nalam to fence in
pel half; pel mogərəš to one
 side; pel jüt midnight
pele half; put-at pele a
 pood and a half
pelke ~ peľke to one side
perbəj first
peremeč a kind of bread
peš very, very much
petrem to close, lock
pələš ~ pəľš ear

pəlotník carpenter

pəras cat

pərlá together

pərná lumber, beam

pərugəštem to blow snow

pəštem to put

pətem to end

pətarem to finish

pətartəš last; pətartəšlan
finally

pəzle rowan

pi dog

pire wolf

poč tail; počeš behind, after

počam to open

podarke present, gift

pogem to gather, collect,
pick, harvest

pojan rich

pojem to become rich

pokše-: pokšek into the mid-
dle; pokšelan in the
middle

polšem to help

pomedor tomato

poməla brush

pomžaltam to wake up

pondaš beard

poran snow storm

poranan stormy

poro good

porəmdem to cure

porəs debt

portsion piece

posna aside; təleč posna be-
sides this

pošči almost

poškədo neighbor

pot pan, pot

potbal cellar

potolək ~ potələk ceiling

požar fire

požarník fireman

pólka group; kogəlo pólka
group which prays together
at Easter (B.8.5.2.)

pördalam to roll

pörək once

pörəltəm to return, give back

pörjeŋ man

pöršö frost

pört house; pört ončəl porch

pörtam to go around, rotate

pörtəlam to turn, return

pramaj truth

prezəlem to calve

pristən dock

protsent percent

pu tree, wood

pualam to blow

pualtem to winnow

pudapka small barrel

pudəštaltam to snap

puem to give

puedem to give out, dis-
tribute

pukšem to feed

puldərčo quail

pumaska gypsy wagon
pundaš bottom
punem to twist, braid
pura beer
puraž fodder
purem to enter
 purtem to bring in;
 purtəmo ūdər bride
purgəžan stormy
purla right
purlam to chew
pursa peas
pusak corner
puš boat
pušenge trees

puštam to kill
put pood
pužaš nest
pū tooth
pūčkam to cut
pügəlmö cone
pūken chair
pūkš nut
püsemdem to sharpen
 püsemdəlam to sharpen
pūškəlam to sting
pütrem to roll up, wrap
pütralam to turn
petər Peter

- r -

rat row, order; rattene in
 order, in turn
rebe turnip
reza in agreement
rezek food
rezinəbəj rubber
rəskəlan fortunate, lucky
rodo relative; rodo šočšo
 relatives

rok earth, soil
 rokan: joškar rokan having
 red soil
rož hole
ruem to cut, chop
ruš Russian; ruš arna Sun-
 day
ruštam to get drunk

- s -

saburnem ~ sabərnem to turn
sade that; sadəlan therefore;
 sadəleč after that
saj good
 sajemdem to improve
sajlem to choose

sajrašem to sing, chirp
sakem to hang
saklem to protect
saməj same, real; saməj
 ləšəl closest
sanden ~ sandene because of
 that, therefore

- sar czar
sar yellow
sargajem to turn yellow
saska flower
satašem to get lost, to lose
saus wedding manager (see B.17.3.)
sede this; sedəge thus, in this way; sedəleč after this
sərabočəš key
silem to serve food to
sitem to be enough
služiť: služiť əštəše worker
sogan onion
sokər blind; sokər taga a game (see ref. 19, p. 5)
solək kerchief, shawl
sonarbəl rainbow
sondək chest, trunk
sorla sickle
sorta candle
sösna pig
sötki certainly
stakan (drinking) glass
stina wall
strojəť: strojəť əstem to build
surt house, homestead, household, home
susko scoop
süan wedding; süan mari member of a wedding party; süan bate female member of a wedding party
sümərem to fell
sümərlem to fall
süzlö bodkin
šagal few, little
šajlem to look after, take care of, pay attention to
šalanem to separate
šalatem to distribute
šap hard, much, thick, fast, loud
šem black
šerge expensive; šerge akašan expensive
šəba lot, fate
šəl meat
šəlam to hide
šəltem to hide
šəlkəktem to click
šəm seven
šəndem to set, put, plant
šəndedəlam to put
šərčək starling
šərpe match
šəže fall, autumn
ši silver
šikar sugar
šikš smoke
šikšan smoky
šinča eye
šinčam to sit down

- šinčem to sit
šinčem to know
šiša bottle
ške see aške
škol school
šlapa hat
šobāčo towel
šoçam grow, be born
 šočšo relative
 šočmo Monday
šoga plow; šoga kūrtnō plow-
 share
šogem to stand, be
 šogalam to stand
 šogaltem to stand
šojaklem to fool, deceive,
 lie
šojəlno behind
šokšo hot, heat
šoktem to play (an instru-
 ment), sound
šola left
šolap eave
šolem to throw, pour
šoltem to cook, brew
šonem to think
šongo old
šorək sheep; šorək jol
 Christmas
šošəm spring, in spring
šör edge
šör milk
šörgaš ring; šörgaš opten
 modmaš a game (see
 ref. 19, pp. 14-15)
- šörtnö gold
što like, thus
šuam to arrive, ripen, rot;
 kočmem šueš I want to
 eat, I am hungry
 šušaš next
šudo grass, hay
šue sparse
šujem to hold out, extend,
 point
šuko much, many; šuko kodəm
 frequently, usually;
 šukəžo usually
šuktem to finish
šuldo cheap
šuldraṅam to become winged
šulem to melt
šumat: šumat keče Saturday
šun clay
šupšam to pull, suck
šur horn
 šuran horned
šurno grain
šutko joke
šužar younger sister
šužem to be hungry; šužen
 hungry
šuč soot; məlande šuč coal
 šučem to smear with soot
šüdō hundred
 šüdəlen hundred
šüdər star
šugar grave
 šugarla cemetery
šülō oats

šüm heartšürö soupšürgö facešüşkem to whistle, chirpšüşkalam to slaughter

- t -

-ta andtabar goodstače todaytaga ramtaganlem to shoetakər level, trampled downtamaka tobacco; tamakam
šupšam to smoketaməle sweettar earningstarlem to hiretarakan cockroachtarja a nametaz basintaza healthytazalək healthtazargem to become
healthyte you (plural)te-: ten(e) with, and; tek(e)
to; teč(ən) fromtebe beholdtele wintertemem to fillteni this yearteńəš to heretenge rubletengeče yesterday; tengetse
kečən yesterdaytenğəl benchtenğəz seater sledter-: terečənem from my
home; terkem to my
home; ternəže at his
hometə this; təbeč ~ təbečən from
here; təgaj like this;
təge thus; təleč from
this; təš here; təšagən
here; təšte heretədə thistəgəde littletəj you (singular); tələjət to
youtəlanem to wish, wanttələze moon, monthtələzaš month(s) old-tər I wondertič fulltiəš ~ tieš shouldtobar axtodəlam to breaktodəlaltam to breaktoja sticktojem to burytoka a while agotolam to cometollar dollar

tolko only

toškaltəš stairs, ladder

tošto old

tožo also

töčem to wish, want, try

törza window

trojka troika

tu that; tubeč ~ tubečən from there; tugaj that kind; tuge thus; tuleč after that; tuleč posna besides that; tunam then; tunar ~ tunnar that much; tundek ~ tundeke to that one; tungela in that direction; tuš there; tušan there; tuško to there; tušto there

tudo that, he, she, it

tubar shirt

tuglar: kugo tuglar the man who acts a go-between to arrange a marriage (see B.17.1.)

tul fire; tul bondo poker

tumo oak

tumaka acorn

tumuna owl

tunemam to learn

tunəktəm to teach

tup back

tupəń wrong side

tura steep

turba chimney

turná crane

turpka pipe

tušman enemy, devil

tügö outside

tükalem to knock

tükəlem to lock

tükö horn

tülem to pay

tün root end, source; pu tünəštö under a tree

tünalam to begin

türbö lip

türedam to cut, reap

türlö different, various

tüs color

tüsan colored

tüsem to endure

tüž pregnant (animal)

tüžəm thousand

- u -

u new; u kojəš news

udərkalem to scratch

ugeš again, anew

ugəl corner

uke there is (are) not

ukol injection

ukš branch

ulam to be; ulmaš was, were; iləm I was

ulo there is, are

uməlem to understand

una visitor; unaš koštem to go for a visit; una štem to entertain (a visitor); una liam to visit

upša mouth

urem street

urgem to sew

urgəzo tailor

urlək seed

urməžam to howl

urža rye

usta master, skilled craftsman

uš reason, understanding, mind; ušəžo kajen he was surprised

ušeštarem to remember

uškal cow

uštəš verst

utlem escape

uzak long (time)

uzo male

užalem to sell

užam to see

užatem to see off

- ü -

ü butter; ü arña Shrovetide

üder girl; üderəm nalam to get married; üder mari bridegroom

üderamaš woman

ülkö down

ültalem to embrace

ümašte last year

ümba-: ümbač from the top; ümbak onto; ümbal mogər outer side (of coat); ümbalan on; ümbalne on

ümər life

üp hair

üstel table; üstembak onto the table

üşək protection, shade

üşkəž bull

üštö belt

üzaltem to wag, shake

üzgar implement

üžam to invite

- z -

zverints zoo

- ž -

žertəbət: žertəbət əštem to sacrifice

žəlat: žəlat əštem to wish
žəlačše wishing

Indiana University Publications

Graduate School
Uralic and Altaic Series

THOMAS A. SEBEOK, *Editor*

Fred W. Householder, Jr., John R. Krueger, Felix J. Oinas, Alo Raun,
and Denis Sinor, *Associate Editors*

Donna Lorey, *Assistant to the Editor*

John Lotz (Columbia University), Samuel E. Martin (Yale University),
Nicholas N. Poppe (University of Washington), Omeljan Pritsak (University
of Washington), Andreas Tietze (University of California, Los Angeles), and
Lewis V. Thomas (Princeton University), *Consulting Editors*

- Vol. 1 American Studies in Uralic Linguistics. Edited by the
Indiana University Committee on Uralic Studies (1960) - \$4.00
- Vol. 2 Buriat Grammar, by Nicholas N. Poppe (1960) - - - \$3.00
- Vol. 3 The Structure and Development of the Finnish Language,
by Lauri Hakulinen (trans. by John Atkinson) (1961) - \$7.00
- Vol. 4 Dagur Mongolian: Grammar, Texts, and Lexicon,
by Samuel E. Martin (1961) - - - - - \$5.00
- Vol. 5 An Eastern Cheremis Manual: Phonology, Grammar, Texts,
and Glossary, by Thomas A. Sebeok and Frances J.
Ingemann (1961) - - - - - \$4.00
- Vol. 6 The Phonology of Modern Standard Turkish,
by R. B. Lees (1961) - - - - - \$3.50
- Vol. 7 Chuvash Manual: Introduction, Grammar, Reader, and
Vocabulary, by John R. Krueger - - - - In Preparation
- Vol. 8 Buriat Reader, by James E. Bosson (supervised and edited by
Nicholas N. Poppe) - - - - - In Preparation

All correspondence and orders from the United
States of America or Canada should be addressed to the
Editor, Uralic and Altaic Series, Rayl House, Indiana University,
Bloomington, Indiana

Orders from all other countries should be sent to
Mouton & Co., Publishers, The Hague, The Netherlands

University of
Connecticut
Libraries

